Revista Institutului Național al Justiției

(publicație științifico-practică, informativă și de drept)

nr.1 (16), 2011

Fondator:

Institutul Național al Justiției

Certificatul de înregistrare nr.5505 din 08.11.2006

Redactor-șef:

Vasile GUȚU, șef secție abilități non-juridice, relații cu publicul și editări, INJ

Colegiul de redacție:

Anastasia PASCARI, Director executiv al Institutului Național al Justiției

Andrei SMOCHINĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie Stat și Drept

Gheorghe COSTACHI, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie Stat și Drept

Valeria ȘTERBEȚ, doctor în drept, judecător la Curtea Constituțională, formator INJ

Valeriu ZUBCO, doctor în drept, Procuror General al Republicii Moldova

Sergiu BRÎNZĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar, șef Catedră Drept Penal și Criminologie, USM, formator INJ

Elena BELEI, doctor în drept, șef Catedră Drept Procesual Civil, USM, formator INJ

Igor DOLEA, doctor în drept, membru al Consiliului Superior al Magistraturii

Gheorghe CREȚU, Președintele Consiliului INJ, judecător la Curtea de Apel Chișinău

Dumitru VISTERNICEAN, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, formator INJ

Viorica PUICA, șef Direcție instruire și cercetare, INJ

Foto:

Ecaterina FISTICAN, Oxana ȚURCANU

Editură și tipar:

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

Datele Institutului:

MD 2004. Moldova, Chișinău

str. S. Lazo, 1

tel: 232-700, fax: 232-755

e-mail: inj@inj.md

www.inj.md

Tiraj:

300 exemplare

Redacția nu-și asumă responsabilitatea pentru opiniile, sugestiile și concluziile exprimate de autorii materialelor cu caracter științific.

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

Sumar

Interviul nostru 2

La întrebările Revistei răspunde doamna Anastasia Pascari, Director executiv al Institutului Național al Justiției: *„Institutul a reușit să se afirme, însă întotdeauna este loc pentru mai bine”* 2

Viața INJ: cronica evenimentelor 6

Cooperare internațională 6

Activitatea Consiliului INJ 12

Ședințe și hotărîri 12

Absolvirea 2011 15

Anastasia Pascari

Eveniment de o semnificație deosebită 15

Examene, examene... 16

Formarea inițială 19

Stagiul de practică, cel mai serios examen al audienților 19

Rezultatele sesiunii de iarnă 21

Numirea în funcție a absolvenților INJ 22

Formarea continuă 23

Seminare, „mese rotunde”, ateliere de lucru 23

Formarea formatori 31

Planul de activitate pe anul 2011 31

Seminare Formare formatori 32

Să vorbim, să scriem corect 33

Doctrină 34

Nicolae Roșca

Aporturile monetare și nemonetare la formarea capitalului social al societății comerciale 34

Mecanisme internaționale 46

Luciana Iabangi

Ce este Consiliul ONU pentru Drepturile Omului 46

Tribuna audientului: investigații științifice 52

Iurie Lealin

Teoria semnelor estimative în dreptul penal substanțial: blocul conceptual 52

Maxime și cugetări 60

Învățăm din înțelepciunea altora 60

Prezentare de carte 61

Nicolae Romandaș

Dreptul protecției sociale 61

Interviul nostru

Institutul a reuşit să se afirme, însă întotdeauna este loc pentru mai bine

La întrebările Revistei răspunde doamna Anastasia PASCARI, Director executiv al Institutului Național al Justiției. Traducător, grefieră la Judecătoria Drochia, notar raional Ştefan Vodă, notar la biroul notarial nr.2 Chişinău, consultant superior la ministerul Justiției, judecător la Judecătoria Făleşti, judecător la Curtea Supremă de Justiție, decorată cu medalia Meritul Civic şi cu ordinul Gloria Muncii. Prin Hotărîrea Consiliului INJ nr.16/4 din 6 decembrie 2010 este numită, pe o perioadă de 5 ani, în baza unui concurs, în funcția de Director executiv al Institutului Național al Justiției.

– Stimată doamnă Anastasia Pascari! Relativ nu demult ați fost desemnată în funcția de Director executiv al Institutului Național al Justiției, venind de la Curtea Supremă de Justiție. Ce va determinat ca să faceți pasul acesta în cariera Dumneavoastră?

– Nu mi-am pus niciodată scopul de a urca în ierarhia posturilor de conducere. Mai ales, să tind cu orice preț spre aceasta! Am fost însă ghidată permanent de sentimentul, de dorința de a progresa în profesie. Deşi, pe parcursul carierei mele am avut mai multe propuneri de a ocupa anumite posturi de conducere, de fiecare dată tendința de a continua activitatea de judecător a prevalat. Fiind în funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție (Judecătoria Supremă) din anul 1984 am acumulat o experiență bogată în domeniul jurisprudenței naționale şi internaționale. Astfel, consider că m-am realizat în această profesie.

O etapă interesantă, dar şi foarte responsabilă, a fost perioada reformei inițiale a sistemului judecătoresc. A trebuit să consultăm multă literatură de specialitate, să studiem experiența altor state, precum şi actele internaționale, să lucrăm, uneori pînă la epuizare, pentru promovarea a tot ce consideram, împreună cu alți colegi, necesar şi util pentru justiția noastră. Evident, multe lucruri am început a le vedea cu alți ochi… De fapt, m-am convins o dată în plus cît de necesară este instruirea, cunoaşterea. De aici porneşte şi sentimentul conştientizat de a transmite altora ceea ce cunoşti şi care consideri că e bine să-l ştie şi alții. Or, care altă instituție ar fi mai potrivită pentru învățătură, pentru a putea transmite experiența, cunoştințele acumulate tinerilor judecători, viitorilor procurori, altor persoane care asigură buna efectuare a justiției, dacă nu Institutul Național al Justiției. Inițial, am activat, prin cumul, în calitate de formator. Am participat la întocmirea testelor şi speţelor pentru examenele de admitere, la elaborarea curriculelor şi suporturilor de curs la disciplinele „dreptul civil", „dreptul familiei", „dreptul succesoral", „dreptul muncii", „gestionarea cauzelor de contencios administrativ".

În atare mod, am cunoscut mai bine, din interior, activitatea metodico-didactică la Institut, părțile puternice, lucrurile care ar putea fi consolidate, poate mai bine ajustate la cerințele de astăzi. Avînd deja formată o anumită viziune referitor la starea lucrurilor de aici, am considerat oportun să candidez la funcția de director al Institutului. Deoarece, întotdeauna există loc pentru mai bine.

– Cunoscînd „subtilitățile" Institutului chiar de la primele sale acțiuni, ați avut posibilitatea să vedeți lucrurile din două părți. Dar cum vi se pare situația acum, privită din postul de conducător al INJ?

– Desigur, cînd ajungi să pătrunzi, să simți direct din interior situația, fiind permanent în tumultul evenimentelor, unele lucruri se văd nițel altfel. Fiindcă în prim plan apare rutina cea de toate zilele. E firească această stare, deoarece, indirect, compari funcția de acum cu cea de judecător, parcă mai concretă. În esență, însă, accepți compromisul în favoarea noilor sarcini şi provocări, căci ele te mobilizează, te motivează să-ți faci datoria cum se cuvine.

Consider că INJ a reuşit, cu toate că are o perioadă relativ scurtă de la înființare, să se afirme, să-şi găsească locul preconizat şi pe care-l merită, ca instituție de învățămînt, în structura autorității judecătoreşti de la noi. A avut şi etape mai dificile, dar s-au înregistrat şi succese. E o fază firească a procesului de afirmare, de consolidare instituțională, avînd în vedere şi faptul că e o unitate nouă, specifică în țara noastră. Cum văd lucrurile? Vă spun sincer, nu sunt adepta contestării, respingerii a tot

și a toate doar din simplul motiv de „a fi originală". Mă interesează și apreciez rezultatul concret. Sunt judecătoare, iar viața, experiența, statutul de magistrat m-a învățat și mă obligă să privesc de fiecare dată lucrurile real, să stabilesc adevărul, să găsesc soluțiile adecvate. Repet, la Institut s-au făcut multe lucruri bune. Dar urmează a fi făcute și unele schimbări, de comun acord și cu susținerea și aportul întregului colectiv de aici și în coordonare cu Consiliul Superior al Magistraturii, Procuratura Generală, Consiliul Institutului.

Institutul Național al Justiției, ca pilon de bază a autorității judecătorești, are sarcina concretă, clară, rezultată din lege: asigurarea țării cu cadre necesare, bine instruite pentru sistemul judecătoresc și organele procuraturii, precum și formarea continuă a judecătorilor și procurorilor în funcție, a altor cadre care contribuie la exercitarea justiției.

Viața Institutului, deși pare cumva monotonă la prima vedere, în realitate este plină de diverse activități, acțiuni zilnice, cu satisfacții și insatisfacții, cu emoții pozitive și mai puțin pozitive. Dar, pînă la urmă, rezultatul contează. Și dorim să avem rezultate cît mai bune. Iar rezultate și mai bune, în opinia mea, ar putea fi obținute prin consolidarea în continuare a capacității instituționale a Institutului, ca o bază primordială a performanțelor. Aceasta ar conduce la perfecționarea întregului proces de instruire inițială a candidaților la funcțiile de judecător și procuror, a formării continue a judecătorilor și procurorilor în exercițiu.

În opinia mea, a specialiștilor Institutului, a unor formatori, urmează la această etapă să lucrăm în primul rînd asupra aprofundării în aspect calitativ a unor segmente prioritare de activitate. Este vorba de perfecționarea procesului de instruire inițială a candidaților la funcția de judecători. Iar pentru aceasta ar trebui optimizate principiile și metodele de admitere la cursurile de formare inițială, de a reevalua, în dependență de noile provocări și rigorile ce se impun la moment, curriculele și planurile de învățămînt, de a implementa și dezvolta metodologii moderne de predare și însușire a materialului, de a spori numărul de ore practice, cu simularea de procese judiciare, de a reevalua procedura de organizare și desfășurare a stagiilor de practică nemijlocit în instanțele judecătorești și organele procuraturii etc.

În această ordine de idei, este actuală și problema perfecționării în continuare a formării continue a audienților, în așa fel încît judecătorii, procurorii în funcție să fie bine motivați de a se instrui, de a tinde să studieze la Institut, în perspectiva acumulării unor cunoștințe noi, utile pentru aplicarea în practică, soluționarea competentă a cauzelor. Mă refer aici nu numai la transmiterea experienței privind legislația națională, ci și la însușirea dreptului european, prin intensificarea, aprofundarea și ridicarea nivelului calității diferitelor cursuri, seminare, sesiuni, ateliere de lucru. Ar trebui implementate mai insistent, conform unor principii deja verificate în practică, avînd și experiența pe viu a partenerilor-formatori de peste hotare, a metodelor de instruire interactivă, care dă bune rezultate și sunt apreciate pe măsură de către audienții noștri. Aici am putea include și instruirea la distanță, care nu se practică la noi, dar care, de asemenea, avînd exemplul altor state, considerăm că am obține un rezultat scontat pozitiv, în primul rînd, pentru acumularea unor cunoștințe operative, de calitate și durabile.

Actuală este și problema selectării și stabilirii tematicilor de studiere în procesul formării continue. Or, este necesar de a conlucra productiv, „pe viu", cu judecătorii și procurorii în vederea interesării lor de a alege și a se înscrie prealabil, cu cel puțin 6 luni înainte, la cursurile preconizate. Faptul ar exclude cazurile de dublare a subiectelor studiate de către unii și aceiași ascultători,

La una din ședințele Consiliului Institutului Național al Justiției

prin detașare, le-ar da posibilitate să-și aleagă temele preferate, să ordoneze, să eficientizeze procesul de învățămînt propriu-zis, să le permită judecătorilor și procurorilor să-și ajusteze programele de activitate la locul de lucru.

E timpul să ne gîndim și asupra chestiunilor de evaluare a performanțelor înregistrate de audienții cursurilor de formare continuă, în acest scop urmînd a implementa un sistem adecvat. Și nu doar pentru a stabili nivelul de însușire a cunoștințelor, a bunelor practici de către ascultători, ci și pentru ca Institutul să aibă niște repere mai sigure de planificare a întregului proces de instruire, să-și orienteze și consolideze acțiunile pe direcțiile prioritare, solicitate de judecători și procurori. Altfel spus, aceasta i-ar permite Institutului să se autoevalueze în domeniul respectiv, ajustîndu-și competent acțiunile la necesități.

În biblioteca Institutului cu domnul Dirk Schubel, șeful Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova

– La Întrunirea anuală a judecătorilor din 18 februarie au răsunat critici dure referitor la unele activități ale INJ. În special, s-au făcut reproșuri la prestația insuficientă a unor formatori. Aici probabil se „ascund" și unele rezerve importante de consolidare a procesului de formare inițială și continuă. Care e părerea Dumneavoastră? Ce urmează de întreprins în timpul cel mai apropiat întru soluționarea acestor probleme?

– Într-adevăr, la Întrunirea anuală a judecătorilor din 18 februarie au răsunat unele critici la adresa unor formatori ai Institutului. Acest fapt este cunoscut din evaluările audienților, care se fac permanent în cadrul fiecărui curs de instruire. Potrivit răspunsurilor acestora din chestionare, în ultimii ani doar 0,9 la sută au apreciat ca fiind insuficiente prestațiile unor formatori.

Problema pregătirii formatorilor există. Nici nu se pune în discuție faptul că toate intențiile, planurile, programele noastre vor putea fi realizate doar dacă vom dispune la Institut de un corp didactic puternic, bine instruit, cu o bogată experiență. Or, personalul de formatori este temelia temeliilor. De aici începe succesul, atingerea scopurilor. Iată de ce considerăm necesar de a consolida, intensifica și aprofunda cursurile de pregătire a formatorilor Institutului, inclusiv, și poate în primul rînd, în domeniul însușirii metodologiilor moderne de predare. Totodată, trebuie atrase în procesul de predare a disciplinelor cît mai multe personalități notorii, a specialiștilor de înaltă calificare, cu o bogată experiență, capabili să transmită tinerei generații bunele practici, așa încît audienții, fie de la instruirea inițială, fie de la cea continuă, să „facă rînd" pentru a nimeri la lecțiile acestora.

Ar fi bine să se facă și un schimb de experiență în acest sens cu instituțiile similare din alte țări, cu performanță bună în domeniu. Din păcate, în scopul dat nu ne sunt alocate mijloace financiare. Contăm pe eventuale sponsorizări ale partenerilor noștri externi…

– Ce alte probleme considerați că ar trebui cît mai curînd soluționate?

– Greu de spus care sunt mai prioritare și mai puțin prioritare. Fiindcă activitățile se intercalează una cu alta, se completează, reies una din alta. Dar, evident, nu le poți soluționa concomitent, mai ales cînd e vorba de mijloace financiare, de timp, de analize, evaluări, de resurse umane… Încercăm să le luăm pe rînd, căutăm soluții pe interior, căutăm parteneri. Mai ales că întreținem bune relații de colaborare cu Uniunea Europeană, Consiliul Europei, PNUD Moldova, NORLAM, UNICEF, Ambasada SUA în Moldova și alții, care sunt receptivi la necesitățile noastre.

Actuală este, în opinia mea, și perfecționarea managementului administrativ și financiar, elaborarea și implementarea unei strategii de dezvoltare a infrastructurii Institutului, de asigurare tehnico-materială adecvată.

De asemenea, se cer a fi operate unele modificări în Legea cu privire la Institutul Național al Justiției, avînd în vedere perspectiva reformelor în sistemul judecătoresc și organele procuraturii. Aici m-aș referi doar la necesitatea stabilirii în Lege a unui mecanism clar de numire în funcție a absolvenților cursului de formare inițială, în primul rînd a candidaților la funcția de judecător. În acest context, ar fi rațional să se fixeze obligativitatea absolvenților de a activa o perioadă de timp determinată în funcția respectivă, deoarece statul suportă cheltuieli pentru pregătirea acestor cadre.

Sunt la ordinea zilei și alte completări, modificări a Legii menționate. Lucrăm asupra acestor operări și le vom prezenta după competență.

– Nu demult, ați participat la Conferința Centrelor de instruire a procurorilor, desfășurată în Indonezia,

Jacarta. Cu ce impresii ați venit? Lucrările acestei Întruniri v-au sugerat anumite idei pentru a fi implementate în cadrul INJ?

– Evenimentul a avut loc în perioada 16-18 martie, la care au participat delegații ale Centrelor de instruire a procurorilor, după caz, a judecătorilor, din circa 20 de țări din Europa și Asia.

În prima zi de lucru reprezentantul Ambasadei SUA în Indonezia a ținut un raport privind situația din Centrele de instruire a procurorilor în baza a 22 de chestionare parvenite din aceste Centre.

Ulterior, au fost prezentate rapoarte privind modelele de instruire la distanță, referitor la metodele de selectare și includere în programele de studii a tematicelor, privind programele stagiilor de practică și instituirea tutorelui de stagiu. Pe marginea ultimului raport am avut ocazia să susțin și eu un discurs.

În următoarele zile au fost dezbătute chestiuni ce țin de perfecționarea programelor de instruire, în special a tinerilor procurori, privind elaborarea planurilor de studii și pregătirea către lecții și altele.

Interesante și utile au fost discuțiile referitor la parteneriatul cu instituțiile de instruire a cadrelor din procuratură, justiție și poliție. Am avut ocazia ca eu și Mircea Roșioru, șeful Direcției judiciare a Procuraturii Generale, să ne pronunțăm pe marginea acestui subiect.

Potrivit agendei de lucru, participanții la Conferință au vizitat Centrul de instruire a procurorilor din Jakarta. Am luat cunoștință de structura instituției, am fost informați despre planurile de instruire și strategia de dezvoltare a acesteia.

În linii generale, pot afirma că participarea la Conferință a fost foarte folositoare, cu impresii deosebite, avînd posibilitatea de a face un larg schimb de opinii, de a afla „pe viu" cum activează alte instituții din domeniul instruirii cadrelor de procurori și judecători, ce au mai bun, modern, care este practica lor, strategiile de dezvoltare, întru a fi implementate și la noi, desigur ținînd cont de realitățile și specificul Republicii Moldova.

Evident, urmează să mai analizez, să mai sistematizez cele auzite și văzute. La moment, pot afirma, m-am convins o dată în plus, că ar fi necesar să introducem în programele de studii instruirea la distanță în cadrul formării continue. Lucrăm deja asupra acestui proiect, avînd înțelegerea și promisiunea partenerilor noștri internaționali de a ne susține în realizarea scopului dat.

Interesantă mi s-a părut elaborarea și organizarea cursurilor și tematicelor de instruire continuă potrivit categoriilor de audienți, adică, formarea acestora în dependență de nivelul instanței sau organului procuraturii, întru organizarea predării „la țintă" a lecțiilor, ceea ce le face a fi mult mai concrete, mai consistente, cu rezultate utile și durabile.

În agenda mea de lucru mi-am fixat, de asemenea, necesitatea organizării unor cursuri de instruire a conducătorilor instanțelor de judecată și ai organelor procuraturii, a tutorilor stagiilor de practică și a tinerilor specialiști, oportunitatea introducerii testului psihologic la examenele de admitere la Institut și altele.

Avem planuri mari, dar realiste, și sper că, cu efortul întregului colectiv al Institutului, vom reuși să le ducem la împlinire.

La Conferința Internațională a Centrelor de instruire a procurorilor, Jakarta, Indonezia

Viața INJ: cronica evenimentelor

Cooperare internațională

13 IANUARIE **La întrevederea Directorului executiv al INJ, doamna Anastasia Pascari, cu directorul Programului USAID de asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare în Republica Moldova, domnul Roger Vaughan**, s-a discutat implementarea celor mai importante componente ale Proiectului de modernizare a sistemului judecătoresc din Republica Moldova pe dimensiunea implicării Institutului. Au fost evidențiate momentele principale și rezultatele obținute de INJ în domeniul instruirii, acumulării și consolidării cunoștințelor relevante de către judecători, formatori, personalul auxiliar din instanțe. S-au precizat chestiunile care urmează a fi soluționate în timpul care a mai rămas pînă la încheierea misiunii în cauză, noiembrie curent.

Luînd în considerație reușitele acțiunilor realizate, s-a decis continuarea instruirii utilizatorilor din instanțe în domeniul aplicării în practică a tehnologiilor informaționale și a softului de înregistrare audio a ședințelor de judecată, avînd în vedere necesitatea aprofundării cunoștințelor în domeniile respective.

Oaspeții au confirmat susținerea necesară pentru finalizarea cu succes a Proiectului prin punerea la dispoziție a materialelor relevante de instruire, inclusiv și metodologia de evaluare a performanțelor.

24 IANUARIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu doamna Sarah Lum, rezidentul Oficiului Consilierului Juridic al Ambasadei Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova** s-a produs pe deplin în practica de conlucrare în vederea consolidării capacităților profesionale atît ale viitorilor judecători și procurori, cît și ale formatorilor. Printre aceste acțiuni se enumeră aprofundarea aptitudinilor audienților Institutului privind prezentarea cauzelor în instanță, formarea formatorilor în acest domeniu și implicarea ulterioară în procesul de instruire a viitorilor specialiști, implementarea la distanță a procesului de instruire, organizarea cursurilor de instruire în domeniul managementului administrării cu implicarea unui expert din Statele Unite ale Americii, alte activități menite să contribuie la ridicarea nivelului de cunoștințe.

Doamna Anastasia Pascari a adus sincere mulțumiri Guvernului, Ambasadei Statelor Unite ale Americii, inclusiv prin intermediul Oficiului Consilierului Juridic, pentru suportul divers acordat Republicii Moldova, inclusiv Institutului, în vederea implementării bunelor practici atît de instruire a judecătorilor și procurorilor, cît și de formare substanțială a formatorilor.

Relația stabilă și durabilă între Oficiu și INJ constituie o bază forte pentru continuarea asistenței Guvernului SUA în domeniile deja demarate, dar și pentru implementarea unor proiecte noi în cadrul Programului de susținere a instruirii inițiale și continue a judecătorilor și procurorilor, a altor participanți la înfăptuirea justiției, cît și de formare a formatorilor. La rîndul său, INJ se va implica activ în procesul de organizare și desfășurare a acțiunilor preconizate, astfel încît acestea să fie cît mai utile și cu rezultate durabile.

În viitorul apropiat în Republica Moldova vor sosi mai mulți experți din Statele Unite ale Americii întru evaluarea posibilităților în perspectiva elaborării și implementării unor proiecte importante în domeniul instruirii judecătorilor și procurorilor.

24 IANUARIE **Vizita delegației Departamentului de Stat al Guvernului SUA, în componența doamnei Maria A.Longi, director în Departamentul de Stat pentru Regiunea Eurasia şi Asia Centrală, domnilor Louis J.Crishock, asistent-coordonator pentru Rusia şi Moldova în Departamentul de Stat, şi Jack Hardman, secretar doi, Secția politico-economică, Ambasada SUA în Republica Moldova, însoțiți de doamna Sarah Lum, rezident, Oficiul Consilierului Juridic, Ambasada SUA în Republica Moldova.** Implicarea consecventă şi competentă a Oficiului

Consilierului Juridic, în general a Ambasadei SUA în Republica Moldova, în procesul de studii prin intermediul diverselor sesiuni de instruire a judecătorilor şi procurorilor, a altor specialişti din sistemul judiciar şi de drept accentuează eficiența colaborării, buna utilizare a asistenței acordată Institutului de partea americană, iar impactul şi rezultatul scontat sunt argumente importante pentru continuarea conlucrării în anul curent.

26 IANUARIE **Vizita de documentare a Misiunii Norvegiene de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM)** efectuată la solicitarea domnului Dag Brathole, şeful Misiunii NORLAM, a fost asigurată de doamna Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, domnul Veaceslav Didâc, director executiv-adjunct, doamna Eugenia Kistruga, şefa Secției formare formatori şi relații internaționale, şi doamna Ecaterina Popa, şefa Secției instruire continuă. În cadrul acestei întrevederi s-a

făcut evaluarea activității Institutului în colaborare cu Misiunea NORLAM, s-au stabilit noi planuri de acțiuni în comun. Astfel, pe parcursul anului 2011 sunt preconizate, cu participarea experților norvegieni, seminare de instruire privind etica şi obiectivitatea procurorului, privind utilizarea practică a hotărîrilor CtEDO la nivel național, privind eficiența procesului de judecată. Implicarea activă a experților norvegieni în procesul de instruire urmează să ridice în continuare nivelul de cunoştințe a judecătorilor, procurorilor, avocaților moldoveni.

2 FEBRUARIE **Vizita şefului Delegaţiei Uniunii Europene în Republica Moldova, domnul Dirk Schübel însoţit de dr.Dirk Lorenz, ofiţer politic, Secţia politică şi economică, şi Zane Rungule, manager de proiect**. Graţie susţinerii substanţiale a Consiliului Europei şi a Comisiei Europene în cadrul Programului Comun privind sporirea independenţei, transparenţei şi eficienţei justiţiei în Republica Moldova, Institutului i s-au creat bune condiţii pentru a-şi îndeplini sarcinile, a se dezvolta în continuare şi a-şi ocupa locul meritat în procesul de instruire iniţială şi continuă a judecătorilor şi procurorilor, a altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiţiei. Direcţiile preconizate pentru dezvoltarea în continuare a activităţilor Institutului au fost susţinute de domnul Dirk Schübel, confirmînd disponibilitatea Uniunii Europene de a contribui şi în continuare la consolidarea potenţialului INJ. Introducerea instruirii la distanţă în programele de studii ale Institutului, cît şi crearea unui Centru de documentare şi resurse juridice au fost două din obiectivele prioritare ale INJ pe care înaltul oaspete le-a considerat de a fi studiate. Vizitînd sălile de studii şi biblioteca Institutului, oaspeţii au apreciat condiţiile de instruire, susţinînd în acelaşi timp şi oportunitatea finisării lucrărilor de reparaţie a clădirii, de construcţie a altor obiective preconizate necesare pentru buna dezvoltare în continuare a Institutului.

9 FEBRUARIE **Cu ocazia întrevederii doamnei Anastasia Pascari cu doamna Kaarina Immonen, reprezentant permanent al Programului Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare în Moldova (PNUD), însoţită de Nadejda Macari, manager de proiect în justiţie juvenilă**, s-a accentuat aportul considerabil al PNUD privind consolidarea Institutului Naţional al Justiţiei, dar şi a întregului sistem judecătoresc din Republica Moldova, menţionîndu-se activităţile desfăşurate cu suportul financiar al acestei organizaţii, în special Proiectul Consiliului Europei şi Uniunii Europene „Consolidarea capacităţilor instituţionale ale Institutului Naţional al Justiţiei" şi editarea Raportului de evaluare a necesităţilor de formare continuă a judecătorilor şi procurorilor în cadrul INJ.

Planurile şi perspectivele de viitor ale INJ făcute în cadrul acestei întrevederi au trezit interes din partea reprezentanţilor PNUD, iar acordarea suportului necesar în realizarea obiectivelor INJ sublinează în continuare importanţa acestei colaborări.

10 FEBRUARIE **Noi priorităţi de conlucrare au fost stabilite cu Fundaţia Germană pentru Colaborare Juridică Internaţională (IRZ) în cadrul întrevederii doamnei Anastasia Pascari cu domnul Ştefan Hulhorster, şeful reprezentanţelor IRZ de la Kiev şi Minsk.** Organizarea pentru judecători şi procurori a cursului de instruire privind instituţia insolvabilităţii şi a seminarului privind metodologia întocmirii actelor procedurale în cauze penale sunt activităţile organizate cu suportul acestei Fundaţii în trimestrul II al anului 2010. Solicitarea şi acordarea de mai departe a suportului Fundaţiei IRZ constituie o prerogativă în vederea continuării acestei colaborări, fapt care permite realizarea obiectivelor preconizate.

10 FEBRUARIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu preşedintele Fundației Est-Europene, domnul Sorin Mereacre, însoțit de domnul Petru Culeac, coordonator de programe**, organizată în scopul trasării priorităților INJ în vederea implementării Programului de activitate al Guvernului „Integrare europeană: libertate, democrație, bunăstare" în perioada 2011-2014. În cadrul discuției accentul a fost pus pe necesitățile INJ privitor la consolidarea capacităților sale instituționale, manageriale și didactico-ştiințifice. Domnul Sorin Mereacre a susținut acordarea ajutorului necesar din punct de vedere metodologic și tehnic privind organizarea unor seminare de instruire în domeniul legislației electorale.

21 FEBRUARIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu domnul Petru Culeac, coordonator de programe în cadrul Fundației Est-Europene, domnul Ion Creangă, şeful Direcției juridice a Aparatului Parlamentului Republicii Moldova, domnul Corneliu Gurin, expert în cadrul organizației neguvernamentale „Adept"** semnifică continuarea colaborării cu această Fundație. Luînd în considerare prioritățile INJ trasate în cadrul întrunirii cu preşedintele acestei Fundații la începutul anului curent, vor fi organizate seminare de instruire în domeniul legislației electorale. Acestea vor fi destinate pregătirii formatorilor privind aspectele teoretice și practice ale contenciosului administrativ, cu asistarea experților internaționali.

21 FEBRUARIE **Vizita consilierului DCDOAJ al Consiliului Europei pentru implementarea Programului Comun al Uniunii Europene şi Consiliului Europei privind susținerea democrației în Republica Moldova, domnul Leonid Antohi.** În cadrul întrevederii au fost concretizate acțiunile imediat următoare pentru valorificarea în continuare a celor preconizate în Programul nominalizat referitor la Institutul Național al Justiției. Apreciind înalt disponibilitatea colaborării privind perfecționarea procesului de formare inițială și continuă a audienților INJ, doamna Anastasia Pascari a solicitat susținerea în vederea pregătirii formatorilor în aspectul metodologiei de predare, activitate apreciată ca necesară de către oaspete. În numele Programului pe care îl reprezintă, domnul Leonid Antohi s-a oferit să asigure această sesiune cu doi experți internaționali notorii și, de asemenea, organizarea unui seminar pentru pregătirea formatorilor INJ privind aplicarea unor articole din CEDO.

24 FEBRUARIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu reprezentanții Organizației Internaționale pentru Migrațiune (OIM), domnul Mihai Maciuca, asistent de Proiect Management, domnul Alexandru Mocanu, expert, Uniunea Gestionarea Migrației în Moldova, şi domnul Igor Dolea, expert-asistent național**, la care s-a convenit ca reprezentanții OIM să contribuie la formarea formatorilor naționali în domeniul migrației prin asigurarea instruirii acestora de către un expert internațional, apoi să se organizeze un seminar privind aplicarea prevederilor Codului contravențional de către judecători față de migranți.

24 FEBRUARIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu Directorul executiv al Amnesty International, doamna Cristina Peretatcu, însoţită de domnul Igor Stoica, coordonator de proiect**, organizată în scopul identificării unor tangenţe de colaborare. În cadrul discuţiilor s-a convenit asupra desfăşurării unor sesiuni de instruire în vederea aprofundării cunoştinţelor judecătorilor privind aplicarea legislaţiei naţionale şi internaţionale ce ţine de non-discriminare. Discuţiile s-au axat şi în vederea fortificării eforturilor pentru instruirea audienţilor INJ.

S-a convenit că Amnesty International va identifica un expert internaţional care va veni în Republica Moldova pentru formarea formatorilor naţionali în domeniul legislaţiei non-discriminare, ca, ulterior, aceştia să se implice activ în procesul de instruire a judecătorilor.

Oaspeţii au confirmat disponibilitatea organizaţiei Amnesty Internaţional de a contribui mai pe larg, în măsura posibilităţilor financiare şi a potenţialului uman, la procesul de instruire a audienţilor Institutului potrivit prerogativelor statutare, în acest scop preconizîndu-se aprofundarea colaborării reciproce pe mai multe direcţii ce ţin de acţiunile privind preîntîmpinarea şi combaterea flagelului discriminării în Republica Moldova, inclusiv prin intermediul familiarizării judecătorilor şi procurorilor cu cele mai bune practici europene şi internaţionale.

22 MARTIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu doamna Sanida Kikic, manager de proiect, şi doamna Teresa L.Cannady, consultant al Fundaţiei „Chemonics" din SUA**, cu participarea doamnei Natalia Ghieş, responsabil în cadrul Fundaţiei, domnul Veaceslav Didâc, director executiv adjunct, şi doamna Eugenia Kistruga, şef secţie formare formatori şi relaţii internaţionale, INJ.

În vederea trasării unei colaborări, doamna Anastasia Pascari a făcut o succintă trecere în revistă a activităţii Institutului, menţionînd şi problemele care necesită a fi soluţionate. Astfel, au fost puse în discuţie chestiuni atît ce ţin de pregătirea formatorilor în cadrul INJ, implementarea instruirii la distanţă, organizarea instruirii în teritoriu, cît şi de sistemul de evaluare a participanţilor la procesul de instruire, inclusiv a audienţilor.

Ultima prerogativă este actuală şi foarte importantă. Într-adevăr, Institutul depune maximum de eforturi pentru buna organizare şi desfăşurare a procesului de instruire, atît în cadrul formării iniţiale, cît şi formării continue. Contează însă rezultatul final, adică, în ce măsură cunoştinţele obţinute la Institut sunt aplicate în activitatea de la locul de muncă. În contextul dat, se impune monitorizarea atingerii scopului scontat. Avînd experienţa şi susţinerea Fundaţiei „Chemonics", s-ar putea organiza acţiuni pertinente pentru evaluarea efectivă a cunoştinţelor audienţilor, mai ales a celor de la formarea continuă.

23 MARTIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu domnul Thomas Otter, Director ECI Human Development Management**, aflat în Republica Moldova pentru evaluarea activităţii agenţiilor ONU acreditate în ţara noastră.

În cadrul întrevederii, doamna Anastasia Pascari a apreciat activităţile desfăşurate la Institut cu suportul organizaţiilor ONU, precum PNUD Moldova, UNICEF şi altele, evidenţiind contribuţiile, acţiunile întreprinse în diverse perioade întru consolidarea capacităţii instituţionale a INJ. Implicarea activă, competentă şi substanţială a agenţiilor ONU acreditate în Republica Moldova i-au permis Institutului să devină în scurt timp o instituţie de învăţămînt serioasă, cu impact pozitiv asupra întregului corp de judecători şi procurori.

23 MARTIE **Întrevedrea doamnei Anastasia Pascari cu domnul Alan Colman, reprezentantul Băncii Europene de Reconstrucție și Dezvoltare, însoțit de doamna Ausra Raulickyte, consilierul ministrului Justiției al Republicii Moldova, Misiunea Uniunii Europene de Consiliere în politici Publice pentru Republica Moldova.** Interesat de posibilitățile și potențialul Institutului, oaspetele și-a manifestat intenția lansării unui proiect

de instruire a judecătorilor în domeniul dreptului comercial în perspectiva reformelor care urmează a fi efectuate în Republica Moldova. Doamna Anastasia Pascari a salutat și susținut ideea acestui proiect, venind cu argumente concludente, asigurînd că INJ se va implica activ în procesul de implementare a acestuia. De asemenea, au fost stabilite și componentele acestui proiect și anume: evaluarea necesităților de instruire în domeniul preconizat, pregătirea formatorilor naționali, cît și instruirea propriu-zisă a judecătorilor.

25 MARTIE **Întrevederea doamnei Anastasia Pascari cu domnul Robert Troester, asistent executiv al Procurorului General al SUA, însoțit de doamna Sarah Lum, consilier juridic, rezident, Ambasada SUA în Republica Moldova**. Eventualitatea aplicării unui proiect privind instruirea în domeniul managementului de conducere în organele procuraturii, luînd în considerație opinia Institutului în această problemă, a constituit scopul organizării acestei întrevederi.

Relatînd despre rolul, posibilitățile și prestațiile Institutului, doamna Anastasia Pascari a menționa și activitățile întreprinse aici, apreciind contribuția Guvernului Statelor Unite în atingerea scopurilor de instruire inițială și continuă a audienților, întru consolidarea capacităților acestuia prin colaborarea activă și substanțială cu Ambasada SUA.

„Mă conving o dată în plus că INJ este instituția cea mai indicată pentru implementarea proiectului preconizat. Mă mai conving că instruirea în acest domeniu este necesară, avînd și experiența din țara mea. Pentru că un jurist, un specialist excelent încă nu înseamnă a fi și un bun conducător. Aici intervin o mulțime de factori și aptitudini, capacități și potențial de diversă natură întru a putea asigura la nivel funcționarea consolidată, bine orientată și rezultativă a unui colectiv, fie el mare sau mic. Desigur în managementul administrativ există principii generale, aplicative pentru toate situațiile, însă în organele procuraturii, în justiție el are particularitățile sale”, a subliniat domnul Robert Troester.

Însușirea artei de a conduce eficient ține de domeniul abilităților non-juridice care se încadrează în prerogativele de activitate ale INJ. Iată de ce doamna Anastasia Pascari a salutat propunerea de proiect, asigurînd că Institutul se va implica cît mai activ posibil în procesul de elaborare și aplicare a acestuia.

Activitatea Consiliului INJ

Ședințe și hotărîri

17 IANUARIE Completarea rețelei de formatori, lista disciplinelor propuse pentru examenele de absolvire, modificarea modelului atestatului sunt unele din chestiunile discutate în cadrul ședinței de către membrii Consiliului, fiind prezidată de domnul Gheorghe Crețu, preşedinte, judecător la Curtea de Apel Chişinău, cu participarea doamnei Anastasia Pascari, Director executiv, şi Veaceslav Didâc, director executiv-adjunct, Institutul Național al Justiției.

Dezbătînd prima chestiune, raportată de doamna Anastasia Pascari, membrii Consiliului au votat unanim pentru admiterea doamnei Ala Cobăneanu, judecător la Curtea Supremă de Justiție, în calitate de formator al Institutului la cursul de formare inițială „Administrarea cauzelor de contencios administrativ".

După mai multe discuții aprinse, propuneri şi sugestii, a fost aprobată lista prealabilă a disciplinelor care urmează a fi propuse pentru susținerea examenelor de absolvire, prezentată de domnul Veaceslav Didâc la cea de a doua chstiune din ordinea de zi. Ulterior, lista va fi coordonată cu Consiliul Superior al Magistraturii şi Procuratura Generală, potrivit legii, iar mai apoi – aprobată definitiv de Consiliul Institutului Național al Justiției.

La cea de a treia chestiune, domnul Veaceslav Didâc a argumentat necesitatea modificărilor în modelul atestatului de absolvire, invocînd în special ajustarea perfectării acestuia la rigorile specifice unor atare documente. Astfel, atestatele respective vor fi semnate de Preşedintele Comisiei de examinare, Directorul executiv al Institutului Național al Justiției şi Secretarul Comisiei de examinare, şi nu doar de Directorul executiv.

Modificările au fost adoptate unanim.

25 FEBRUARIE Membrii Consiliului au luat în dezbatere chestiunea privind aprobarea listei disciplinelor propuse pentru susținerea examenelor de absolvire de către audienți (candidați la funcțiile de judecător şi procuror) în anul curent, proba scrisă (test teoretic multidisciplinar) şi proba orală (verificarea cunoştințelor practice), anul 2011. Potrivit cerințelor legii, disciplinele respective au fost coordonate prealabil cu Consiliul Superior al Magistraturii şi Procuratura Generală, luîndu-se în considerare recomandările acestor instituții.

Hotărîrea a fost adoptată în unanimitate.

15 MARTIE Aprobarea componenței Comisiilor pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare inițială a candidaților la funcția de judecător şi la funcția de procuror a constituit unul din subiectele puse în discuție de către membrii Consiliului.

Luînd în considerare nominalizările Consiliului Superior al Magistraturii şi Procuraturii Generale, Consiliul INJ, în urma dezbaterilor, a aprobat componența ambelor comisii.

Astfel, în cadrul Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare inițială a candidaților la funcția de judecător au fost aleşi Constantin Gurschi, judecător la Curtea Supremă de Justiție, preşedintele Comisiei, membrii Comisiei Sergiu Baieş, doctor în drept, conferențiar universitar, USM, Nelea Budăi, judecător la Curtea de Apel Chişinău, Ion Caracuian, procuror, şef secție combaterea torturii, Procuratura Generală, Iurie Iordan, judecător la Curtea de Apel Chişinău, secretarul Comisiei Diana Petruşevscaia, consultant în secția resurse umane şi documentare, INJ.

În cadrul Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare inițială a candidaților la funcția de procuror au fost selectați Eugen Rusu, adjunct al Procurorului General, preşedintele Comisiei, membrii Comisiei Viorel Morari, procuror, şef secție conducere a urmăririi penale în organele centrale ale MAI şi SV din cadrul Direcției exercitare şi conducere a urmăririi penale a Procuraturii Generale, Marcel Dimitraş, procuror, şef secție judiciar civilă şi contencios administrativ, Direcția judiciară, Procuratura Generală, Valeriu Doagă, judecător la Curtea Supremă de Justiție, Vladimir Holban, procuror detaşat, şef secție instruire inițială,

Direcţia instruire şi cercetare, INJ, secretarul Comisiei Olga Pisarenco, consilierul Directorului executiv al INJ.

Prin hotărîrea nr.3/2 din 15 martie curent, Consiliul INJ a modificat Regulamentul privind formarea iniţială şi absolvire. Astfel, Capitolul IV „Sistemul de evaluare şi notare", după pct. 4.4, este completat cu subpunctele 4.4.1-4.4.6. Graţie acestor completări, audienţii vor putea contestata şi rezultatele examenelor semestriale, în termen de 3 zile de la data afişării lor. Contestaţia va fi examinată de către o comisie formată prin dispoziţia Directorului executiv al INJ în termen de 3 zile de la primirea acesteia. Atenţionăm că la soluţionarea contestaţiei nu se permite reducerea notei contestate. Decizia privind soluţionarea contestaţiei este definitivă.

De asemenea, membrii Consiliului INJ au considerat plauzibile argumentele de modificare a Regulamentului nominalizat în partea ce ţine de durata acordată pentru susţinerea testelor de absolvire. Respectiv, avînd în vedere complexitatea examenelor la proba scrisă, s-a decis de a le acorda absolvenţilor nu trei, ci patru ore pentru susţinerea testului.

În aceeaşi şedinţă, Consiliul INJ a aprobat Planul de formare formatori pentru anul 2011, alte chestiuni.

1 APRILIE

Una din chestiunile importante luate în dezbatere la şedinţa Consiliului INJ a fost aprobarea rezultatelor examenelor de absolvire a cursurilor de formare iniţială a candidaţilor la funcţiile de judecător şi de procuror, promoţia III.

Examenele, scris şi oral, s-au desfăşurat în perioada 17-28 martie curent, la ele participînd 38 de audienţi: 9 candidaţi la funcţia de judecător şi 29 candidaţi la funcţia de procuror.

Făcînd o trecere succintă în revistă a evenimentului, doamna Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, a menţionat că, în general, absolvenţii au dat dovadă de disciplină, responsabilitate, s-au prezentat la examen la timp, bine pregătiţi. Membrii Comisiilor de examinare au fost exigenţi, au apreciat după merit cunoştinţele fiecărui absolvent.

Potrivit informaţiilor prezentate în şedinţă de către Constantin Gurschi, preşedintele Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare iniţială a candidaţilor la funcţia de judecător, judecător la Curtea Supremă de Justiţie, şi Eugen Rusu, preşedintele Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare iniţială a candidaţilor la funcţia de procuror, adjunct al Procurorului General, evaluările respective ale absolvenţilor s-au desfăşurat în mod organizat, cu respectarea prevederilor actelor normative în vigoare. Absolvenţilor li s-a oferit posibilitatea pentru contestaţii, conform dispoziţiilor regulamentare. În total au fost doar trei contestaţii, fiind examinate în termen.

La examenul în scris, candidaţii la funcţia de judecător au fost apreciaţi cu 4 note de „9" şi 5 note de „10", iar candidaţii la funcţia de procuror – cu 1 notă de „8,75", 7 note de la „9" la „9,5" şi 21 de note de la „9,55" la „10", dintre care 2 note de „10".

La examenul oral, candidaţii la funcţia de judecător au fost apreciaţi cu o notă de „8", o notă de „9" şi 7 note de „10", iar candidaţii la funcţia de procuror – cu 17 note de „9" şi 12 note de „10".

Prin hotărîrea sa, Consiliul INJ, luînd act de informaţiile prezentate de preşedinţii Comisiilor de examinare, a aprobat rezultatele examenelor de absolvire respective.

Dirk Schübel, şeful Delegaţiei Uniunii Europene în Republica Moldova (stînga), în vizită la Institut

Absolvirea 2011

Eveniment de o semnificație deosebită

Anastasia Pascari, Director executiv al Institutului Național al Justiției

Absolvirea este un eveniment de o semnificație deosebită pentru noi toți: finalizarea oficială a studiilor și înmînarea atestatelor absolvenților celei de a treia promoții a Institutului Național al Justiției, candidați la funcțiile de judecător și de procuror.

Putem afirma cu certitudine că se mai înscrie o filă frumoasă în istoria INJ, care se încadrează perfect și în istoria întregului sistem judecătoresc.

Cu 18 luni în urmă a fost lansat cursul de instruire pentru absolvenții de astăzi, timp în care, pe parcursul a 4 semestre extrem de solicitate, candidații și-au propus, și li s-a oferit posibilitatea, să încerce o nouă cale în viață: îmbrățișarea profesiilor de judecător și de procuror.

În primele două promoții, au absolvit Institutul 68 de audienți, dintre care 19 candidați la funcția de judecător și 49 – la funcția de procuror. Pînă în prezent, 9 absolvenți au fost angajați în calitate de judecător și toți cei 49 – în funcția de procuror, iar în promoția a treia au absolvit 9 candidați la funcția de judecător și 29 candidați la funcția de procuror. Sperăm că în anul acesta toți absolvenții noștri vor fi angajați în funcțiile respective.

Țin să remarc cu mare satisfacție că absolvenții de astăzi, pe parcursul studiilor, cît și-n perioada examenelor de absolvire, au dat dovadă de cunoștințe bune la toate disciplinele incluse în programa de învățămînt. S-au manifestat foarte bine absolvenții Chiroșca Igor, Ulianovschi Irina, Bețișor Adriana, Obadă Dumitru, Iachimovschi Octavian, Bușuleac Mihail, Mîra Ghenadie, Popescu Lucia, Iapără Gheorghe și alții.

Exercitînd funcția de judecător și de procuror, dumneavoastră urmează să asigurați, prin intermediul înfăptuirii calitative a justiției, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, ceea ce constituie piatra de temelie a statului de drept. Conștientizăm astfel înalta misiune pe care corpul de judecători și de procurori și-o asumă în exercitarea atribuțiilor, pătrunse de un înalt simț al responsabilității, capabili de a înfăptui o justiție eficientă în stat.

În acest context, activitatea Institutului Național al Justiției, ca instituție publică în sistemul de drept al țării noastre, confirmă, o dată în plus, ataşamentul Republicii Moldova față de angajamentele sale pe plan internațional ca stat-membru al Consiliului Europei, a cărui voință politică la nivel național este de a consolida autoritatea judecătorească și a organelor procuraturii, inclusiv prin pregătirea cadrelor calificate în domeniile respective.

În vederea stabilirii priorităților de activitate, Institutul Național al Justiției își desfășoară activitatea în coordonare cu Consiliul Superior al Magistraturii, Procuratura Generală, ministerul Justiției, Curtea Supremă de Justiție, alte instanțe judecătorești și instituții ale statului. Folosindu-mă de ocazie, țin să apreciez înalt colaborarea pe care o avem cu aceste instituții, exprimîndu-ne recunoștința pentru aportul adus, pentru continuitatea acestei conlucrări, fără de care activitatea Institutului ar fi de neconceput.

De asemenea, sîntem recunoscători și aducem sincere mulțumiri partenerilor noștri externi: Uniunii Europene, Consiliului Europei, Ambasadei Statelor Unite în Republica Moldova, PNUD etc., reușind cu suportul lor de diversă natură să implementăm programe de studii substanțiale și utile.

Astfel, cu susținerea Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare s-a reușit elaborarea și editarea curriculelor și a suporturilor de curs la disciplinele de studiu.

Datorită sprijinului Ambasadei Statelor Unite ale Americii în Moldova, 4 absolvenți de astăzi au avut fericita ocazie să facă un stagiu de practică de 6 săptămîni în SUA.

Aducem sincere mulțumiri și Universității de Stat din Moldova, în primul rînd pentru buna pregătire a cadrelor de juriști, precum și pentru contribuția lectorilor de la Facultatea de Drept la pregătirea programelor, curriculelor, suporturilor de curs la diverse discipline și instruirea audienților.

Succesul obținut este și rezultatul formatorilor INJ, care și-au împărtășit cunoștințele și experiența în domeniu, cărora, de asemenea, le sîntem recunoscători.

În această ordine de idei, îmi exprim gratitudinea și față de membrii Consiliului INJ, care, implicîndu-se activ în viața Institutului, au intervenit de fiecare dată cu promptitudine, potrivit competențelor, întru asigurarea unui proces eficient de instruire.

Merită apreciere și aportul întregului colectiv al Institutului care a creat condiții optime pentru studii.

Faptul că ați încheiat cursurile de instruire nu semnifică și finalizarea colaborării noastre, deoarece pe parcursul activității veți avea posibilitatea să Vă aprofundați cunoștințele în cadrul formării continue, potrivit obligației stabilită de lege. Vă vom fi recunoscători dacă veți veni ulterior cu diverse sugestii, propuneri pentru perfecționarea programelor de studii, inclusiv a altor

domenii ce ţin de pregătirea cadrelor pentru instanţele judecătoreşti şi organele procuraturii.

Fiind bucuroşi de succesele Dvs. pe care le-aţi obţinut, doresc să Vă reamintesc că a avea cunoştinţe trainice în domeniile de specialitate încă nu înseamnă a fi un judecător sau procuror bun.

Judecătorii şi procurorii sînt obligaţi să soluţioneze cauzele imparţial, să aplice şi să interpreteze corect legea şi să respecte principiile şi normele procesuale de efectuare a justiţiei. Concomitent, ei trebuie să aibă un comportament care să corespundă demnităţii funcţiei pe care o deţin.

Trebuie să fie conştienţi de faptul că va aflaţi permanent în vizorul public şi să aveţi un comportament ireproşabil atît în exercitarea funcţiei, cît şi în viaţa privată, fiind obligaţi să respectaţi toate incompatibilităţile, restricţiile şi exigenţele.

În acest moment festiv, permiteţi-mi să Vă felicit şi să Vă doresc noi realizări, promovare cît mai reuşită în profesia aleasă, îndeplinirea misiunii cu înalt devotament, cu multă răbdare şi bunăvoinţă, curaj şi perseverenţă. Pentru voi, datoria profesiei trebuie să domine, să fie în fruntea atribuţiilor pe care urmează să vi le asumaţi, avînd puterea de a învinge cu demnitate toate greutăţile, să inspiraţi încredere, să fiţi un model pentru toţi, să depuneţi toate eforturile în vederea protecţiei drepturilor omului şi sporirii eficienţei actului de justiţie.

Vă doresc succese tuturor.

Examene, examene...

Constantin GURSCHI, preşedintele Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare iniţială a candidaţilor la funcţia de judecător: „Consider că examenele de absolvire au fost organizate la nivelul cuvenit. Chiar nu am nici o obiecţie. Toate acţiunile ce depind de Institut au fost bine coordonate şi realizate, aşa încît procesul s-a desfăşurat în albia firească. Referindu-mă la Comisia de examinare, apreciez faptul selectării potrivite a membrilor, deoarece din componenţa acestora au făcut parte şi practicieni, şi teoreticieni, astfel asigurîndu-se o apreciere adecvată a cunoştinţelor absolvenţilor.

În opinia mea, dar şi a membrilor Comisiei, absolvenţii s-au pregătit conştiincios de testele „la scris” şi „la oral”, demonstrînd cunoştinţe temeinice, foarte bune, în majoritatea lor. Apreciem modul cum absolvenţii s-au prezentat la examene, disciplina, responsabilitatea de care au dat dovadă în timpul răspunsurilor la întrebări. Să sperăm că şi-au ales reuşit profesia, ea fiind una foarte importantă. Îi aşteptăm în sistemul judecătoresc!”

Examene, examene...

Eugen RUSU, preşedintele Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare iniţială a candidaţilor la funcţia de procuror: „Remarc cu plăcere faptul că absolvenţii au demonstrat cunoştinţe bune în domeniile supuşi testărilor.

Membrii Comisiei de examinare au fost destul de exigenţi, însă toţi absolvenţii au reuşit să convingă că au studiat bine la Institut şi merită o apreciere pe potrivă. Astfel, şi notele au fost înalte.

Ţin să evidenţiez şi buna organizare a procesului de susţinere a examenelor. Totul a fost la nivel, aşa după cum şi se cuvine la o instituţie serioasă cum este Institutul Naţional al Justiţiei. Viitorilor procurori le doresc să se încadreze cît mai curînd posibil în organele procuraturii, să aplice acolo cunoştinţele căpătate în perioada cursurilor de instruire iniţială, dar să nu uite că perfecţionarea lor profesională va continua şi va continua.

Le doresc succese tuturor!”

Examene, examene...

Formarea inițială

Stagiul de practică – cel mai serios examen al audienților

Modul de organizare și desfășurare a stagiului de practică de către audienții care urmează cursurile de formare inițială la Institutul Național al Justiției este reglementat de art.15 al Legii privind Institutul Național al Justiției, capitolul III al Statutului Institutului Național al Justiției, pct.2.1.3. al Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea stagiului de practică a audienților INJ care candidează la funcția de judecător și de procuror.

De asemenea, stagiul de practică este o disciplină obligatorie a cărei durată este reglementată în planul de învățământ pentru cursurile de instruire.

În scopul executării cerințelor impuse de lege și regulamentele relevante, Directorul executiv al INJ a emis ordinul nr.116/A din 12.07.2010 „Privind vacanța și stagiul de practică a candidaților la funcția de judecător și de procuror" prin care a fost stabilită durata stagiului de practică și repartizați audienții la locul desfășurării practicii.

Conform acestui ordin, stagiul de practica a fost efectuat în perioada 26 iulie - 30 decembrie 2010 (inclusiv o săptămînă pentru evaluarea ei) în instanțele de judecată și organele procuraturii, avocatură, organele de urmărire penală.

Potrivit ordinului Procurorului General nr.601-P din 12.07.2010 și Hotărîrii Consiliului Superior al Magistraturii nr.307/20 din 29.07.2010, în calitate de conducători ai stagiului de practică au fost desemnați procurorii-șefi din procuraturile teritoriale și președinții instanțelor judecătorești din mun. Chișinău în care au fost repartizați audienții.

Responsabilitatea organizării și desfășurării practicii a fost pusă în seama dlui Veaceslav Dîdâc, director executiv adjunct, și dlui Valentin Coval, șef Secție instruire inițială.

La 23 iulie 2010, conducerea INJ a organizat o ședință comună a conducătorilor stagiului de practică și a audienților practicanți.

La această ședință celor prezenții li s-a adus la cunoștință cadrul normativ care reglementează desfășurarea stagiului de practică, precum și regulile generale privind buna desfășurare a stagiului de practică.

Obiectivele stagiului respectiv sunt stabilite în curriculele aprobate prin Hotărîrea Consiliului INJ.

Pentru ambele categorii de practicanți curriculele stabilesc următoarele obiective de bază:

- consolidarea și aprofundarea cunoștințelor teoretice, a abilităților și capacităților formate în cadrul activității didactice în sala de curs;
- formarea deprinderilor profesionale în procesul de activitate prin aplicarea metodelor eficiente de muncă;
- cunoașterea și aplicarea normelor de conduită profesională și a valorilor spirituale specifice profesiei pentru care a optat;
- cunoașterea sistemului administrativ și a bazei tehnologice ale profesiei, a metodologiei de soluționare a problemelor profesionale;
- cunoașterea și aplicarea actelor normative care reglementează activitatea profesională;
- cunoașterea specificului activității instituțiilor în cadrul cărora se desfășoară stagiul de practică;
- colaborarea cu toți factorii implicați în activitatea profesională;
- formarea aptitudinilor profesionale necesare pentru exercitarea profesiei pentru care a optat;
- dobîndirea deprinderilor de întocmire și redactare a actelor procesuale emise în cadrul exercitării profesiei pentru care a optat;
- utilizarea în cadrul activității procesuale a argumentelor logico-juridice fundamentale la interpretarea legislației.

Stagiul de practică a candidaților pentru funcția de judecător a durat 22 de săptămîni, avînd următoarele etape:

a) inițiere la judecătorie – 2 săptămîni;
b) practica la procuratură – 2 săptămîni;
c) practica în organele de urmărire penală – 1 săptămînă;
d) practica în avocatură – 1 săptămînă;
e) stagiul final de practică în judecătorie – 15 săptămîni;
f) evaluarea rezultatelor stagiului de practică – 1 săptămînă.

Stagiul de practică a candidaților pentru funcția de procuror a durat tot 22 săptămîni, avînd următoarele etape:

a) inițiere la procuratură – 1 săptămînă;
b) practică la judecătorie – 1 săptămînă;
c) practica în avocatură – 1 săptămînă;
d) practica în organele de urmărire penală – 2 săptămîni;
e) stagiul final de practică la procuratură – 16 săptămîni;
f) evaluarea rezultatelor stagiului de practică – 1 săptămînă;

Pe parcursul derulării stagiului de practică, secția instruire inițială a efectuat controale privind modul de desfășurare a acestuia în Judecătoriile și în Procuraturile Botanica, Buiucani, Centru, Rîșcani și Ciocana. În cadrul controalelor au avut loc discuții cu conducătorii practicii și cu audienții respectivi, verificîndu-se la concret cu ce se ocupă fiecare audient, ce greutăți întîmpină. S-a constatat că audienții manifestă interes sporit față de profesia aleasă, încălcări de disciplină nu au comis, însărcinările conducătorilor practicii și coordonatorilor se execută la timp și, de regulă, calitativ.

Totodată, au fost scoase în vileag anumite greutăți la completarea agendelor stagiului de practică. În legătură cu acest fapt, direct la locul desfășurării practicii, șeful secției și consultantul secției au explicat audienților modul de consemnare în agendă a activităților programate și realizate, a observațiilor și sugestiilor audientului și a conducătorului de practică, precum și a numărului de ore efectuate.

În vederea organizării și desfășurării evaluării stagiului de practică, Directorul executiv al INJ a emis la 16.12.2010 ordinul nr.183-10/A, potrivit căruia a fost aprobată componența Comisiei pentru evaluarea stagiului de practică a audienților INJ care candidează la funcția de judecător sau de procuror în următoarea componență:

Președintele Comisiei:

• Valentin Coval, șef Secție formare inițială, procuror detașat;

Membrii Comisiei:

• Vasile Godoroja, procuror, șef adjunct al Secției control ierarhic superior și asistență metodică din Cadrul Direcției control al urmăririi penale și asistență metodică a Procuraturii Generale;

• Dina Rotarciuc, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, judecător detașat;

Secretarul Comisiei:

• Oxana Țurcanu, consultant, în Secția formare inițială, INJ.

Persoanele menționate au o experiență îndelungată de activitate în procuratură și în instanțele judecătorești, au participat la organizarea, desfășurarea și monitorizarea stagiului de practică.

Prin acest ordin a fost aprobat și graficul de evaluare a stagiului de practică, care s-a desfășurat în zilele de 27, 28 și 29 decembrie 2010.

În cadrul evaluării stagiului de practică a audienților, Comisia a luat în vedere modul de organizare și executare eficientă a activităților programate: nivelul și calitatea efectuării sau coordonării operațiunilor prevăzute de curricula stagiului de practică; logica întocmirii raportului cu privire la rezultatele stagiului de practică; calitatea produselor stagiului, în funcție de domeniul de formare inițială; comportamentul audientului în instituția-bază în perioada stagiului de practică. Totodată, comisia a analizat activitatea fiecărui audient avînd drept reper următoarele criterii: eficiența, comportamentul, abilitățile de organizare, capacitatea de comunicare, inițiativă, flexibilitatea, etc.

Rezultatele examinării stagiului de practică denotă că majoritatea audienților posedă o pregătire teoretică bună, au însușit în linii mari deprinderile practice necesare pentru a exercita atribuțiile de judecător sau procuror, fapt confirmat de tutorii de practică. La acest capitol printre cei mai buni sunt considerați audienții Chiroșca Igor, Hadîrca Victoria, Bușuleac Mihail, Bețișor Adriana, Obadă Dumitru, Iapără Gheorghe ș.a.

În concluziile sale, Comisia a propus modificarea curriculeleor stagiului de practică în scopul de a exclude pe viitor cazurile cînd unele obiective programate nu au putut fi realizate în totalitate.

Vladimir HOLBAN,
șef secție formare inițială,
procuror detașat

Rezultatele sesiunii de iarnă

Una din etapele importante ale formării inițiale a audienților INJ este evaluarea cunoștințelor. Scopul evaluării constă în verificarea măsurii în care fiecare audient a reușit să însușească cunoștințe noi, să acumuleze abilități și competențe necesare activității de judecător sau procuror.

În vederea executării acestor obiective, prin ordinul Directorului executiv al Institutului Național al Justiției s-a dispus ca sesiunea de iarnă a semestrului I pentru audienții înmatriculați în 2010 să se desfășoare în perioada 25 ianuarie-12 februarie.

În cadrul sesiunii, audienții candidați la funcțiile de judecător sau procuror au susținut examene la următoarele discipline: • drept penal; • procedura și practica CEDO și alte tratate obligatorii pentru RM; • retorica și arta comunicării; • drept civil; • drept procesual civil; • drept procesual penal.

Potrivit ordinului menționat, au fost desemnați formatori responsabili pentru susținerea examenelor. De asemenea, s-a stabilit modul de organizare și desfășurare a examenelor, testele elaborate de către formatorii responsabili de disciplinele respective și aprobate de către directorul executiv adjunct. Examenele au fost susținute în scris.

Testele pentru examenele în scris au cuprins 3 subiecte, ale căror obiective au fost axate pe 3 niveluri:

1) Cunoaștere și înțelegere;
2) Aplicare;
3) Integrare.

Modul de evaluare (în puncte) a fiecărui subiect pe niveluri a fost stabilit în funcție de realizarea sarcinilor puse în fața audienților, fiind clasificate în trei niveluri:

- Nivelul I – definiții, enumerări, caracterizări, clasificări, etc. – 3 puncte;
- Nivelul II – analize, demonstrații, comparații, argumentări, etc. – 5 puncte;
- Nivelul III – estimări, aprecieri, proiectări, etc. – 7 puncte.

Fiecare bilet a avut o speță a cărei rezolvare a fost apreciată în limita de 15 puncte. În dependență de punctaj a fost stabilită și scala de notare.

Pe parcursul sesiunii de iarnă audienții au demonstrat că posedă o pregătire teoretică bună.

Au dat dovadă de cunoștințe temeinice candidații la funcția de judecător Alexandru Negru, Victoria Grosu, Lilia Daşchevici, Ion Ghizdari și candidații la funcția de procuror Alina Cauia, Iurii Lealin, Natalia Ciobanu, Ion Roşca ș.a.

În cadrul examenelor nu au fost înregistrate impedimente care ar fi afectat procesul normal de evaluare a nivelului de pregătire a audienților.

Prin Ordinul Directorului executiv, a fost aprobată media aritmetică a notelor acumulate de audienți la sesiunea de iarnă cu promovarea lor în semestrul II de studii.

Vladimir HOLBAN,
șef secție formare inițială,
procuror detașat

Numirea în funcție a absolvenților INJ

Potrivit art.12 al Legii privind Institutul Național al Justiției, formarea inițială în cadrul Institutului a specialiștilor cu studii juridice superioare este una din condițiile obligatorii pentru numirea în funcția de judecător sau de procuror.

Numirea în funcție a absolvenților Institutului Național al Justiției încheie șirul de activități care au la temelie realizarea politicilor și strategiilor în domeniul resurselor umane a instanțelor judecătorești și a organelor procuraturii în vederea asigurării necesarului de judecători și de procurori în condițiile menținerii unor înalte standarde de competență și integritate, care poate fi distins prin optimizarea metodelor de selecție, formare profesională și evaluare a audienților care candidează la funcțiile de judecător și de procuror.

În conformitate cu prevederile art.18 din legea numită supra, absolvenții Institutului au participat la concursul pentru suplinirea funcției de judecător și de procuror, în modul prevăzut de Legea cu privire la statutul judecătorului, respectiv de Legea cu privire la Procuratură, în ordinea descrescătoare a mediei generale obținute la examenele de absolvire, pentru posturile de judecător și de procuror scoase la concurs.

Prin Hotărîrea Consiliului Superior al Magistraturii nr.479/30 din 15 octombrie 2010 „Asupra desfășurării concursului pentru suplinirea funcțiilor de judecător și de judecător de instrucție în unele instanțe judecătorești", unii absolvenți ai Institutului Național al Justiției au fost propuși Președintelui Republicii Moldova pentru numire în funcția de judecător.

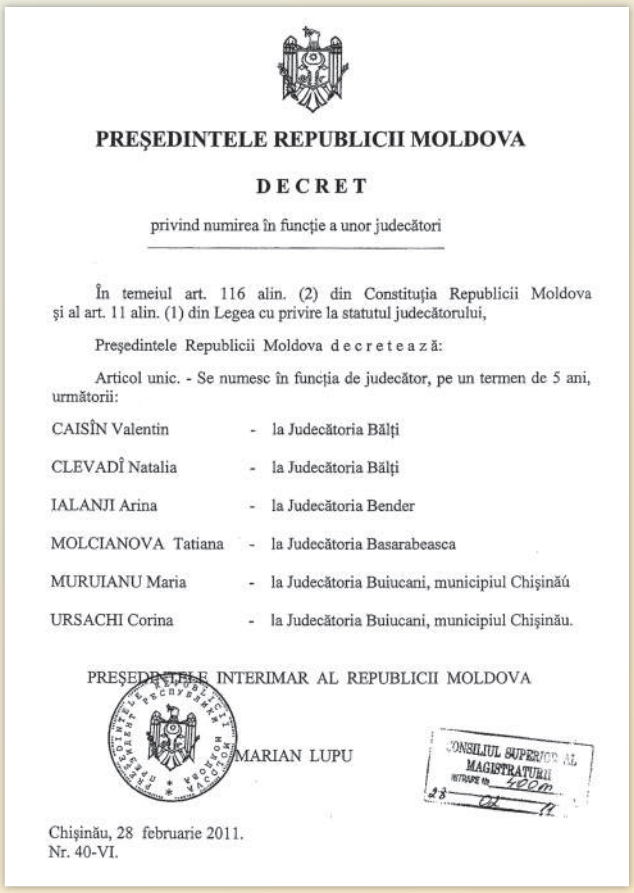

PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA

DECRET

privind numirea în funcție a unor judecători

În temeiul art. 116 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și al art. 11 alin. (1) din Legea cu privire la statutul judecătorului,

Președintele Republicii Moldova decretează:

Articol unic. - Se numesc în funcția de judecător, pe un termen de 5 ani, următorii:

CAISÎN Valentin - la Judecătoria Bălți

CLEVADÎ Natalia - la Judecătoria Bălți

IALANJI Arina - la Judecătoria Bender

MOLCIANOVA Tatiana - la Judecătoria Basarabeasca

MURUIANU Maria - la Judecătoria Buiucani, municipiul Chișinău

URSACHI Corina - la Judecătoria Buiucani, municipiul Chișinău.

PREȘEDINTELE INTERIMAR AL REPUBLICII MOLDOVA

MARIAN LUPU

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

Chișinău, 28 februarie 2011.
Nr. 40-VI.

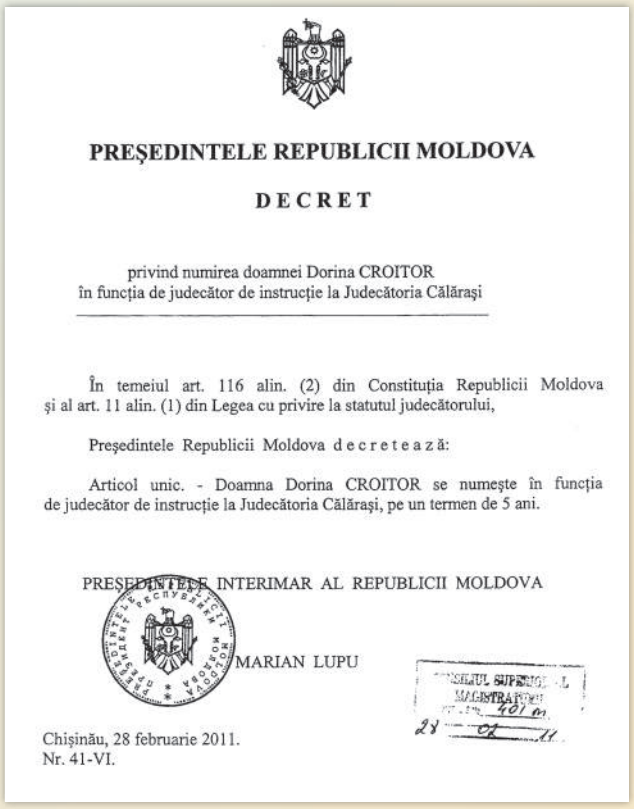

PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA

DECRET

privind numirea doamnei Dorina CROITOR
în funcția de judecător de instrucție la Judecătoria Călărași

În temeiul art. 116 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și al art. 11 alin. (1) din Legea cu privire la statutul judecătorului,

Președintele Republicii Moldova decretează:

Articol unic. - Doamna Dorina CROITOR se numește în funcția de judecător de instrucție la Judecătoria Călărași, pe un termen de 5 ani.

PREȘEDINTELE INTERIMAR AL REPUBLICII MOLDOVA

MARIAN LUPU

Chișinău, 28 februarie 2011.
Nr. 41-VI.

Prin Decretul domnului Marian Lupu, Președinte interimar al Republicii Moldova, au fost numiți în funcția de judecător, pe un termen de 5 ani, următorii:

Absolvenții promoției 2009:

Valentin Caisîn – Judecătoria Bălți;

Natalia Clevadî – Judecătoria Bălți;

Absolvenții promoției 2010:

Corina Ursachi – Judecătoria Buiucani, mun.Chișinău;

Maria Muruianu – Judecătoria Buiucani, mun.Chișinău;

Arina Ialanji – Judecătoria Bender;

Tatiana Molcianova – Judecătoria Basarabeasca.

Prin Decretul domnului Marian Lupu, Președinte interimar al Republicii Moldova, a fost numită în funcția de judecător de instrucție Dorina Croitor, Judecătoria Călărași.

Institutul Național al Justiției le aduce tuturor sincere felicitări, dorindu-le succese în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Ușile Institutului Național al Justiției rămîn mereu deschise. Urmează formarea continuă.

Formarea continuă

Seminare, „mese rotunde”, ateliere de lucru

7 FEBRUARIE **„Masa rotundă” Rezultatele Raportului pe Țară privind combaterea relelor tratamente şi a impunității şi investigarea eficientă a relelor tratamente**, organizată de Consiliul Europei în cadrul Programului Comun „Combaterea relelor tratamente şi a impunității” al Uniunii Europene şi Consiliului Europei, în cooperare cu Institutul Național al Justiției şi Consiliul Național al Tineretului din Moldova.

Reprezentanții Consiliului Europei, Bozhena Malanchuk, coordonator proiecte regionale, Departamentul Dezvoltarea Capacităților în domeniul juridic şi al drepturilor omului, Directoratul pentru Cooperare în cadrul Directoratului General pentru Drepturile Omului şi Afaceri Juridice, şi Eric Svanidze, consultant al Consiliului Europei, autorul Raportului pe Țară, precum şi Dumitru Visternicean, Preşedintele Consiliului Superior al Magistraturii, Vladimir Grosu, Agent Guvernamental la CtEDO, au ținut să aprecieze valoarea şi importanța acestei lucrări întru prevenirea şi combaterea fenomenului relelor tratamente în Republica Moldova.

La acest capitol, Republica Moldova, în calitatea sa de stat membru al Consiliului Europei, parte a Convenției Europene pentru Drepturile Omului şi a altor instrumente relevante, a întreprins un şir de măsuri de prevenire şi combatere a relelor tratamente şi a impunității, acțiuni care se regăsesc şi în prevederile Programului de activitate al Guvernului „Integrare europeană: libertate, democrație, bunăstare” pentru anii 2011-2014. O semnificație şi relevanță aparte în acest caz îi revine Institutului Național al Justiției prin organizarea şi desfăşurarea activităților de instruire, care au fost apreciate în urma constatărilor, evaluărilor şi recomandărilor făcute în cadrul acestei „mese rotunde”.

Prezentarea şi evaluarea rezultatelor obținute de Republica Moldova, inclusiv de Institutul Național al Justiției, în vederea prevenirii şi combaterii relelor tratamente a fost unul din scopurile organizării acestui eveniment. Astfel, domnul Eric Svanidze, care a participat alături de alți colegi de ai săi în calitate de expert internațional la activitățile de instruire menționate, a prezentat Rezultatele Raportului pe Țară, evaluînd cadrul de reglementare a sistemului structural, procedurile şi mecanismele de prevenire şi combatere a relelor tratamente, practica judiciară şi alte aspecte distinctive în acest sens.

Astfel, pe parcursul anului 2010, în cadrul celor 6 seminare cascadă „Standardele CEDO şi CPT pentru combaterea maltratării şi impunității” şi „Utilizarea unor alternative la detenția preventivă şi închisoare”, organizate în cadrul Programului Comun al Consiliului Europei şi Uniunii Europene în Republica Moldova privind Susținerea Democrației în Moldova, au fost instruiți 180 de judecători şi procurori şi 50 de formatori INJ.

Pe parcursul anului curent urmează a fi desfăşurate încă 20 seminare cascadă la care 600 de judecători şi procurori vor beneficia de instruire în domeniul prevenirii şi combaterii torturii, relelor tratamente şi a impunității.

10-11 FEBRUARIE
3-4, 10-11 MARTIE

Cursul de instruire Prevenirea şi combaterea torturii şi a relelor tratamente, organizat de Procuratura Generală în colaborare cu INJ în cadrul Proiectului „Prevenirea torturii" finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat și implementat de PNUD Moldova, se înscrie în contextul instrumentării şi conducerii corecte de către procurori a investigațiilor pe cauzele de tortură.

Crearea în cadrul Procuraturii Generale a unei structuri specializate de combatere a torturii denotă atribuții şi responsabilități specifice unui procuror în investigarea cazurilor de tortură, tratament inuman sau degradant. În acest context, organizarea acestui curs de instruire direcționează la țintă procesul de instruire în domeniu prin actualizarea cunoştințelor relevante prevenirii, investigării şi combaterii fenomenului torturii de orice natură, prin dezvoltarea abilităților de înregistrare şi investigare a cazurilor de acest gen, prin valorificarea concretă a bunelor practici în domeniu, să contribuie la respectarea drepturilor ființei umane grație consolidării capacităților procurorilor în activitatea de prevenire şi combatere a torturii, a altor rele tratamente.

Acum cîteva zile, la 7 februarie, în incinta Institutului Național al Justiției şi-a desfăşurat lucrările o „masă rotundă" în cadrul căreia au fost luate în dezbatere „*Rezultatele Raportului pe Țară privind combaterea relelor tratamente şi a impunității şi investigarea eficientă a relelor tratamente*". Participanții la acest eveniment – deputați, judecători, procurori, experți naționali şi internaționali, reprezentanți ai sistemului penitenciar, ai societății civile şi alții – au evidențiat mai multe probleme în domeniul abordat, printre ele şi necesitatea aprofundării instruirii, familiarizării procurorilor cu bunele practici de investigare a cazurilor de tortură, ca una din verigele încă slabe în activitatea respectivă de la noi.

Unele măsuri se iau. Încurajator este faptul că anul trecut Procuratura Generală a creat o structură specializată de combatere a torturii, avînd în subordine directă cîte un procuror responsabil nemijlocit de investigarea cazurilor de tortură, tratament degradant sau inuman în fiecare din procuraturile teritoriale şi specializate. Or, o atare organizare facilitează, direcționînd la țintă procesul de instruire în domeniu. Anume în acest context se înscrie cursul de instruire a procurorilor specializați în investigarea dosarelor penale de tortură şi alte forme de tratamente crude, inumane şi degradante, organizat în perioada 10-11 februarie curent de Procuratura Generală în colaborare cu Institutul Național al Justiției în cadrul Proiectului „Prevenirea torturii" finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat şi implementat de PNUD Moldova.

La general, organizatorii acestui curs au urmărit scopul ca, prin actualizarea cunoştințelor relevante prevenirii, investigării şi combaterii fenomenului torturii de orice natură, prin dezvoltarea abilităților de înregistrare şi investigare a cazurilor de acest gen, prin valorificarea concretă a bunelor practici în domeniu, să contribuie la respectarea drepturilor ființei umane grație consolidării capacităților procurorilor în activitatea de prevenire şi combatere a torturii, a altor rele tratamente.

Cursul de instruire, divizat în opt sesiuni, a cuprins tot atîtea teme distincte, cum ar fi: • Jurisprudența CtEDO; • Prevederile legislației naționale, delimitarea de alte categorii de infracțiuni; • Prevenirea torturii şi monitorizarea instituțiilor penitenciare; • Urmărirea penală în cauze de tortură: audierea victimei; • Consecințele fizice şi psihice ale torturii, investigarea şi documentarea medicală a torturii, a tratamentelor inumane şi/sau degradante; • Urmărirea penală în cauze de tortură: metodologia şi tactica investigării şi altele.

La sesiunea de instruire nominalizată au participat 25 de procurori, urmînd ca încurînd să mai fie organizate încă două treninguri pentru toți procurorii antitortură din republică.

15 FEBRUARIE

Seminarul Etica şi obiectivitatea procurorului, organizat de INJ în colaborare cu Misiunea Norvegiană de Experţi pentru Promovarea Supremaţiei Legii în Moldova, se datorează continuării colaborării şi stabilirii unor noi priorităţi la începutul acestui an în cadrul întrevederii Directorului executiv al INJ, doamna Anastasia Pascari, cu şeful Misiunii NORLAM, domnul Dag Brathole.

Seminarul vizează sistemul de justiţie din Republica Moldova şi îşi propune să prezinte standardele de conduită etică în acest domeniu, modul în care acestea ar putea fi implementate în statul nostru. Din acest punct de vedere, comportamentul etic şi obiectivitatea procurorului circumscrie una din modalităţile necesare a fi perfecţionate, problema responsabilităţii referindu-se nu numai de a acţiona conform legii, ci şi la prevenirea conduitelor neetice. Astfel, sfera moralităţii este una lărgită la practici, dintre care cele profesionale ocupă un loc dominant.

În cadrul seminarului, experţii NORLAM, domnul Dag Brathole, şeful Misiunii, domnul Jogeir Nogva, procuror, doamna Anne Cathrine Christiansen, procuror, şi domnul Espen Solberg Rinnan, avocat, au relatat subiecte prin prisma experienţei norvegiene, trasînd linii esenţiale referitor la aspectele practice ale unui comportament etic al procurorului. Tematicile au focusat atenţia asupra reflecţiilor legate de anumite acţiuni concrete în activitatea profesională a procurorilor. Astfel, perspectiva etico-teoretică centrată a deontologiei necesită acţiuni rigide şi restrictive, cu posibilitatea adaptării la activitatea practico-profesională.

Dezbaterile legate de provocările etice cu care se confruntă procurorii zi de zi ce ţin de competenţa lor profesională au urmat o linie de analiză a opiniei recente din partea participanţilor: „*Cea mai mare provocare este necunoaşterea în totalitate a jurisprudenţei atît naţionale, cît şi internaţionale, şi lipsa de verticalitate în foarte multe situaţii*”, a afirmat procurorul raionului Căuşeni, domnul Ion Oboroceanu. Dumnealui a ţinut să accentueze că „*obiectivitatea unui procuror constă anume în a respecta acele criterii şi cerinţe de comportament, iar procurorul trebuie să întreprindă toate măsurile necesare pentru a fi o persoană demnă de urmat*”.

Discuţiile cu privire la proiectul noului Cod de etică al procurorului, în special aspectele practice ale unui comportament etic la diferite etape ale procesului penal din punctul de vedere al judecătorului şi al avocatului, au consolidat tematica abordată, vizînd recontextualitatea eticii şi evidenţiind concluzii atît de ordin teoretic, cît şi de ordin practic. Acestea converg în direcţia recunoaşterii, între procedurile disciplinare şi convingerile morale, a unui domeniu specific al eticii şi al unor proceduri propriu-zise etice în sistemul de justiţie al Republicii Moldova.

La finele seminarului au fost înmînate certificate de participare.

22-23 FEBRUARIE, 23-24 MARTIE

Seminarul Utilizarea practică a hotărîrilor CtEDO la nivel naţional, destinat pentru judecători şi organizat de INJ în colaborare cu Misiunea Norvegiană de Experţi pentru Promovarea Supremaţiei Legii în Moldova (NORLAM), luînd în considerare necesitatea aplicabilităţii hotărîrilor CtEDO la soluţionarea cauzelor şi instruirea judecătorilor în acest domeniu. Evenimentul se înscrie ca o continuitate a discuţiilor abordate în cadrul „mesei rotunde" „*Schimb de experienţă a judecătorilor din Norvegia şi Republica Moldova*", organizată de Misiunea NORLAM în colaborare cu INJ în 2010. Astfel, identificarea metodelor de aplicare a deciziilor concrete ale CtEDO în viaţa cotidiană a instanţelor judecătoreşti din Republica Moldova a fost scopul organizării acestui seminar.

Agenda seminarului a însumat un şir de subiecte relevante situaţiei actuale în sistemul judecătoresc din Republica Moldova, expuse de către experţii norvegieni, domnul Dag Brathole, şeful Misiunii NORLAM, domnul Jogeir Nogva, procuror, doamna Anne Cathrine Christiansen, procuror, domnul Espen Solberg Rinnan, avocat, şi de către expertul naţional, domnul Igor Dolea.

Aderarea Republicii Moldova la Convenţia Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţile Fundamentale şi reorientarea legislaţiei naţionale la standardele europene se introduc ca o „*nouă configuraţie, metodologie*" şi asta deoarece atît cauzele contra Republicii Moldova, cît şi cauzele contra altor state europene examinate de către Curtea de la Strasbourg „*urmează a fi studiate după o anumită tehnică pe care judecătorii trebuie să o însuşească*". Astfel, metodologia aplicării precedentului judiciar, importanţa jurisprudenţei CtEDO şi a celei naţionale pentru instanţele de judecată fac ca precedentul judiciar să ridice o problematică controversată în sistemul judecătoresc al Republicii Moldova, fapt pentru care, concretizarea avantajelor şi dezavantajelor acestui izvor de drept a precedat şirul dezbaterilor judecătorilor în cadrul seminarului. Introducerea acestuia în sistemul de drept moldav va creea, în opinia domnului Jogeir Nogva, „*o practică uniformă, egalitatea în faţa legii a cetăţenilor, o previzibilitate*". Drept exemplu poate servi numărul scăzut al hotărîrilor atacate în sistemul judecătoresc norvegian, acesta raportîndu-se la 1 din 40 de dosare în cazul Curţii de Apel.

Au fost analizate prevederile Hotărîrii Curţii Constituţionale nr.28 din 14.12.2010 referitor la controlul constituţionalităţii prevederilor art.22 alin.(1) lit.b) din Legea cu privire la statutul judecătorului.

Cu referire la tematica abordată în discuţie au fost puse şi alte subiecte precum: • Desfăşurarea unui proces echitabil; • Dreptul inculpatului de a participa la judecarea cauzei prin prisma jurisprudenţei CtEDO; • Standardele minime de motivare a vinovăţiei conform jurisprudenţei CtEDO.

La finele seminarului au fost înmînate certificate de participare.

Seminare cu aceiaşi tematică urmează să se desfăşoare pe parcursul semestrului II.

28 FEBRUARIE-2 MARTIE, 2-4, 14-15, 21-22, 28-29 MARTIE

Seminarul Planificarea bugetară în instanțele de judecată. Metodologia de planificare a cheltuielilor operaționale și capitale organizat de INJ în colaborare cu ministerul Justiției, Consiliul Superior al Magistraturii și Programul de Asistență Rapidă pentru Buna Guvernare, fiind destinat președinților de instanță, consilierilor acestora și contabililor din instanțele de judecată.

Luînd în considerație situația actuală cu care se confruntă instanțele de judecată în vederea planificării bugetului, organizarea unui asemenea seminar pentru contabilii, președinți ai instanțelor de judecată și consilierii președinților, se datorează necesității de a aprofunda cunoștințele participanților în vederea administrării eficiente a instanței de judecată, determinării celor mai bune tehnici de planificare a bugetului instanței, cît și soluții de îmbunătățire a acestuia.

Reprezentanții Departamentului de administrare judecătorească, Constantin Bragoi, vicedirector, și doamna Maria Ravițchi, precum și expertul în reforma judiciară, domnul Costel Todor, Programul de Asistență Rapidă pentru Buna Guvernare, au abordat subiecte ce țin nemijlocit de managementul cheltuielilor publice, subliniind rolul bugetului în fundamentarea cheltuielilor, stabilind obiective, direcții de acțiune, priorități și oportunități în acest sens.

Agenda seminarului a însumat subiecte precum: • Metodologia de planificare a bugetului; • Planificarea bugetară în instanța de judecată; • Cheltuielile operaționale și cheltuielile de capital; • Managementul bugetar și managementul achizițiilor; • Utilizarea statisticii în planificare.

Ca suport în expunerea subiectelor sus-menționate a servit *Ghidul de achiziții publice*, elaborat de ministerul Justiției, Departamentul de administrare judecătorească, susținut nemijlocit de Programul USAID de Asistență Rapidă pentru Buna Guvernare, cu contribuția reprezentanților Agenției Achiziții Publice.

Conform Planului de instruire continuă 2011, seminarul cu aceeași tematică va fi organizat și pe parcursul lunii aprilie curent.

La finele seminarului au fost înmînate certificate de participare.

10-11, 17-18, 24-25, 30-31 MARTIE

Seminarul-cascadă Standardele CEDO şi CPT pentru combaterea maltratării şi impunităţii şi **Utilizarea unor alternative la detenţia preventivă şi închisoare** organizat în cadrul Programului Comun al Uniunii Europene şi Consiliului Europei în Moldova privind Susţinerea Democraţiei în Republica Moldova, în colaborare cu INJ.

Necesitatea de a lupta împotriva acestui fenomen, în cazul în care acesta există, a devenit o preocupare contemporană bazată pe reclamaţii primite de către mecanisme internaţionale în domeniul drepturilor omului, care, în cele din urmă, identifică eşecurile statelor în investigarea acestui fenomen. Astfel, actele de rele tratamente, prevenirea actelor de tortură şi tratamente inumane sau degradante, constituie cazuri care necesită o investigare eficientă şi amănunţită. Lansarea de către Comisia Europeană şi Consiliul Europei a Programului Comun „Combaterea relelor tratamente şi impunităţii" fixează activităţi privind standardele cheie, sub aspectul procedural al interdicţiei relelor tratamente, în 5 state membre ale Consiliului Europei: Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova şi Ucraina.

În pofida elaborării unor standarde relevante pe parcursul a mai multor ani, Curtea Europeană pentru drepturile Omului a constatat încălcări atît de fond, cît şi procedurale ale Articolului 3 CEDO, fapt care arată o continuitate a numărului de hotărîri nefavorabile în acest domeniu, problema fiind abordată şi în rapoartele de vizită ale Comitetului Consiliului Europei pentru Prevenirea Torturii şi a Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT).

Organizarea pentru judecători şi procurori a seminarelor-cascadă în contextul acestei tematici se datorează existenţei acestui fenomen în statul nostru, identificîndu-se şi anumite măsuri necesare de a fi întreprinse în acest sens.

Metodele utilizate pentru desfăşurarea unor astfel de anchete trebuie să întrunească cele mai înalte standarde profesionale. Clarificarea faptelor, stabilirea şi confirmarea responsabilităţii individuale şi a statului faţă de victime şi familiile lor şi identificarea măsurilor necesare prevenirii repetării acestor acte sunt unele dintre principiile cu privire la investigarea efectivă şi documentarea torturii şi a altor tratamente crude, inumane sau degradante, sau pedepse încurajate de Comisia pentru Drepturile Omului şi Adunării Generale ca fiind folositoare în combaterea torturii, prevăzute de altfel şi în Anexa 1 a Protocolului de la Istambul, editat în cadrul Proiectului privind Integrarea Locală a Refugiaţilor în Belarus, Moldova şi Ucraina în perioada 2009-2011.

În cadrul seminarului, formatori instruiţi în domeniul investigării relelor tratamente, precum şi utilizării alternativelor pentru detenţia preventivă, au relatat subiecte care tangenţiază cu tematica abordată, fiind asistaţi de experţii naţionali, domnul Igor Dolea şi Vladislav Gribincea. În acest context se înscriu: • Obligaţiile care reies din interzicerea relelor tratamente; • Investigarea relelor tratamente; • Cadrul normativ şi sistemul naţional de prevenire şi combatere a relelor tratamente; • Detenţia preventivă; • Legislaţia naţională care reglementează detenţia preventivă şi alternativele la pedeapsa cu închisoarea. Spre examinare au fost expuse exerciţii practice, menite să aprofundeze cunoştinţele participanţilor în acest domeniu.

La finele fiecărei sesiuni a seminarului au fost înmînate certificate de participare.

Celelalte sesiuni urmează să se desfăşoare pe parcursul semestrului II.

15-16, 28-29 MARTIE

Seminarul Eficientizarea procesului penal prin interacțiunea dintre profesii organizat de INJ în colaborare cu Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM), fiind destinat judecătorilor, procurorilor și avocaților.

Evenimentul se enumeră drept o activitate mixtă de instruire a participanților, însumînd abordările a două tematici actuale la moment în sistemul judecătoresc din Republica Moldova.

În cadrul primei zile a seminarului, experții NORLAM, domnul Dag Brathole, șeful Misiunii NORLAM, judecător, domnul Jogeir Nogva, procuror, domnul Espen Solberg Rinnan, avocat, doamna Anne Cathrine Christianssen, procuror, domnul Denis Arcuşa, consultant juridic local, NORLAM, au luat în dezbatere subiecte precum: • Importanța jurisprudenței CtEDO și a celei naționale pentru instanțele de judecată; • Precedentul judiciar, ilustrat prin deciziile instanțelor de judecată din Norvegia și Republica Moldova; • Accesul la materialele dosarului; Citirea declarațiilor martorului în ședința de judecată; • Căutarea celor mai importante hotărîri ale CtEDO în limba română și rusă.

Cea de-a doua parte a seminarului a fost dedicată justiției pentru copii. Domnul Sorin Hanganu, coordonator proiecte, Protecția copilului, UNICEF Moldova, experții norvegieni nominalizați, precum și domnul Vasile Rotaru, lector superior, USM, formator național în domeniul justiției juvenile, au abordat tematici cu referire la: • Proiectele UNICEF; • Jurisprudența internațională în domeniul justiției juvenile; • Mediul prietenos al copilului; • Legislația Republicii Moldova, jurisprudența și practica națională în domeniul justiției juvenile.

Particularitățile dezbaterilor judiciare în privința minorului subliniază o calificare mai amplă a datelor ce caracterizează personalitatea și comportamentul minorului în instanța de judecată în cazul examinării cauzelor privind infracțiunile săvîrșite de minori. Astfel, cerințele generale înaintate față de participanții la dezbaterile judiciare constau nemijlocit în concretizarea, obiectivitatea afirmațiilor și influenței educative pentru crearea unei atmosfere prielnice în desfășurarea unui proces penal. În timpul examinării cauzelor cu inculpați minori în instanța de judecată, pe lîngă cunoașterea regulilor generale de construcție a discursului, este necesară și cunoașterea particularităților specifice acestor categorii de dosare.

Conform Planului de instruire continuă 2011, seminarul cu aceeași tematică va fi organizat pe tot parcursul semestrului, urmînd ca fiecare categorie de participanți să beneficieze de numărul de ore de instruire continuă stabilit conform legii.

La finele seminarului au fost înmînate certificate de participare.

15 MARTIE **„Masa rotundă” Elaborarea Proiectului unui Cod administrativ în Republica Moldova** organizată de Fundația Germană pentru Cooperare Juridică Internațională (Fundația IRZ) în colaborare cu INJ. Obiectivele acestei „mese rotunde” derivă din implementarea Hotărîrii Comisiei juridice a Parlamentului Republicii Moldova din 15 iulie 2010, prin care a fost aprobat Conceptul Codului administrativ și crearea unui grup de lucru pentru elaborarea proiectului acestui Cod.

Modificările și completările Legii contenciosului administrativ nr.783 din 10.02.2000, precum și adoptarea Codului de procedură civilă și a altor legi în acest domeniu, au condus la diminuarea importanței și necesității acestui institut în statul nostru. Astfel, dublarea unor reglementări, deseori diferite a anumitor principii și raporturi de drept administrativ, duc la aplicarea greșită a normelor de drept, iar în consecință la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Luînd în considerație dificultățile practice în vederea soluționării litigiilor de contencios administrativ, elaborării, adoptării și executării actelor administrative, precum și alte aspecte ce vizează domeniul respectiv, elaborarea unui Cod administrativ în Republica Moldova necesită o legiferare de sine stătoare a acestui institut.

În acest sens, în baza Conceptului Codului administrativ aprobat în vederea asigurării pregătirii acestuia pentru examinare, de către experții germani a fost realizată strucura proiectului de Cod, prezentat membrilor grupului de lucru în cadrul „mesei rotunde”.

Atît Dr.Berthold Johannes, Ambasadorul Republicii Federale Germane în Republica Moldova, Dr.Stefan Hülshorter, Fundația IRZ, cît și domnul Valeriu Zubco, Procurorul General al Republicii Moldova, au ținut să aprecieze pozitiv elaborarea unui asemenea Cod, menționînd și necesitatea acestuia în vederea acordării institutului contenciosului administrativ un statut constituțional și legal în sensul stricto. Cu referire la tematica abordată, participanții au avut ocazia de a-și expune opiniile și de a purta discuții de specialitate cu domnul Michael Hund, vicepreședintele Curții Administrative Federale Germane, domnul Georg Schmidt, președintele Judecătoriei administrative, Trier, domnul Rolf Hüffer, președintele Curții administrative din Bavaria, care și-au împărtășit experiența Republicii Federale Germane în acest domeniu.

De menționat că acest eveniment are loc în cadrul Programului de colaborare cu Fundația IRZ, colaborare care durează de aproximativ 3 ani, fiind extrem de eficientă.

Formarea formatori

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Aprobat
prin Hotărîrea Consiliului INJ
nr.3/3 din 15.03.2011

Coordonat cu:
Ministerul Justiției
Consiliul Superior al Magistraturii
Consiliul Superior al Procurorilor

PROGRAM
de formare formatori
pentru anul 2011

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Numărul de participanți	Responsabil de detașare/ delegare	Responsabil de organizare
1.	Semestrul I (mai)	*Seminar* „Metodologia generală a instruirii audienților în cadrul organizării și pregătirii diferitor cursuri”	formatori	40	CSM PG	INJ Uniunea Europeană CoE
2.	Semestrul I (martie)	*Seminar* „Prevenirea și combaterea crimelor cibernetice”	formatori	25	CSM PG CCCEC	INJ Ambasada SUA
3.	Semestrul I (martie)	*Seminar* „Contestațiile electorale: aspecte teoretice și practice”	formatori	20	CSM	INJ, Fondația Est-Europeană, CEC
4.	Semestrul I (martie)	*Seminar* „Aplicarea legislației contravenționale, inclusiv aspectele de procedură”	formatori	20	CSM	INJ, OIM
5.	Semestru II	*Seminar* „Administrarea instanțelor judecătorești”	formatori	20	CSM	INJ MJ, CSM
6.	Semestrul II (octombrie)	*Seminar* „Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului„	formatori	20 (10+10)	CSM PG	INJ
7.	Semestrul II (iunie)	*Seminar* „Litigiile de muncă prin prisma aplicării legislației naționale și internaționale”	formatori	20	CSM	INJ
8.	Semestrul II (mai - iunie)	*Curs de instruire* „Arestarea preventivă”	formatori procurori	15	PG	INJ NORLAM
9.	Semestrul II (septembrie)	*Seminar* „Mijloacele de garantare a executării obligațiilor civile”	formatori	20	CSM	INJ

Lista de abrevieri:

INJ – Institutul Național al Justiției
MJ – Ministerul Justiției
CSM – Consiliul Superior al Magistraturii
CEC – Comisia Electorală Centrală
CoE – Consiliul Europei
NORLAM – Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova
OIM – Organizația Internațională pentru Migrațiune

Seminare formare formatori

28 MARTIE

Seminar formare formatori Drept contravențional: aspecte materiale și procesuale. Tratamentul persoanelor străine, organizat de INJ în cadrul Proiectului Cooperare tehnică și consolidarea capacităților Guvernelor Ucrainei și Moldovei pentru implementarea Acordurilor de Readmisie încheiate cu Uniunea Europeană (GUMIRA), implementat de Organizația Internațională pentru Migrațiune (IOM), finanțat de Uniunea Europeană, cofinanțat de Cooperarea Italiană pentru dezvoltare și Oficiul Federal German pentru Migrațiune și Refugiați.

Participanții la seminar au fost salutați de doamna Anastasia Pascari, Directorul executiv al Institutului Național al Justiției, și domnul Martin Wyss, șeful Misiunii Organizației Internaționale pentru Migrațiune în Moldova.

Doamna Kristina Touzeins, expert internațional al Organizației Internaționale pentru Migrațiune, domnul Xenofon Ulianovschi, vicepreședinte al Curții de Apel Chișinău, domnul Igor Dolea, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, și doamna Raisa Botezatu, judecător la Curtea Supremă de Justiție, au relatat participanților subiecte precum: • Metodologia formării de formatori; • Competențele procesuale în cauzele contravenționale; • Sancțiunile contravenționale; • Protecția drepturilor persoanelor străine în cauzele contravenționale.

La finele seminarului au fost înmînate certificate de participare.

31 MARTIE-1 APRILIE

Seminar formare formatori Contenciosul electoral: aspecte teoretice și practice, organizat de INJ în colaborare cu Fundația Est-Europeană, Comisia Electorală Centrală și Fundația Internațională pentru sistemele electorale.

Începînd cu anul 2005, Fundația Est-Europeană organizează seminare cu aceeași tematică în vederea desfășurării unor alegeri libere și legale, inclusiv prin monitorizarea procesului electoral. Propunerea Fundației de a organiza acest seminar în domeniul contenciosului electoral a fost acceptată pe deplin de INJ, dat fiind faptul că tematica abordată este una destul de actuală, luîndu-se în considerare aportul considerabil al instanțelor de judecată în vederea confirmării legalității alegerilor electorale.

În cadrul seminarului, la care au participat judecători din Curțile de Apel și Curtea Supremă de Justiție, domnul Steven Gray, Director pe Țară, IFES, doamna Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, domnul Iurie Ciocan, Președintele Comisiei Electorale Centrale, domnul Sorin Mereacre, Președintele Fundației Est-Europene, doamna Iulia Sîrcu, judecător la Curtea Supremă de Justiție, și domnul Ion Creangă, profesor universitar, drept administrativ, au abordat un șir de subiecte importante ce țin de tematica contenciosului electoral.

Acestea sunt: • Soluționarea litigiilor de către organele electorale; • Litigiile electorale și procedura de examinare a acestora în instanțele de judecată; • Jurisprudența CtEDO pe cauze electorale; • Răspunderea contravențională pentru încălcarea legislației electorale; • Asigurarea dreptului de acces la informație în cadrul alegerilor; • Necesitatea și perspectivele perfecționării legislației privind contenciosul electoral.

La finele seminarului au fost înmînate certificate de participare.

Să vorbim, să scriem corect

Înainte de a inaugura această rubrică, am considerat necesar să aflăm care este părerea cititorilor, în primul rînd a juriștilor, pentru că lor li se adresează preponderent. Unii au susținut ideea, alții s-au arătat sceptici privind utilitatea ei, impactul pe care-l poate avea. O anumită parte chiar s-a pronunțat împotrivă, susținînd că intenția „de a-i învăța" lucruri elementare e umilitoare. Totuși, reieșind din faptul că se comit erori, unele foarte regretabile, în textele diferitelor acte judecătorești și de procuror, în diverse pledoarii, discursuri, chiar în comunicarea noastră zilnică, cuvintele fiind arareori folosite incorect după conținutul lor în raport cu intenția redării în fraze a unui anume sens, am hotărît să deschidem „acest colț de învățătură". Pentru că a învăța nu e o rușine.

Pe parcurs, vom oferi rubrica specialiștilor în materie, dar vom ține cont neapărat și de doleanțele cititorilor. Evident, în acest colț al Revistei nu vom putea „cuprinde necuprinsul". Vom încerca doar să explicăm care cuvinte sunt utilizate incorect și de ce, cărui conținut se potrivesc sau nu se potrivesc după sensul lor, care ar fi locul lor potrivit în exprimare, în ce împrejurări pot fi utilizate, în așa fel ca cei care citesc sau ne ascultă să înțeleagă exact ce dorim să spunem.

Totodată, sperăm ca pe această cale să provocăm cititorii de a mai deschide dicționarele – ortografic, explicativ, de sinonime… Să știm, să învățăm împreună!

ABIA

Nu rareori, în loc de ***abia*** scriem *abea*, ceea ce este incorect. La auz nu desprindem greșeala. Abia cînd așternem cuvîntul pe hîrtie, vedem eroarea. Pentru a nu o comite, trebuie să știm că *a bea* exprimă un cu totul alt sens, fiind de fapt o frază alcătuită din prepoziția *a* și cuvîntul *bea*. De exemplu: *a bea apă.*

Pe cînd ***abia*** este un adverb, avînd sensul de *doar, numai, tocmai.* De exemplu: *ideea mi-a venit **abia(doar)** spre dimineață; **abia (numai)** așa am reușit să-l conving.*

Poate exprima și altă situație, urmînd a fi folosit exact împrejurării. Bunăoară, dacă dorim să exprimăm o situație care s-a produs anevoie, cu greu. De exemplu: *victima **abia(cu greu)** reușise să scape din clădire.*

Așa sau altfel, întotdeauna vom scrie ***abia*** și nu ***abea***.

ABILITATE

Cuvîntul ***abilitate*** are două înțelesuri: 1. De *dibăcie, iscusință, ingeniozitate, pricepere, istețime* etc. 2. De *împuternicire, investire, delegație* etc. Uneori însă este folosit greșit. Nu vom scrie și nu vom spune: *persoane **abilitate cu iscusința** de a investiga cazul.* Corect: ori *persoane **abilitate (împuternicite)** de a investiga cazul;* ori *persoane iscusite (abile) de a investiga cazul.* Ambele cuvinte pot fi folosite reușit, corect doar dacă vrem să accentuăm calitatea persoanelor investite cu un anumit drept. De exemplu: *persoane **abilitate (împuternicite)** și iscusite (abile)…*

ABȚINERE

Exprimă o inacțiune: *reținere* de la ceva, *stăpînire* de a întreprinde ceva, a nu se *pronunța*. De exemplu: *m-am **abținut** de la vot (nu m-am **pronuțat**), m-am **abținut** să dau riposta (**să intervin**).*

Uneori însă în loc de cuvîntul ***abținere*** este folosit cuvîntul ***obținere.*** De felul: *m-am **obținut** de la vot. Obținere* înseamnă *dobîndire, cîștigare, realizare, căpătare, repurtare, primire etc.* Exemple: *am obținut rezultatul scontat; am obținut un bilet la cinema…*

ADOPTARE

Prin ***adoptare*** putem exprima mai multe înțelesuri: *a înfia (un copil), a-și însuși (felul de a fi al cuiva), a îmbrățișa (o nouă credință),a adopta o lege (a accepta ceva în urma unui vot) etc.* Eroarea frecvent întîlnită este utilizarea cuvîntului **a primi** în loc de **a adopta.** Nu se spune *legea a fost primită* în sensul adoptării acesteia. Corect este: *legea a fost **adoptată.*** În cazul în care vom folosi *a fost primită,* ascultătorul va înțelege că legea a fost expediată de undeva, iar cineva a primit-o (a recepționat-o). Putem primi o scrisoare, o sumă de bani, un colet, o veste, o notă de plată, o factură.

Eronată total este opinia, care, cu părere de rău, mai bîntuie, precum că în actele juridice emise ar trebui pusă în prim plan doar așternerea corectă a normelor care se impun potrivit cauzei concrete. Un act judecătoresc ireproșabil, alături de corectitudinea aplicării în text a legislației în vigoare, înseamnă coerență, consecutivitate, claritate, acuratețe, simplitate și laconism în expunere, scrierea perfectă a cuvintelor la locul potrivit.

Modele de acte judecătorești în procesul penal, Chișinău, 2008

Doctrină

Aporturile monetare şi nemonetare la formarea capitalului social al societăţii comerciale

Nicolae Roşca,
doctor în drept,
conferenţiar universitar, USM

The social contribution is a patrimonial contribution of the the founder to the social capital formation, and the capital is the original heritage which helps the company to start it's way. There are legal settlements about the assets, their valuation, terms of transmission, the rights submitted, the consequences of delay. Considering the general terminology of the legal settlements, the author makes analysis, gives interpretations, makes suggestions for the exactly understanding of the legal texts and their proper application.

Sediul materiei

Societatea comercială în calitate de persoană juridică de drept privat se poate manifesta în circuitul civil ca veritabil subiect de drept doar dacă are în patrimoniu suficiente mijloace financiare şi bunuri pentru a-şi realiza scopul firesc: a desfăşura activitate de întreprinzător şi a obţine beneficii. Societatea comercială este înzestrată cu mijloace financiare şi bunuri de către fondatorii săi, care, în totalitate, reprezintă patrimoniul originar cu care societatea porneşte la drum[1].

Principalele acte legislative care conţin dispoziţii exprese referitor la aportul în capitalul social al societăţilor comerciale sunt Codul civil, Legea nr.135/2007 cu privire la societăţile cu răspundere limitată, Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni.

Dispunând de dreptul de a constitui societăţi comerciale, persoanele fizice şi juridice participante la fondare au obligaţia de a transmite acestora valorile patrimoniale necesare realizării scopului. Totalitatea de valori patrimoniale pe care fondatorii se angajează prin actul de constituire să le transmită societăţii cu titlu de aport se desemnează prin sintagma juridică de capital social. Codul civil stabileşte că *„fiecare fondator al societăţii comerciale trebuie să contribuie, în măsura stabilită de actul de constituire, la formarea capitalului social”* (art.107), transmiţând cel puţin 40% din aportul subscris până la data înregistrării de stat (art.114) a societăţii, iar restul în cel mult 6 luni de la această dată (art.112).

Noţiunea de aport. Termenul *aport* desemnează contribuţia patrimonială a fondatorului la formarea capitalului social. În consens cu aceasta şi noţiunea de capital social se defineşte ca o expresie valorică a tuturor aporturilor monetare (în numerar) şi nemonetare (în natură) cu care fondatorii societăţii comerciale contribuie la constituirea şi majorarea patrimoniului ei. Prin aport[2] se înţelege suma de bani sau bunul pe care asociatul se obligă să-l transmită societăţii care se constituie. Un asociat se poate obliga să aducă în societate mai multe aporturi. De exemplu, aport în numerar şi aporturi care au ca obiect bunuri corporale sau incorporale.

Capitalul social, format din aporturile asociaţilor, arată nivelul minim al activelor proprii pe care societatea trebuie să le deţină. Banii, valoarea bunurilor transmise cu titlul de aport şi chiar creanţele faţă de asociaţii care nu au vărsat deplin aportul, formează activul net şi se indică în bilanţul societăţii la activ. Pe de altă parte, capitalul social ca sumă valorică a aporturilor se indică la pasiv, arătând sursa de unde vin aporturile, calificându-se datorie a societăţii faţă de fondatorii (asociaţii) săi, datorie care poate fi onorată după satisfacerea cerinţelor creditorilor şi doar în caz de reducere a capitalului sau lichidare a societăţii.

Societăţile comerciale, prin dispoziţia art.112 alin.(1) C.civ. sunt obligate să menţină activele nete la nivelul capitalului social toată perioada existenţei sale[3]. Pentru a asigura un control public asupra respectării de către societate a acestei cerinţe, legiuitorul obligă ca mărimea capitalului social să fie înscrisă în actul de constituire[4], iar nerespectarea acestei dispoziţii duce la nulitatea societăţii comerciale (art.110 alin.(2) lit. c) C.civ.). Mărimea capitalului social va fi obligatoriu înscrisă şi în registrul de stat al persoanelor juridice[5]. Luând în consideraţie angajamentul Republicii Moldova de a-şi armoniza legislaţia cu cea a Uniunii Europene, legislaţia naţională trebuie suplimentată cu prevederile Directivei nr.2009/101/CEE din 16 septembrie 2009[6] potrivit cărora societatea comercială

este obligată să indice pe fiecare document emis pe suport de hârtie sau în oricare altă formă capitalul social subscris şi vărsat. Scopul principal al acestei prevederi este asigurarea potenţialilor parteneri de afaceri cu informaţia necesară privind patrimoniul social şi eventualele riscuri pe care ei şi le asumă contractând cu societatea comercială.

Nu este însă suficient ca în actul de constituire să se înscrie numai cifra globală a capitalului social; mai este necesar să se precizeze şi alte elemente de natură să-l configureze cât mai exact. Astfel, actul de constituire a societăţii în nume colectiv, pe lângă cuantumul capitalului social, va indica şi *conţinutul capitalului social şi modul depunerii aporturilor,* precum şi *mărimea participaţiunilor* fiecărui asociat (art.122 C.civ.). Actul de constituire al societăţii în comandită trebuie să indice expres *conţinutul capitalului social şi modul depunerii aporturilor,* precum şi *mărimea şi modalitatea de modificare a participaţiunilor fiecărui comanditar în capitalul social* (art.137 C.civ.). Actul de constituire a societăţii cu răspundere limitată trebuie să indice, pe lângă cuantumul capitalului social şi valoarea nominală a parţilor sociale a fiecărui asociat (art.146 C.civ.), mărimea aporturilor asociaţilor, modul şi termenul de vărsare, valoarea bunurilor constituite ca aport în natură şi modul de evaluare în cazul în care au fost făcute asemenea aporturi (art.13 din Legea nr.135/2007 cu privire la societăţile cu răspundere limitată). Şi actul de constituire a societăţii pe acţiuni trebuie să indice mărimea aportului fiecărui fondator şi numărul de acţiuni atribuit acestuia (art.157 C.civ.), precum şi felurile de aporturi la capitalul social" (art.41 din Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni).

O condiţie esenţială pentru constituirea legală a societăţii este stabilirea corelaţiei dintre mărimea aporturilor, mărimea participaţiunii şi cuantumul capitalului social. Suma totală a aporturilor nu poate fi mai mică decât cuantumul capitalului social, participaţiunea nu poate fi mai mare decât valoarea aportul, iar capitalul social trebuie să fie egal cu valoarea nominală sumară a tuturor participaţiunilor (părţilor sociale, acţiunilor[7], cote părţi).

Pentru unele societăţi comerciale, legiuitorul a stabilit un capital social minim. În acest caz, valoarea tuturor aporturilor fondatorilor nu poate fi mai mică decât capitalul social indicat în actul de constituire, şi, cu atât mai mult, nu poate fi mai mic decât cel indicat în lege. Astfel, societăţile cu răspundere limitată se constituie cu un capital de cel puţin 5400 lei (art.21 din Legea nr.135/2007), iar societăţile pe acţiuni – cu cel puţin 20 000 de lei (art.40 alin.(2) Legea nr.1134/1997).

În legi speciale se stabilesc proporţii sporite ale minimului de capital social. De exemplu, băncile comerciale se pot constitui doar dacă au depus în capitalul băncii cel puţin 100 milioane de lei[8], casele de schimb valutar – cel puţin 500 000 lei[9], companii de asigurare – cel puţin 15 milioane de lei[10], fonduri de investiţii – cel puţin 1 milion lei[11], bursele de mărfuri[12] - cel puţin 1 milion lei, burse de valori[13] – cel puţin 500 mii lei, societăţii comerciale ce importă produse petroliere – cel puţin 8 milioane lei[14]; societăţi comerciale ce practică jocurile cu noroc[15] după cum urmează: – 600000 lei pentru cazinouri; 250000 lei pentru loteriile naţionale; 200000 lei pentru pariuri, sălile cu automate de joc; 150000 lei pentru loteriile regionale; 50000 lei pentru jocurile de abilitate; 25000 lei pentru automatele de joc; lombardurile[16] – cel puţin 25000 dolari S.U.A. pentru localităţile municipale şi 15 mii dolari S.U.A. pentru localităţile rurale, conform cursului Băncii Naţionale a Moldovei la data fondării lombardului; participanţii profesionişti la piaţa valorilor mobiliare după cum urmează: companiile de brokeri – cel puţin 400 000 lei; companiile de dealer – cel puţin 800000 lei, registratorii independenţi şi depozitarii centrali – cel puţin 700 000 lei[17] etc.

Scopul principal urmărit de legiuitor la stabilirea capitalului social este protecţia intereselor potenţialilor contractanţi, precum şi a celor care vor intra în raporturi juridice patrimoniale cu societatea. Mărimea capitalului social indică la mărimea riscului fondatorilor. Cu cât este mai mare riscul fondatorilor, cu atât este mai mare încrederea potenţialilor parteneri de afaceri în corectitudinea gestiunii societăţii şi siguranţa în onorarea obligaţiilor asumate de către aceasta.

Obligaţia de vărsare a aporturilor

O etapă indispensabilă constituirii societăţii comerciale este formarea capitalului ei social. Formarea capitalului social este operaţiunea financiară, contabilă şi juridică, constând, pe de o parte, în stabilirea cifrei care va figura, cu titlu de capital social, în actul constitutiv al unei societăţi comerciale determinate şi, ulterior, în pasivul bilanţului contabil, iar pe de altă parte, în efectuarea de către asociaţi a aporturilor în numerar şi în natură, de valoare egală cu acea cifră[18].

Potrivit art.112 alin.(2) C.civ., *capitalul social ... se formează prin aporturile fondatorilor exprimate în lei.* Dispoziţia precitată stabileşte că aportul nemonetar cât şi cel făcut în monedă străină trebuie exprimat în lei moldoveneşti pentru a asigura legalitatea şi corectitudinea ţinerii evidenţei contabile[19], stabilirii proporţiei participării fiecărui fondator la capitalul social şi calculării dividendelor. Actele legislative stabilesc cerinţe privind capitalul social minim, proporţia minimă a aporturilor iniţiale şi termenul limită de vărsare a acestora şi, desigur, consecinţele ce survin dacă

aceste dispoziţii nu sunt respectate. În rest, mărimea capitalului social a unei anumite societăţi, mărimea aportului fiecărui asociat al ei, termenul maxim de vărsare a aporturilor altul decât cel indicat în lege, se stabileşte de actul de constituire al societăţii.

Forma aportului

În calitate de aport la capitalul social al societăţii comerciale pot fi aduse orice bunuri aflate în circuitul civil, bunuri care pot fi valorificate economic[20]. Această concluzie rezultă din dispoziţii exprese ale actelor legislative. Astfel, *„în calitate de aport la patrimoniul societăţii comerciale pot servi mijloace băneşti, valori mobiliare, alte bunuri[21] sau drepturi patrimoniale"* (art.106 alin.(4) C.civ.), *„aportul la capitalul social este considerat a fi în bani, dacă actul de constituire nu prevede altfel"* (art.113 alin.(1) C.civ. şi art.22 Legea nr.135/2007), *„aportul în natură la capitalul social ... are ca obiect orice bunuri aflate în circuitul civil"* (art.114 alin.(1) C.civ. şi art.23 alin.(1) Legea nr.135/2007); *„aportul la capitalul social pot fi mijloace băneşti, valorile mobiliare, alte bunuri, inclusiv drepturi patrimoniale, obligaţiile (datoriile) societăţii faţă de creditori"* (art.41 alin.(1) Legea nr.1134/1997). Aceste dispoziţii permit clasificarea aporturilor la capitalul social în aporturi în numerar, numite şi monetare (în bani) şi aporturi nemonetare (în natură şi în industrie).

a) Aportul monetar (în numerar). Potrivit art.113 alin.(1) C.civ., aportul la capitalul social se consideră în bani dacă actul de constituire nu prevede altfel. Această dispoziţie înlătură orice dubii ale actului de constituire, stabilind că, dacă din conţinut nu rezultă cert o anumită formă a aportului, asociatul va datora aport în numerar. Aporturile în numerar ale persoanelor fizice şi juridice din Republica Moldova se fac numai în monedă naţională. Această concluzie derivă din *Legea nr.1232/1992 cu privire la bani*, potrivit căreia moneda naţională, leul, este unicul instrument de plată pe teritoriul Republicii Moldova. Acelaşi lucru rezultă din dispoziţiile art.4 alin.(4) din Legea cu privire la investiţii în activitatea de întreprinzător nr.81/2004: *„investitorii autohtoni fac investiţii sub formă de mijloace băneşti numai în monedă naţională a Republicii Moldova"* şi *art.583 C.civ. „obligaţia pecuniară se exprimă în monedă naţională"* (alin.(1)) şi *„dacă obligaţia pecuniară exprimată în valută străină trebuie executată pe teritoriul ţării, executarea poate fi făcută în monedă naţională, cu excepţia cazului când executarea în monedă străină a fost stipulată expres"*.

Persoanele fizice şi juridice străine, cetăţenii Republicii Moldova şi apatrizii cu domiciliul în statele străine pot face aport în numerar în monedă străină. Aportul vărsat în monedă străină trebuie să aibă expresie şi în lei moldoveneşti pentru a calcula corect fracţiunea din capitalul social ce-i revine fondatorului străin. Convertirea în lei a aportului în monedă străină se face la cursul Băncii Naţionale a Moldovei la momentul executării obligaţiei (art.583 alin.(2) C.civ.). În cazul în care rata de schimb după semnarea actului de constituire se modifică, riscul acestei modificări îl suportă asociatul, inclusiv în cazul întârzierii vărsării aportului.

Aportul monetar va fi vărsat prin depunerea numerarului pe contul provizoriu deschis special pentru constituirea societăţii sau pe calea transferului bancar, fără a exista o diferenţă între acestea. În literatura juridică s-a susţinut ideea ca în calitate de aport monetar să fie admise şi cecurile ca o *„monedă scripturală"*[22].

Cu privire la proporţia raportului dintre aportul monetar şi nemonetar, urmează a se reţine că art.113 alin.(3) C.civ. obligă că „la data înregistrării societăţii comerciale, fiecare asociat trebuie să verse în numerar cel puţin 40% din aportul subscris dacă legea sau actul de constituire nu prevede o proporţie mai mare". Din această dispoziţie rezultă două concluzii: a) în contul provizoriu al societăţii comerciale în constituire trebuie să fie vărsate în numerar cel puţin 40% din capitalul social subscris; b) fiecare asociat trebuie să transmită cel puţin 40% în numerar din mărimea aportului subscris de el. Legea sau actul constitutiv poate stabili o proporţie mai mare, în două variante: a) aportul în numerar să fie mai mare de 40%; b) aportul, indiferent de formă, să fie mai mare de 40%, adică de cel puţin 40% în numerar, iar ceea ce depăşeşte să fie în natură. Dar, trebuie de ţinut cont că aportul în natură nu poate fi transmis decât după înregistrarea societăţii şi dobîndirea de către aceasta a calităţii de subiect de drept.

Excepţie de la regula menţionată sunt dispoziţiile art.158 C.civ. şi art.34 din Legea nr.1134/1997, potrivit cărora fondatorii societăţii pe acţiuni sunt obligaţi să plătească acţiunile subscrise până la înregistrarea societăţii, dacă aportul este în numerar sau în termen de 30 de zile de la înregistrarea de stat dacă aportul este în natură. Legea instituţiilor financiare nr.550/1995[23] stabileşte, la art.14, că acţiunile instituţiei financiare se plătesc integral cu mijloace băneşti. Legea nr.62/2008 privind reglementarea valutară la art.44 prevede în mod similar că suma minimă a aporturilor băneşti în capitalul social al casei de schimb valutar care vor constitui mijloacele băneşti circulante destinate efectuării operaţiunilor de schimb valutar în numerar cu persoane fizice, se stabileşte la valoarea de 500 000 lei. Cerinţe speciale faţă de societăţile comercia-

le cu privire la aportul în numerar găsim şi în Legea 1204/1997 cu privire la fondurile de investiţii[24], Legea nr. 407/2006 cu privire la asigurări[25] etc.

b) Aportul nemonetar. Aportul nemonetar poate fi făcut în natură, adică în industrie (muncă şi servicii) sau în bunuri.

Aportul în muncă şi servicii numit în literatura juridică şi *aport în industrie,* constă în faptul că asociatul promite să efectueze în societate o activitate personală (o muncă, sau un serviciu), având în vedere competenţa şi calificarea sa[26].

Art.113 alin.(2) C.civ. stabileşte o regulă certă: prestaţiile în muncă şi serviciile depuse la înfiinţarea societăţii comerciale şi pe parcursul existenţei ei nu pot constitui aport la formarea sau majorarea capitalului social. Aceeaşi regulă se desprinde şi din art.41 alin.(11) din Legea nr.1134/1997, potrivit căreia nu pot fi aporturi la capitalul social evaluarea în bani a activităţii fondatorilor pentru înfiinţarea societăţii, precum şi a activităţii de muncă a acţionarilor care lucrează în societate.

În acelaşi sens este formulată şi dispoziţia art.114 alin.(4) C.civ., potrivit căreia a*sociaţii în societatea în nume colectiv şi asociaţii comanditaţi se pot obliga la prestaţii şi la servicii cu titlu de aport social, care însă nu constituie aport la formarea şi la majorarea capitalului social*. Din art.114 alin.(4) C.civ. rezultă că legiuitorul distinge „*aportul social*" de „*aportul la capitalul social*". În acest sens, asociatul societăţii de persoane poate munci şi aduce plusvaloare societăţii prin eforturl său personal, acesta însă nu majorează fracţiunea din capitalul social ce revine acestui asociat. Munca efectuată pentru societate sau serviciul prestat în interesul acesteia de către asociatul societăţii în nume colectiv sau de către comanditat poate fi luată în consideraţie doar la împărţirea beneficiului, acordându-i acestuia o proporţie mai mare decât fracţiunea deţinută în capitalul social.

Aportul în natură se consideră aportul în bunuri, adică în lucruri (obiecte corporale – mobile şi imobile) şi/sau drepturi patrimoniale, numite şi bunuri incorporale. În această din urmă categorie se includ şi drepturile de proprietate intelectuală. Obiect al aportului în natură la capitalul social pot fi bunuri aflate în circuitul civil (art.114 C.civ.) şi, respectiv, nu pot fi aportate bunurile care nu sunt în circuitul civil, precum şi altele expres prevăzute de lege[27].

Bunurile care se transmit ca aport trebuie să fie utile, adică să fie posibilă folosinţa în procesul de activitate a societăţii. Numai bunurile care se folosesc în activitatea de întreprinzător a societăţii, fac eficientă activitatea acesteia, aducându-i plusvaloare şi beneficii. De exemplu, nu este util pentru activitatea unei societăţi de transport o operă de pictură clasică sau un lingou de aur, bunuri care, deşi ar putea să valoreze foarte mult, însă ele nu pot fi utilizate în activitatea de întreprinzător de transport de mărfuri şi persoane, iar prin utilizarea acestora nu se obţine profit.

Bunurile care se transmit în capitalul social trebuie să fie descrise şi identificate cu maximă precizie[28] în actul de constituire, pentru ca ulterior, după înregistrarea societăţii ,să poată fi recepţionată de către administratorul societăţii care se constituie.

Aport în obiecte corporale. Bunurile aportate în capitalul social pot fi corporale, sub formă de imobile (terenuri, construcţii), mijloace de transport, tehnică de calcul, utilaje şi mijloace de producţie cu diversă destinaţie.

Aportul în natură constă în transferarea de către fondator a drepturilor exclusive sau relative asupra bunurilor. Bunurile se consideră transmise cu titlu de proprietate dacă actul de constituire nu prevede altfel (art.114 alin.(2) C.civil). Această dispoziţie prezumă transmiterea proprietăţii pentru cazul în care din actul constitutiv nu rezultă cert dreptul cu care a fost transmis bunul. În sensul acestei dispoziţii, prin titlu de proprietate se înţelege nu numai dreptul de proprietate asupra bunurilor corporale, dar şi dreptul de proprietate intelectuală asupra bunurilor incorporale.

Dacă a fost transmis cu drept de proprietate, bunul iese din patrimoniul fondatorului şi intră în cel al societăţii. Vărsarea aportului nemonetar în capitalul social înseamnă transmiterea acestuia către administratorul societăţii şi punerea lui la dispoziţia acestuia pentru ca societatea să-şi realizeze dreptul de posesie, folosinţă şi dispoziţie, sau să tragă într-un alt fel foloasele şi utilităţile pe care urmează să le producă bunul aportat. Pentru aportul vărsat la formarea capitalului societăţii, fondatorul răspunde *„conform regulilor privind răspunderea vânzătorului"*[29], adică ca şi vânzătorul oferă garanţii pentru vicii şi evicţiune.

Bunul pe care fondatorii înţeleg să-l transmită în proprietatea societăţii care se formează trebuie să aparţină acestor fondatori şi să facă parte din patrimoniul lor. O întreprindere de stat nu poate transmite bunurile sale în capitalul social al unei societăţi comerciale, ori această persoană juridică nu este proprietară, este doar gestionară a bunurilor statului[30]. Dacă bunurile străine vor fi transmise în capitalul social, societatea comercială nu poate lua fiinţă în mod legal; or, întreprinderea de stat nu poate, fără autorizaţia fondatorului său să dea în arendă ori în gaj bunurile sale, să participe cu aceste bunuri la activitatea structurilor nestatale şi să investească mijloace în alte state, iar organul înregistrării de stat în baza art.7 alin.2 şi alin.3 din Legea nr.220/2007 va solicita autorizaţia fondato-

rului. Bunul aflat în proprietate comună pe cote părți poate fi transmis în capital social doar cu acordul tuturor proprietarilor (art.351 C.civ.) și cu condiția că fiecăruia din ei li se va acorda câte o participațiune sau mai multe din capitalul social al societății sau li se va acorda în coproprietate o singură participațiune.

Până la transmiterea bunului către societate, riscul va fi suportat de către asociat, or, după cum este prevăzut în art.759 C.civ., riscul pieirii sau deteriorării fortuite a bunului este transferat cumpărătorului în momentul în care vânzătorul și-a executat obligația de predare. După înregistrarea societății și transmiterea legală a aportului în natură, societatea va suporta riscul pieirii lui fortuite ca un veritabil proprietar. Acest bun nu poate fi urmărit de creditorii asociatului. Ultimul, la dizolvarea societății, nu poate avea dreptul să i se restituie bunul, decât valoarea lui[31].

Bunurile pot fi aportate în capitalul social și cu drept de folosință. Aportul în folosință constă în punerea la dispoziția societății a unui bun, pe termen determinat, fără transmiterea dreptului de proprietate[32]. În acest caz, valoarea acestor bunuri nu intră în capitalul social, ultimul cuprinzând numai valoarea dreptului de folosință. Ca unitate de referință la evaluarea dreptului de folosință a unui bun poate servi cuantumul chiriei (arendei) pe care ar plăti-o în prealabil societatea pentru utilizarea bunului transmis. Acest cuantum prezumabil reprezintă valoarea dreptului de folosință care se include în activul societății și care reprezintă contribuția (aportul) proprietarului-fondator[33] la capitalul social. În limita valorii acestui aport, fondatorului i se atribuie o parte socială sau un număr de acțiuni, care reprezintă contraechivalentul dreptului de folosință. Bunurile se transmit în folosință pentru un anumit termen și nu se vor restitui decât la scadența acestuia. În raporturile dintre aportatorul dreptului de folosință și societate se aplică, în mod corespunzător, regulile chiriei (arendei). Aportatorul răspunde față de societate ca și locatorul față de locatar. În cazul pieirii fortuite a bunului dat în folosință, prejudiciul este suportat de fondatorul proprietar, care rămâne obligat în fața societății cu valoarea dreptului de folosință nevalorificat[34].

Aportul în imobile. Pentru a determina dacă fondatorul societății comerciale care intenționează să transmită un imobil cu titlu de aport este proprietarul acestuia, sau are un alt drept de dispoziție asupra acestuia, trebuie să fie consultat Registrul de imobile[35]. Transmiterea imobilului se face în baza titlului deținut, confirmat prin extrasul din registrul de imobile.

Imobilul aportat trebuie să fie identificat în actul de constituire al societății, prin indicarea adresei (localitatea, strada, numărul edificiului și desigur a numărul cadastral), iar după caz, se va anexa planul geometric, planul cadastral, raportul de evaluare a bunului imobil etc. Dacă fondatorul intenționează să transmită doar o parte din imobil, aceasta trebuie să fie determinată, indicându-se cota din dreptul asupra bunului ce va fi transmisă, sau se va cere că fondatorul să formeze un nou bun imobil[36]. Dacă fondatorul va transmite încăperi separate, acestea, de asemenea, urmează a fi identificate în așa fel, încât să se poată cert determina clădirea, etajul unde acestea se află, precum și alte elemente care ar permite o identificare clară.

În cazul în care bunul aportat se află în proprietate comună în devălmășie, transmiterea poate fi făcută doar cu acordul comun al soților coproprietari și cu condiția că fiecare din ei va avea calitatea de fondator. Această concluzie își are temeiul în coroborarea dispozițiilor art.150 și art.369 alin.(2) C.civ.

Imobilele identificate în actul de constituire se preiau de către societate doar după dobândirea calității de subiect de drept și înregistrarea ei în Registrul persoanelor juridice. La transmitere, administratorul societății va inspecta imobilul în sensul corespunderii lui stării și calității indicate în actul de constituire și îl va lua sub puterea societății, semnând cu fondatorul care îl predă un act de predare – primire. Concomitent, administratorul va înregistra în Registrul de imobile dreptul transmis, finalizând prin aceasta obligația de vărsare a aportului. Dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile aportate i-a naștere pentru societate de la data înscrierii denumirii societății în Registrul de imobile în calitate de titular al acestui drept (C.civ, art.290, 321, 499). Actul juridic în temeiul căreia societatea devine proprietară este actul ei de constituire înregistrat mai întâi în Registrul persoanelor juridice și apoi în Registrul de imobile. Înregistrarea transferului dreptului de proprietate asupra imobilelor se face în baza actului de constituire și în baza altui act adițional[37] prin care se face transmiterea efectivă precum și în baza *Legii cadastrului bunurilor imobile nr.1543/1998*[38].

Mijloacele de transport. Mijloacele de transport care urmează a fi transmise în capitalul social trebuie să fie identificate și, desigur, să aparțină fondatorului. Le-am evidențiat separat pentru a explica că aceste bunuri sunt supuse înregistrării, și că lor li se aplică regulile similare imobilelor. Mijloacele de transport se înregistrează în Registrul Transporturilor. Registrul transporturilor[39] este un sistem informațional automatizat unic, care cuprinde informația tehnică, economică și juridică despre mijloacele de transport auto și moto, tractoarele, mașinile și mecanismele specializate pentru construirea drumurilor, pentru ameliorări, mașini agricole și mecanisme, remorci pentru ele, navele flo-

tei de capacitate mică, agregatele staţionare şi mobile avînd motoare cu ardere internă şi unele agregate numerotate, precum şi despre posesorii acestora. Pentru corectitudinea transmiterii în capitalul social a unor astfel de bunuri, evitarea unor litigii dintre asociaţi, trebuie consultat registrul transporturilor şi ulterior de efectuat înregistrările cuvenite în el, similar imobilelor.

Utilaje, unităţi de tehnică şi alte bunuri corporale. Orice alte utilaje, tehnică sau bunuri corporale pot fi transmise în capitalul social dacă fondatorii consideră că ele vor fi de folos în viitoarea activitate de întreprinzător. Spre deosebire de imobile şi mijloace de transport, a căror transmitere trebuie să se facă prin înmatricularea obiectelor şi drepturilor societăţii în registrele publice, celelalte bunuri corporale se transmit doar prin act de predare-primire semnat de către fondatorul care transmite obiectul aportat şi persoana responsabilă a societăţii comerciale care îl primeşte.

Este răspândită practica transmiterii în capitalul social a tehnicii şi utilajelor de către persoane străine, calificate ca investitori străini. Legiuitorul a stabilit facilităţi pentru investitorii străini, eliberându-i de plata taxei vamale[40] şi a taxei pe valoare adăugată[41], dacă importă bunuri care urmează a fi transmise în capitalul social. Eliberarea investitorilor de plata taxelor indicate se face în baza Regulamentului cu privire la modul de aplicare a facilităţilor fiscale stabilite în art.103 alin.(1) pct.23) al Codului fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997 şi art.28 lit.q) al Legii cu privire la tariful vamal, nr.1380-XIII din 20 noiembrie 1997, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.102/2007.

Drepturile patrimoniale. În capitalul social al societăţii comerciale pot fi transmise, alături de bunurile corporale, şi drepturile patrimoniale (art.106 alin.(4) C.civ.). În calitate de drepturi patrimoniale pot fi calificate dreptul de creanţă, valorile mobiliare emise de societatea pe acţiuni, părţile sociale în capitalul societăţilor cu răspundere limitată, drepturile de folosinţă a bunurilor materiale cum ar fi dreptul de uzufruct, dreptul de superficie, drepturile de proprietate intelectuală (dreptul asupra mărcii, asupra desenelor şi modelelor industriale, asupra invenţiilor) şi alte drepturi patrimoniale transmisibile.

Creanţe. Din generalitatea termenelor de „bun" şi „drepturi patrimoniale" folosite în textele legale se trage concluzia, că în calitate de aport la capitalul social pot fi transmise şi ***creanţele.*** Din art.114 alin.(7), coroborat cu alin.(3) din C.civ., rezultă că aportul în creanţe se admite numai în societăţile de persoane (societăţile în nume colectiv şi în comandită) şi se consideră vărsat doar după ce societatea a obţinut plata sumei de bani care face obiectul creanţei. Ceea ce înseamnă că, până la obţinerea aportului în bani ,asociatul rămâne dator şi răspunde personal de vărsarea aportului. Dacă suma de bani obiect al creanţei nu va fi transmisă, ea va putea fi încasată de la asociatul cedent şi nu de la terţul cesionar; or, asociatul va fi calificat ca fiind în întârziere şi chiar va putea fi exclus din societate. Permiterea aportului în creanţe în societăţile de persoane se datorează încrederii pe care o au asociaţii unul faţă de altul şi răspunderii nelimitate a acestora pentru obligaţiile sociale.

După cum s-a menţionat, art.114 alin.(3) C.civ. prevede că creanţele nu pot fi obiect al aportului nici la formarea şi nici la majorarea capitalului social al societăţilor pe capitaluri, avându-se în vedere societăţile pe acţiuni şi cu răspundere limitată. Admiterea unor astfel de operaţiuni ar duce la formarea unor societăţi cu capital fictiv ori a unor societăţi care de la fondare ar fi implicate în litigii. Debitorul obligaţiei cedate este îndreptăţit să opună cesionarului toate excepţiile pe care le-a putut opune cedentului până la comunicarea cesiunii, excepţii de care societatea nou constituită ar putea să nu ştie. În legătură cu o astfel de cesiune ar putea apărea litigii între societate pe de o parte şi cedentul şi cesionarul creanţei, pe de altă parte, şi, prin aceasta, s-ar afecta principiul realităţii capitalului social. În concluzie, reţinem că din acest motiv legiuitorul a interzis fondatorului de a transmite creanţa, acesta păstrând posibilitatea să încaseze el însuşi suma de bani de la debitor şi apoi să o verse în capitalul social. Din aceleaşi motive, în literatura juridică s-a afirmat că nu pot fi obiect al aportului tratele sau biletele la ordin. Autorul acestei poziţii[42] afirmă că aportatorul (beneficiar al efectelor tratei sau biletului la ordin) va avea opţiunea fie de a andosa ordinul pentru societatea în cauză devenind astfel garantul cambial al plăţii beneficiului acesteia, fie să încaseze el însuşi sumele la lichidare pe care apoi să le aporteze pur şi simplu în numerar.

Valorile mobiliare şi părţile sociale. Reieşind din dispoziţiile Legii nr.1134/1997, dar şi a Legii nr.199/1998 cu privire la piaţa valorilor mobiliare, sunt considerate valori mobiliare acţiunile şi obligaţiunile emise de către societăţile pe acţiuni. Având calitatea de bunuri aflate în circuitul civil, valorile mobiliare pot fi obiectul oricăror acte juridice civile posibile, inclusiv şi pot fi transmise în capitalul social. Posibilitatea transmiterii valorilor mobiliare şi a părţilor sociale în capitalul social rezultă din art.106 alin.(4) C.civ. ,dar şi din dispoziţia specială a art.26-1 din Legea nr.199/1998, potrivit cărora transferul direct de proprietate asupra valorilor mobiliare la deţinătorul de registru se admite în caz de ... depunere a valorilor mobiliare ca aport la capitalul social al unei societăţi comerciale. Depunerea valorilor mobiliare în capitalul social se finalizează

prin înregistrarea în registrul deținătorilor de valori mobiliare ținut de societatea emitentă sau de către registratorul independent. În registrul acționarilor sau obligaționarilor se înscrie denumirea societății în capitalul social al căreia au fost transmise valorile mobiliare și de la această dată ea dobândește calitatea de acționar în locul fondatorului care le-a aportat.

Reieșind din dispozițiile art.149-153 C.civ. și art.24-30 din Legea nr.135/2007 cu privire la societățile cu răspundere limitată ,partea socială poate fi transmisă de la o persoană la alta cu transferarea implicită a drepturilor incorporate în ea. Vărsarea aportului în capitalul social care are ca obiect o parte socială se consideră efectuată doar dacă sau făcut înregistrările cuvenite în Registrul de stat al persoanelor juridice în care este înmatriculată societatea a cărei parte socială a fost cesionată.

Drepturile de proprietate intelectuală: obiect al aportului la capitalul social. ***În calitate de obiect al aportului la capitalul social, în condițiile legii, pot fi transmise*** dreptul asupra mărcii [43], dreptul asupra desenelor și modelelor industriale [44], dreptul asupra invențiilor[45] și alte drepturi.

Evaluarea aportului

O condiție esențială care trebuie respectată la transmiterea aporturilor în natură este evaluarea lor corectă care, potrivit reglementărilor existente, se face în funcție de prețurile libere existente pe piață, aprobate de fondatori, până la semnarea și autentificarea actelor constitutive. Pentru a evita antagonismele dintre asociații care depun aporturi bănești și cei care depun aporturi în natură, dar și pentru protecția intereselor asociaților și terților, legiuitorul a elaborat mecanisme juridice de evaluare a aporturilor în natură. Adică, se are în vedere impunerea ca bunurile să fie evaluate de un expert independent și care poartă propria răspundere pentru evaluarea corectă a obiectelor ce urmează a fi aportate; totuși ultimul cuvânt aparține adunării asociaților. Cei care nu sunt de acord cu evaluarea aportului în natură, pot renunța la calitatea de fondator al societății.

Legislația națională conține mai multe dispoziții cu privire la evaluarea și aprobarea valorii aportului în natură, care uneori par a fi contradictorii. Astfel,

- *evaluarea în bani a aportului membrului la societatea comercială se efectuează prin acordul fondatorilor societății și este susceptibilă unui control independent exercitat de experți (audit)* (art.106 alin.(4) C.civ.);
- *valoarea aportului în natură la capitalul social al societății comerciale se aprobă de adunarea generală* (art.114 alin.(6) C.civ.);
- *aporturile în natură se evaluează în bani de către un evaluator independent și se aprobă de adunarea generală a asociaților. Actul de constituire al societății poate prevedea evaluarea aportului în natură nemijlocit de către adunarea generală a asociaților, fără antrenarea evaluatorului, iar în cazul divergențelor dintre asociați asupra sumei evaluării - transmiterea dreptului de evaluare unui evaluator independent* (art.23 din Legea nr.135/2007);
- *aportul în natură al asociatului unic va fi evaluat de un evaluator independent* (art.18 alin.(3) Legea nr.135/2007);
- *valoarea de piață a aporturilor nebănești se aprobă prin hotărîrea adunării constitutive sau a adunării generale a acționarilor ori prin decizia consiliului societății, pornindu-se de la prețurile pieței organizate publicate la data transmiterii acestor aporturi. Valoarea de piață a aportului nebănesc în capitalul social al societății se aprobă în temeiul raportului organizației de audit sau al unei alte organizații specializate care nu este persoană afiliată a societății* (Legea nr.1134/1997);
- *sunt supuse evaluării obligatorii bunurile care se transmit „în calitate de contribuție în capitalul social al întreprinderilor* (art.5 din Legea nr.989/2002).

Legea nr.989/2002 cu privire la activitatea de evaluare[46] prevede că evaluarea urmează a fi efectuată de experți, în primul rând, specialiști în domeniul de utilizare a bunului respectiv[47]; în al doilea rând, independenți față de societatea care se constituie și față de fondatorul care face acest aport; în al treilea rând, răspunzător juridic pentru evaluarea eronată a bunurilor care fac obiectul aportului, alături de persoana care transmite aportul. După cum a fost menționat, Legea nr.989/2002 stabilește că sunt supuse evaluării obligatorii *obiectele transmise în calitate de contribuție în capitalul social al întreprinderilor*. Din această dispoziție rezultă că toate bunurile, indiferent de complexitate, de proporția în capitalul social, de valoarea economică și de alte asemenea, care se transmit în capitalul social, să fie supuse evaluării obligatorii, iar hotărârea definitivă aparține totuși fondatorilor. O soluție similară se conține în art.41 alin.(6) și (7) din Legea nr.1134/1997, potrivit căreia, *valoarea de piață a aporturilor nebănești se aprobă prin hotărîrea adunării constitutive pornindu-se de la prețurile pieței organizate publicate la data transmiterii acestor aporturi, iar valoarea de piață a aportului nebănesc se aprobă în temeiul raportului organizației de audit sau al unei alte organizații specializate neafiliate societății.*

Codul civil conține o dispoziție mai maleabilă, potrivit căreia evaluarea în bani a aportului în natură se face prin acordul fondatorilor și este susceptibilă unui con-

trol independent exercitat de experţi (audit) (art.106 alin.(4). Rezultă că cei care decid asupra valorii aportului sunt totuşi fondatorii, fapt confirmat expres de art.114 alin.(6) C.civ., deşi evaluarea poate fi făcută şi de experţi independenţi, anterior semnării actului de constituire.

Concluzia experţilor cu privire la valoarea bunului aportat la capitalul social se reflectă în raportul de evaluare întocmit conform art.11 din Legea nr.989/2002, iar valoarea estimativă a bunului indicată în acest raport serveşte temei pentru înscrierea în actul de constituire[48].

Dacă evaluarea aportului în natură s-a făcut în mod exagerat, atribuindu-se bunului transmis o valoare mai mare decât cea reală, asociatul care a transmis bunul şi evaluatorul răspund solidar faţă de societate în limitele supraevaluării. Această răspundere este stabilită doar pentru fondatorul societăţii cu răspundere limitată (art.23 din Legea nr.135/2007); o astfel de răspundere, însă, este necesară pentru toate formele de societate[49]. Societatea prejudiciată poate încasa banii de la oricare dintre cei doi debitori (expert şi asociat), satisfăcând apoi cerinţele creditorilor săi. Cerinţa societăţii de a încasa diferenţa dintre valoarea transmisă şi cea necesară se prescrie în termen de 3 ani de la data evaluării.

Termenul de vărsare a aporturilor. Membrii societăţii comerciale sunt obligaţi să transmită aportul (participaţiunea)[50] la capitalul social în ordinea, mărimea şi termenele prevăzute de actul de constituire (art.116 alin.(1) lit. a) C.civ.), dar nu mai târziu de termenul indicat în legislaţie. Art.112 alin.(3) din C.civ. stabileşte regula potrivit căreia capitalul social se varsă[51] integral în cel mult 6 luni[52] de la data înregistrării societăţii comerciale. De la această regulă sunt excepţii care se referă la societăţile comerciale cu asociat unic, la societăţile în comandită şi la societăţile pe acţiuni.

Asociatul unic varsă integral aportul până la data înregistrării societăţii comerciale (art.112 alin.(4) C.civ.), dacă s-a obligat la aport în numerar. Dacă asociatul unic intenţionează să constituie o societate cu răspundere limitată, acesta este obligat să verse aportul monetar până la înregistrare, iar cel nemonetar – în cel mult 30 de zile de la data înregistrării societăţii (art.18 Legea nr.135/2007).

La formarea capitalului social al societăţii în comandită, comanditarul trebuie să verse cel puţin 60 % din capitalul subscris, iar restul – nu mai târziu de 6 luni de la data înregistrării.

Fondatorii societăţii pe acţiuni sunt obligaţi să verse aporturile monetare în contul achitării acţiunilor subscrise la constituire până la înregistrare. Aporturile nemonetare se predau prin act de predare-primire de către fondatori către organul executiv al societăţii, în termen de o lună de la data înregistrării de stat a societăţii (art.158 C.civ., art.34 din Legea nr.1134/1997).

Fondatorul care a transmis aportul, dar şi societatea care l-a primit, trebuie să se asigure cu proba necesară care demonstrează că bunul aportat a fost transmis societăţii şi recepţionat de persoana împuternicită, iar în cazul în care transferul de drepturi trebuie să fie înregistrat într-un registru, aceştia trebuie să se intereseze ca această înregistrare să fie făcută. Instanţa de recurs, la examinarea unei cauze civile, a constat că *capitalul statutar nici nu a fost creat, nu s-au depus bani, iar apartamentul litigios a fost inclus ilegal drept capital statutar, cu violări ale prevederilor legii, ... ori, ... aporturile nebăneşti se predau cu proces-verbal de către fondatori organului executiv al societăţii, iar în actele cauzei nu există un asemenea proces-verbal* (Hotărârea Plenului CSJ a Republicii Moldova din 31.03.2003 nr.4-2ra/c-9/2003).

Efectele întârzierii vărsării sau nevărsării aportului. Încălcarea termenului de vărsare a aportului stabilit prin act de constituire sau lege are anumite consecinţe juridice.

Potrivit art.113 C.civ., asociatului care nu a vărsat aportul în termenul stabilit i se va acorda un termen suplimentar de cel puţin o lună pentru vărsarea integrală a aportului. Acordarea termenului suplimentar reprezintă o veritabilă punere în întârziere a debitorului. Asociatul pus în întârziere poate fi obligat la executarea obligaţiei în natură, adică vărsarea aportului, excluderea din societate sau liberat de la vărsarea aportului. Dreptul de opţiune aparţine societăţii sau persoanei care se adresează cu cerere faţă de asociat.

În cazul în care nu execută obligaţia de aport, asociatul va fi ţinut la plata daunelor interese (art.603 C.civ., art.22 alin.(5) din Legea nr.135/2007). Repararea prejudiciului cauzat prin întârziere sau printr-o altă executare necorespunzătoare a obligaţiei, nu-l eliberează pe asociat de executarea obligaţiei în natură (art.602 alin.(3) C.civ.). Mai mult ca atât, Legea nr.135/2007 prevede că, asociaţii nu pot fi eliberaţi de obligaţia de a vărsa aportul (art.22 alin.(7) şi că dreptul societăţii de a reclama aportul de la asociat se prescrie în termen de 3 ani de la înregistrarea de stat a societăţii (art.22 alin.2). Dreptul de a cere executarea în natură, inclusiv prin intentarea unui proces judiciar, o are societatea în calitate de creditor, precum şi oricare din asociaţi în baza art.113 C.civ. şi art.22 alin.(5) din Legea nr.135/2007.

Excepţia de la executarea obligaţiei de aport în natură o constituie situaţia când datorită unor circumstanţe obiective, societatea pierde interesul pentru executare (art.602 alin.(3) C.civ.). Dacă obiectul aportului a fost

un bun, creditorul ar putea pretinde echivalentul bănesc al aportului (art.608 C.civ.), fără reducerea mărimii părţii sociale a celui pus în întârziere.

În acelaşi scop, adunarea generală a asociaţilor societăţii cu răspundere limitată poate libera asociatul de obligaţia de vărsare a aportului, cu condiţia că s-a decis reducerea capitalului social cu valoarea aportului nevărsat, iar asociatul pus în întârziere nu va putea participa la vot (art.57 alin.(3) Legea nr.135/2007). Liberarea de obligaţia de aport, însă, nu va fi valabilă dacă prin ea se aduce atingere drepturilor şi intereselor persoanelor terţe. La această concluzie ne duce dispoziţiile art.19 şi art.46 din Legea nr.135/2007, care stabileşte că asociatul poate fi urmărit în limita aportului nevărsat, precum şi pentru prejudiciile cauzate prin întârziere, dacă o cer interesele creditorilor societăţii. Mai mult, legiuitorul permite încasarea prejudiciului cauzat de fondatori prin nevărsate şi în cazul în care însăşi societatea a renunţat la încasarea prejudiciului, dacă prin această renunţare se lezează interesele terţilor.

Dacă asociatul pus în întârziere nu a fost liberat de obligaţia de a vărsa integral aportul şi nici nu a fost intentat un proces în revendicare a obiectului aportului, este posibilă iniţierea excluderii acestuia din societate.

Potrivit regulii generale prevăzute la art.113 C.civ., *„dacă nu varsă aportul nici în termenul suplimentar, asociatul pierde dreptul asupra părţii sociale şi asupra fracţiunii vărsate"*. Prin această dispoziţie legiuitorul sancţionează asociatul pus în întârziere şi care nu şi-a onorat obligaţia de aport ajunsă la scadenţă. Adică, totul ceea ce acest asociat a transmis anterior cu titlu de aport trece la societate cu titlu de acoperire a eventualului prejudiciu, iar participaţiunea lui la capitalul social se stinge. Această soluţie este valabilă pentru toate societăţile comerciale, cu excepţia societăţilor cu răspundere limitată. Asociatului exclus din societatea cu răspundere limitată i se restituie o parte din valoarea aportului după reţinerea sumelor cu titlu de acoperire a prejudiciului.

Asociatul pus în întârziere poate fi şi exclus din societate, fie prin hotărârea adunării asociaţilor, fie prin hotărârea instanţei de judecată. Asociaţii societăţii în nume colectiv şi al societăţii în comandită pot fi excluşi prin hotărârea adunării generale.

Asociatul societăţii cu răspundere limitată poate fi exclus doar prin hotărârea instanţei de judecată şi dacă reclamantul probează că pârâtului i s-a cerut în scris vărsarea aportului menţionat, i s-a stabilit un termen suplimentar de cel puţin o lună şi i s-a pus în vedere posibila excludere din societate[53].

Persoana interesată în excludere este societatea cu răspundere limitată care va avea şi calitatea de reclamant. Din numele societăţii poate acţiona, adică semna cererea de chemare în judecată şi a o depune în instanţă persoana care are calitatea de administrator. Administratorul poate acţiona din proprie iniţiativă sau în executarea hotărârii adunării generale. Legea acordă, de asemenea, fiecărui asociat sau unui grup de asociaţi care şi-au onorat obligaţia de vărsare a aportului, dreptul de a depune cerere în instanţă privind excluderea unui asociat. Asociaţii vor acţiona însă în numele societăţii şi nu în nume propriu.

Asociatul exclus din societatea cu răspundere limitată pierde dreptul asupra fracţiunii vărsate şi asociatul nu poate cere restituirea aportului său, însă are dreptul la o despăgubire bănească egală cu valoarea părţii sale sociale de la data excluderii. Despăgubirea nu reprezintă suma pe care asociatul a vărsat-o efectiv, ci suma valorică din activele nete ale societăţii proporţională valorii părţii sociale deţinute. Valoarea părţii sociale va fi achitată asociatului în termen de 6 luni de la data excluderii lui, însă după reţinerea prejudiciului cauzat prin nevărsarea aportului. Asociatul exclus dispune de drepturi şi suportă riscuri patrimoniale până la data excluderii sale. Dacă din valoarea părţii sociale nu se acoperă prejudiciul, cel exclus va fi ţinut la repararea prejudiciului ce excede valoarea aportului vărsat. Excluderea asociatului atrage modificările corespunzătoare în actul de constituire, inclusiv în Registrul persoanelor juridice.

Fondatorul societăţii pe acţiuni nu va putea fi pus în întârziere în modul stabilit de art.113 C.civ. şi, respectiv, exclus din societate; or, nevărsarea aportului nemonetar în termen de 30 zile de la înregistrarea societăţii pe acţiuni în registrul persoanelor juridice nu va permite societăţii pe acţiuni să înregistreze prima emisiune de acţiuni la Comisia Naţională a Pieţei Financiare (art.38 Legea nr.1134/1997). Respectiv, societatea pe acţiuni nu va putea întocmi registrul acţionarilor, iar aceasta este un motiv temeinic pentru intentarea procesului judecătoresc de dizolvare şi lichidarea forţată a societăţii (art.98-1 din Legea nr.1134/1997).

Bibliografie

[1] I.Băcanu. *Capitalul social al societăţii comerciale.* – Bucureşti, 1999, p.35.

[2] Sub aspect juridic, prin aport se înţelege obligaţia pe care şi-o asumă fiecare asociat de a aduce în societate un anumit bun, o valoare patrimonială. Operaţiunea este analizată ca un contract încheiat între asociaţi şi viitoarea societate comercială (contractul de aport). Sub aspect etimologic, noţiunea de aport desemnează chiar bunul adus în societate de către asociat. *A se vedea* D.S.Cărpenaru. *Drept comercial român*. Ediţia a V-a. – Bucureşti, 2004, pag.151. Termenul *„aport"* desem-

neazǎ atât obligația de aport, cît și bunul aportat. *A se vedea* I.Băcanu. *op. cit.,* p.63.

[3] Dacă activele nete scad sub mărimea capitalului social indicat în actul său de constituire, iar societatea pe acțiuni (art.39 Legea nr.1134/1997), precum și societatea cu răspundere limitată (art.35 Legea nr.135/2007), nu-și reduc capitalul social, ele pot fi dizolvate prin hotărârea instanței.

[4] Potrivit C.civ., *„în actul de constituire al societății în nume colectiv trebuie să se indice: a) cuantumul și conținutul capitalului social"* (art.122 alin.(1); *„în actul de constituire al societății în comandită trebuie să se indice cuantumul și conținutul capitalului social"* (art.137 alin.(1); *„în actul de constituire al societății cu răspundere limitată trebuie să se indice cuantumul capitalului social"* (art.146 și art.13 alin.(1) lit.d) din Legea nr.135/2007); *„în actul de constituire al societății pe acțiuni trebuie să se indice cuantumul capitalului social"* (art.157 C.civ. și art.33 și 35 din Legea nr.1134/1997).

[5] Potrivit art.33 alin.(1) lit.k) din Legea nr.220/2007 cu privire la înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali *„în Registrul de Stat al persoanelor juridice se înscriu următoarele date despre persoana juridică: mărimea capitalului social și cotele de participare a fondatorilor"*.

[6] Potrivit Directivei 2009/101/CEE din 16 septembrie 2009 de coordonare, în vederea echivalării, a garanțiilor impuse societăților în statele membre, în sensul art. 58 al doilea paragraf din Tratat, pentru protejarea intereselor asociaților sau terților modificată *„toate scrisorile și notele de comandă, întocmite pe suport de hârtie sau în orice alt format, să conțină următoarele informații: a) informațiile necesare pentru determinarea registrului la care este păstrat dosarul menționat la articolul 3, împreună cu numărul de înmatriculare a societății în registrul în cauză; (b) forma societății, adresa sediului social și, după caz, faptul că societatea este în lichidare. În cazul în care în aceste documente se menționează capitalul societății, se precizează capitalul subscris și vărsat. Statele membre impun ca orice site Internet al unei societăți să furnizeze cel puțin informațiile menționate la primul paragraf, precum și, după caz, informațiile privind capitalul subscris și vărsat"*.

[7] Art.8 din a Doua Directivă nr.77/91/EEC a Consiliului din 13 decembrie 1976 privitoare la coordonarea garanțiilor pentru protejarea intereselor statelor membre și a statelor terțe, cerute de statele membre societăților comerciale prevede că: *„acțiunile nu pot fi emise la un preț mai mic decât valoarea lor nominală"*.

[8] Legea instituțiilor financiare nr.550/1995, art.5 *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1/2 din 01.01.1996.*

[9] Legea nr. 62/2008 privind reglementarea valutară *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.127-130/496 din 18.07.2008.*

[10] Legea nr.407/2006 cu privire la asigurări *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.47-49/213 din 06.04.2007.*

[11] Legea nr.1204/05.06.97 cu privire la fondurile de investiții *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 45/397 din 10.07.1997.*

[12] Legea nr.1117/1997 privind bursele de mărfuri *//Monitorul Oficial al republicii Moldova nr.70/464 din 25.07.1998.*

[13] Legea nr.199/1998 cu privire la piața valorilor mobiliare *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 27-28/123 din 23.03.1999.*

[14] Legea nr. 461/2001 privind piața produselor petroliere *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 107/821 din 04.09.2001;*

[15] Legea nr.285/18.02.99 cu privire la jocurile de noroc *// Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 50-52/230 din 20.05.1999.*

[16] Hotărîrea Guvernului nr. 204 din 28.03.95 privind aprobarea Regulamentului cu privire la modul de organizare, funcționare și licențiere a activității lombardurilor *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 23/191 din 27.04.1995.*

[17] Regulamentul privind modul de acordare și retragere a licențelor pentru activitatea profesională pe piața valorilor mobiliare aprobat prin Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr.53/12 din 31.10.2008.

[18] I.Băcanu, *op. cit.*, p.63.

[19] Potrivit art.3 din Legea cu privire la bani nr.1232/1992 *„moneda națională, leul, este unicul instrument de plată pe teritoriul Republicii Moldova"*. Potrivit art.8 din Legea contabilității nr.113/2007 *„contabilitatea se ține în monedă națională"*.

[20] Art.7 din Directiva II a Consiliului nr.77/91/EEC din 13 decembrie 1976.

[21] Potrivit definiției date în Codul civil la art.285, prin bun se înțeleg toate lucrurile (bunuri corporale sau materiale) și drepturile patrimoniale. Prin urmare, noțiunea de *bun* include și drepturile patrimoniale, de aceea este inutilă repetarea din art.106 a expresiei *drepturile patrimoniale. Acest sens este exprimat și în art. 7 din Directiva II-a a Consiliului UE din 13-12-1976 (77/91/EEC).*

[22] C.Turuianu. *Aportul în numerar. Studiu de drept comparat.* Revista „Dreptul", nr.6 din 2007;

[23] Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 1996.

[24] Art.5 din Legea 1204/1997 cu privire la fondurile de investiții prevede că *„acțiunile fondului de investiții plasate la constituirea acestuia se achită în numerar, iar la înțelegerea fondatorilor, cu depuneri nemonetare, cota cărora nu poate depăși 10 la sută din capitalul propriu inițial sau social al fondului"*.

[25] Legea nr. 407/2006 cu privire la asigurări în art.22 prevede că aporturile la capitalul social minim se depun integral în formă bănească atît la constituire, cît și la majorare.

[26] S.D. Cărpenaru. *Drept comercial român*. Ediția a V-a. – București, 2004, p.153.

[27] Analiza juridică privind bunurile care nu sunt în circuitul civil și altele care nu pot fi aportate la capitalul social vor fi obiectului unei alte publicații.

[28] *A se vedea* Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4-2ra/c-9/2003: *Nu este suficientă expresia „capitalul social constituie 126840 lei, ... și se depune în mijloace imobiliare alate pe str. Dacia 10 ap.128"*.

[29] Potrivit art.1343 C.civ. *„pentru bunul dat în calitate de contribuție asociatul răspunde conform regulilor privind răspunderea vânzătorului"*. După cum am menționat anterior, relațiile dintre fondatori în perioada de până la înregistrarea societății sunt cârmuite de dispozițiile art.1334-1354 C.civ. cu privire la societatea civilă. *A se vedea* N.Roșca, S.Baieș. *Dreptul afacerilor.* Volumul I. – Chișinău, 2004, pag.129-131.

[30] Legea nr.146/1994 cu privire la întreprinderea de stat art.1 prevede că 1) Întreprinderea de stat este o întreprindere al cărei capital social aparține în întregime statului. (2) Întreprinderea de stat (în continuare – întreprindere) este agent economic independent cu drepturi de persoană juridică, care, pe baza proprietății de stat transmise ei în gestiune, desfășoară activitate de întreprinzător. Conform art.3 *„bunurile transmise întreprinderii în gestiune sînt constituite din terenul, fondurile fixe și circulante, alte valori, al căror cost este indicat în bilanțul*

autonom al întreprinderii. Întreprinderea nu poate fără autorizaţia fondatorului să dea în arendă ori în gaj bunurile sale, să participe cu aceste bunuri la activitatea structurilor nestatale şi să investească mijloace în alte state" //Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.2/9 din 25.08.1994.

[31] C.Stanciu. *Op. cit.*, 2001, p.154.

[32] I.Băcanu. *Capitalul social al societăţilor comerciale.* – Bucureşti, 1999, pag.78.

[33] Într-o ipoteză, dreptul de folosinţă ar putea fi transmis şi de uzufructuar dar şi de locatar, cu condiţia că contractul cu proprietarul nu prevede interdicţia uzufructuarului de a transmite cu acest drept, iar contractul de locaţiune permite expres transmiterea în sublocaţiune.

[34] *A se vedea* Legea nr.1134/1997, art.41 alin.(9).

[35] Legea cadastrului bunurilor imobile nr.1543/1998 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.44-46, 1998.

[36] Legea cu privire la formarea bunurilor imobile nr.354/2004 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.233-236, 2004.

[37] ***Practica judecătorească***. SA „Ativelis-Com" s-a constituit la 07.09.1998 şi avea un capital social de 126840 lei moldoveneşti divizat în proporţii egale între 4 fondatori. În calitate de aport la capitalul social a fost transmis un apartament. Ulterior doi dintre fondatori (I.M. şi T.M.), în calitate de reclamanţi au intentat o acţiune în Judecătoria sectorului Centru, mun. Chişinău către ceilalţi doi (V.E. şi Gh.E.) în care solicitau declararea nulităţii actelor de constituire a SA „Ativelis-Com" din motivul că Camerei Înregistrării de Stat i-a fost prezentat contractul de constituire falsificat, ori după la constituire nu s-a decis transmiterea apartamentului ce le aparţine. Pârîţii au intentat o acţiune reconvenţională în dizolvarea şi lichidare a societăţii, deoarece societatea după înregistrare a Camera Înregistrări de stat nu ş-ia înregistrat prima emisiune de acţiuni la Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare (autorii acţiunii reconvenţionale intenţionau ca după lichidare, apartamentul sau valoarea acestuia să fie împărţit în mod egal între acţionari). Instanţa de fond a respins cererea primară de nulitate a actelor de constituire şi a satisfăcut cererea reconvenţională de lichidare a societăţii. Tribunalul Chişinău în calitate de instanţă de apel, a casat hotărârea primei instanţe şi a emis o hotărâre nouă prin care a satisfăcut acţiunea principală şi a respins acţiunea reconvenţională. Pârâţii au atacat cu recurs Decizia Tribunalului Chişinău, iar Curtea de Apel a respins recursul ca neîntemeiat. Procurorul General a depus recurs în anulare în Plenul Curţii Supreme de Justiţie şi a solicitat casarea tuturor hotărîrilor judiciare în cauza respectivă, cu remiterea cauzei la rejudecare în instanţa de fond. Plenul Curţii Supreme de Justiţie a reţinut următoarele:

- reclamanta I.M. A cumpărat apartamentul la 18 august 1998, adică ulterior constituirii S.A. „Ativelis-Com";
- în contractul de constituire a S.A. „Ativilis-COM" se indică că capitalul statutar al societăţii se împarte în cote egale şi constituie 126840 lei, cota fiecăruia din fondatori constituie 25%. Ulterior, în contractul de constituire suplimentar cu alt scris apare inscripţia precum că capitalul statutar în suma de 126840 lei se depune "în mijloace imobiliare pe adresa str. Dacia,10, ap.128 „b".
- din actele cauzei rezultă că SA „Ativelis-Com" nu a activat, capitalul statutar nici nu a fost creat, nu s-au depus bani, iar apartamentul litigios a fost inclus ilegal drept capital statutar, cu violări ale prevederilor Legii cu privire la societăţile pe acţiuni.
- Potrivit prevederilor art.34 (5) din Legea privind societăţile pe acţiuni aporturile nebăneşti se predau cu proces-verbal de către fondatori organului executiv al societăţii. În actele cauzei nu există un asemenea proces-verbal, deci I.M. nu a transmis apartamentul litigios SA „Ativelis-Com".

Argumentul din recursul în anulare precum că fondatorii SA „Ativelis-Com" s-au înţeles verbal de a include în capitalul statutar al societăţii create apartamentul litigios nu are suport legal şi contravine prevederilor art.34 (5) din Lega privind societăţile pe acţiuni. Plenul Curţii Supreme de Justiţie a considerat recursul Procurorului General neîntemeiat şi la respins cu menţinerea în vigoare a hotărîrilor judiciare adoptate anterior de către Curtea de Apel. (a se vedea Moldlex. practica judecătorească. Hotărîrea Plenului Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.4-2ra/c-9/2003 din 31.03.2003).

[38] Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 44-46, 1998.

[39] Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr.1047/1999 cu privire la reorganizarea Sistemului informaţional automatizat de căutare „Automobilul" în Registrul de stat al transporturilor şi introducerea testării a autovehiculelor şi remorcilor acestora *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.126-127, 1999.*

[40] Potrivit art.28 din Legea nr.1380/1997 cu privire la tariful vamal se scutesc de plata taxei vamale activele materiale a căror valoare depăşeşte 3000 lei pentru o unitate şi al căror termen de exploatare depăşeşte un an, destinate includerii în capitalul statutar (social), în modul şi în termenele prevăzute de legislaţie. Modul de aplicare a facilităţii fiscale respective se stabileşte prin regulamentul aprobat de Guvern.

[41] Potrivit art.103 alin.(23) din Codul Fiscal al Republicii Moldova se scutesc de plata taxei pe valoarea adăugată activele materiale a căror valoare depăşeşte 3000 lei pentru o unitate şi al căror termen de exploatare depăşeşte un an, destinate includerii în capitalul statutar (social) în modul şi în termenele prevăzute de legislaţie. Modul de aplicare a facilităţii fiscale respective se stabileşte prin regulamentul aprobat de Guvern.

[42] C.Turuianu. *Aportul în numerar. Studiu de drept comparat.* Revista „Dreptul" nr.6 din 2007.

[43] Legea nr.38/2008 privind protecţia mărcilor *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.99-101/362 din 06.06.2008* prevede în art.25, 26,27 că drepturile asupra mărcii pot fi transmise integral sau parţial prin cesiune şi prin contract de licenţă.

[44] Legea nr.161/2007 privind protecţia desenelor şi modelelor industriale *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 136-140/577 din 31.08.2007*, prevede la art.28 şi 29 că drepturile cu privire la desenul sau la modelul industrial pot fi transmise integral sau parţial prin cesiune, contract de licenţă.

[45] Legea nr.50/2008 privind protecţia invenţiilor *//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.117-119/455 din 04.07.2008* prevede în art.26-29 că cererea de brevet şi brevetul pot fi transmise sau pot constitui obiectul unor drepturi reale. Dreptul la brevet, dreptul la acordarea brevetului şi drepturile ce decurg dintr-o cerere de brevet sau dintr-un brevet pot fi transmise în totalitate sau în parte. Transmiterea se poate face prin cesiune sau prin licenţă, exclusivă sau neexclusivă, ori prin succesiune legală sau testamentară. Cererea de brevet sau brevetul deţinut de o întreprindere pot fi transmise independent de vînzarea întreprinderii.

[46] *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.102 din 2002.

[47] De exemplu, specialist în piaţa imobiliară, mobiliară, proprietate industrială, tehnică de calcul, altă tehnică şi tehnologii.

[48] Art.10 din Directiva a doua a Consiliului nr.77/91/CEE din 13 decembrie 1976 de coordonare, în vederea echivalării, a garanțiilor impuse societăților în statele membre, în sensul art.58 al doilea paragraf din Tratat, pentru protejarea intereselor asociaților sau terților, în ceea ce privește constituirea societăților anonime și menținerea și modificarea capitalului acestora obligă statele membre să publice raportul de evaluare a aporturilor nemonetare făcute de experți autorizați în modul stabilit de art.3 din Directiva întîia privind societățile comerciale nr. 2009/101/CEE.

[49] O dispoziție generală cu privire la răspunderea evaluatorului se conține în art.24 din Legea nr.989/2002.

[50] Considerăm termenul *participațiune,* utilizat în Codul civil art.106 alin.(1) și art.116 alin.(1) lit. a), ca fiind neadecvat. Corect ar fi fost termenul *aport*. Termenul de participațiune poate fi utilizat în calitate de generic ce ar include noțiunile: *parte socială*, în societatea cu răspundere limitată, *acțiune*, în societatea pe acțiuni, *parte de interes*, în societatea în nume colectiv sau în comandită, de *cotă de participațiune,* în cooperativa de producție etc. Anume acest înțeles îl are termenul participațiune la art.108 alin.(1) lit.d) și în art.146 alin.(2) lit. b) al Codului civil.

[51] Prin *vărsare* se înțelege operațiunea de depunere a banilor pe contul provizoriu al viitoarei societăți sau pe contul de decontări al societății, iar dacă aportul constă din bunuri, se înțelege transmiterea lor, prin act de predare – primire, de către asociat sau de reprezentantul acestuia către reprezentantul societății. Dacă se transmit bunuri pasibile de înregistrare (imobile, acțiuni, obligațiuni, mijloace de transport, mărci comerciale sau de producție, desene și modele industriale etc.), ele se consideră transmise societății la data înscrierii lor în registrul respectiv.

[52] Termenul de 6 luni este un termen restrâns, odată ce Directivele UE dar și legislațiile unor state europene stabilesc un termene mai mare de vărsare a capitalului social. *Directiva nr.77/91/CEE* din 13 decembrie 1976 de coordonare, în vederea echivalării, a garanțiilor impuse societăților în statele membre, în sensul art. 58 al doilea paragraf din Tratat, pentru protejarea intereselor asociaților sau terților, în ceea ce privește constituirea societăților anonime și menținerea și modificarea capitalului acestora în art.9 prevede că: (1) Acțiunile emise pentru un aport de capital trebuie să fie achitate în momentul constituirii societății sau în momentul autorizării societății pentru începerea activității în proporție de cel puțin 25% din valoarea lor nominală sau, în absența valorii nominale, din echivalentul lor contabil; (2) Cu toate acestea, dacă acțiunile sunt emise pentru un alt aport de capital decât cel în numerar, în momentul constituirii societății sau în momentul autorizării societății pentru începerea activității, aportul trebuie transferat complet în termen de cinci ani din momentul în cauză.

[53] Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 04.10. 2010 cu privire la unele chestiuni ce apar la soluționarea litigiilor dintre acționar și societatea pe acțiuni, dintre asociat și societatea cu răspundere limitată *modificată prin Hotărîrea Plenului CSJ nr.13 din 24.12.2010 și Nota informativă despre aplicarea legislației cu privire la excluderea asociaților societății cu răspundere limitată* // www.csj.md. // Moldlex/Practica judecătorească.

Mecanisme internaţionale

Ce este consiliul ONU pentru Drepturile Omului

Luciana Iabangi,
consultant UNICEF,
formator INJ

Premisele de reformare a Comisiei pentru Drepturile Omului din cadrul ONU

Înfiinţată de Adunarea Generală a ONU în 1947 în baza art. 68 din Cartă, Comisia pentru Drepturile Omului a elaborat Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, două pacte internaţionale şi alte cîteva convenţii internaţionale. În forma iniţială, Comisia s-a manifestat prin acţiuni şi rezultate forte notabile, însă, pe parcurs, capacitatea sa de a-şi îndeplini sarcinile în faţa noilor provocări de protecţie a drepturilor omului a fost subminată de politizarea dintre sesiuni, cît şi de selectivitatea activităţilor.

În acest context, Secretarul General a propus în raportul său din martie 2005, intitulat „*În mai mare libertate: către dezvoltare, securitate şi drepturile omului pentru toţi*", crearea Consiliului pentru Drepturile Omului, subliniind necesitatea reformării mecanismelor ONU în scopul asigurării transparenţei şi eficienţei acestora, reflectării realităţii secolului XXI şi promovării soluţiilor prioritare a problemelor din domeniul drepturilor omului, astfel încît să responsabilizeze statele lumii faţă de cetăţenii proprii, dar şi în raport cu celelalte state, privind respectarea valorilor fundamentale.

Reformele propuse vizau atît organele executive, cît şi cele inter-guvernamentale din cadrul ONU. Raportul Secretarului General a adus în discuţie chestiunea referitor la tendinţa statelor de a obţine statutul de membru al Comisiei doar pentru a se proteja de eventualele critici sau de a supune criticilor celelalte state, nu însă şi pentru a asigura protecţia drepturilor omului.

Crearea Consiliului pentru Drepturile Omului

Prin Rezoluţia Adunării Generale 60/251 din 15 martie 2006, Comisia pentru Drepturile Omului a fost înlocuită cu Consiliul pentru Drepturile Omului. Acesta este un organism inter-guvernamental destinat dialogului în chestiuni tematice legate de drepturile omului incorporate în Declaraţia Universală, inclusiv violările grave şi sistematice de drepturi ale fiinţei umane.

Principalul obiectiv constă în a ajuta statele să aplice angajamentele asumate de drepturile omului prin educaţie şi instruire, formare a capacităţilor proprii pentru soluţionarea numeroaselor probleme cu suportul asistenţei tehnice externe. Consiliul evaluează periodic situaţia în domeniu din statele membre ale ONU, propunînd Adunării Generale recomandări pentru dezvoltarea în continuare a valorilor internaţionale privind drepturile omului.

Fiind un organ subsidiar al Adunării Generale, Consiliul este responsabil în faţa membrilor ONU de promovarea respectului universal pentru toate drepturile omului şi libertăţile fundamentale, fără nici un fel de distincţie şi într-o manieră echitabilă. Activitatea sa este ghidată de principiile universalităţii, imparţialităţii, celerităţii, obiectivităţi şi non-selectivităţii, de dialogul internaţional al cooperării constructive. Rezoluţia prevede evaluarea şi raportarea Adunării Generale a activităţii Consiliului după cinci ani de la data înfiinţării.

Statele membre ale ONU au aprobat cu o majoritate covîrşitoare formarea unui nou Consiliu: 170 pro şi 4 împotrivă. Printre oponenţii ideii se afla şi SUA, care a încercat sa impună criterii mai dure de acceptare într-un astfel de organism. Formula compromisului final s-a regăsit în constituirea Consiliului din 47 de membri, aleşi cu majoritatea voturilor membrilor ONU pe o perioadă de trei ani, pe principiile angajamentului şi gradului de respectare a drepturilor omului, al reprezentării geografice echitabile. Membrii Consiliului nu sunt eligibili pentru a fi realeşi timp de două mandate consecutive.

Componenţa Consiliului se înnoieşte anual cu o treime. Alegerea este deschisă pentru toate naţiunile state membre ale ONU, fiecare dintre acestea trebuind să întrunească majoritatea voturilor Adunării Generale exprimate secret şi direct. Potrivit principiului repartizării geografice echitabile, locurile sunt distribuite în Consiliu între grupurile regionale, după cum urmează: statele africane –13 locuri; asiatice – 13 locuri; est-europene – 6 locuri; americano latine şi Caraibe – 8 locuri; vest-europene şi altele – 7 locuri. Membrii Consiliului sunt ve-

rificați periodic în timpul exercitării mandatului. Adunarea Generală poate suspenda cu majoritatea a două treimi din membrii prezenți statutul oricărui membru al Consiliului dacă se constată comiterea încălcărilor grave și sistematice ale drepturilor omului. Pînă în prezent, Statele Unite a cerut interzicerea candidaturilor unor țări supuse sancțiunilor din cauza violării drepturilor fundamentale.

Lucrările Consiliului se desfășoară la oficiul ONU de la Geneva. Au loc cel puțin trei sesiuni pe an, inclusiv una principală, cu durata totală nu mai mică de zece săptămîni. Consiliul poate să se întrunească și la cererea unui membru, avînd susținerea a unei treimi din colegii săi. La activitatea acestuia pot participa observatori, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale și interguvernamentale, ai instituțiilor naționale, agențiilor preocupate de drepturile omului.

Evaluarea periodică universală

La un an după prima reuniune, la 18 iunie 2007, Consiliul a adoptat „pachetul de consolidare instituțională" care furnizează elemente pentru ghidarea activității sale viitoare. Acest important document include un nou mecanism de *evaluare periodică universală*, care permite aprecierea situației de drepturile omului în toate cele 192 state membre ale ONU. Mecanismul este complementar celui al Comitetelor ONU pentru monitorizarea respectării Convențiilor ONU. Procedura de evaluare periodică are drept obiective îmbunătățirea situației drepturilor omului în statele ONU, îndeplinirea obligațiilor asumate de către state în acest domeniu, estimarea evoluțiilor pozitive și a provocărilor cu care se confruntă statele. Totodată, implementarea procedurii urmărește scopul îmbunătățirii capacității statelor prin acordarea de asistență tehnică și consultanță, stimularea schimbului de bune practici, sprijinirea cooperării în promovarea și protecția drepturilor omului, încurajarea conlucrării maxime cu Consiliul, cu Biroul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, alte organe specializate în domeniu. Fiind unul dintre principalele mecanisme de lucru ale Consiliului, procedura este concepută pentru a asigura implicarea totală a statului evaluat, identificarea nevoilor sale de dezvoltare a capacităților, garantînd un tratament egal pentru fiecare țară supusă evaluării. Faptul determină un proces de cooperare în cadrul ONU până în 2011 inclusiv, când vor fi revizuite situațiile în domeniul drepturilor omului din fiecare țară membră a ONU.

În prezent nu există un alt mecanism universal de acest gen. Procedura de evaluare periodică este unul din elementele cheie ale Consiliului, care amintește membrilor săi despre responsabilitatea respectării depline și punerii în aplicare a tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Scopul final al acestui nou mecanism este de a îmbunătăți situația drepturilor omului în toate țările și a remedia încălcările în domeniu oriunde ar apărea.

Toate statele membre ale ONU vor fi revizuite la fiecare patru ani, 48 de țări fiind evaluate în fiecare an. Toți 47 de membri ai Consiliului vor fi evaluați în timpul mandatului. La 21 septembrie 2007, Consiliul a adoptat un calendar detaliat privind ordinea luării în considerare a celor 192 de state membre ale ONU în perioada primului ciclu de patru ani (2008-2011). Aplicarea procedurii în privința Republicii Moldova este planificată pentru anul 2011. Fiecare țară evaluată este asistată de grupuri de trei state, cunoscut sub numele de „troică", care servesc ca raportori. Pentru fiecare evaluare „troica" se selectează prin tragere la sorți, desfășurată anterior fiecărei sesiuni de lucru a grupului de evaluare. [1] Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului asigură asistența și expertiza necesară raportorilor.

Evaluarea se bazează pe informațiile furnizate de către statul supus acestei proceduri, care poate avea forma unui „raport național", precum și orice alte informații considerate relevante de țara respectivă, putînd a fi prezentate oral sau în scris, cu condiția că sinteza în scris a informațiilor nu va depăși 20 de pagini, pentru a garanta un tratament egal tuturor statelor și a nu supraîncărca mecanismul. Statele membre sunt încurajate să elaboreze informații printr-un amplu proces de consultare la nivel național cu toate părțile interesate.

Informațiile suplimentare, precum datele din rapoartele experților independenți în domeniul drepturilor omului și a grupurilor, așa-numitele Proceduri Speciale, cele ale Comitetelor și altor entități ONU, informațiile de la alte părți interesate, inclusiv prezentate de organizații non-guvernamentale și instituții naționale pentru drepturile omului, sunt sistematizate de către Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, care pregătește un rezumat pe marginea lor nu mai mare de 10 pagini. Atît raportul statului, cît și rezumatele Biroului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, trebuie să fie gata cu șase săptămâni înainte de evaluarea desfășurată de către Grupul de Lucru pentru a asigura distribuirea simultană de documente în cele șase limbi oficiale ale Națiunilor Unite, în conformitate cu Rezoluția Adunării Generale 53/208 din 14 ianuarie 1999.

Grupul de Lucru va evalua măsura în care statul respectă obligațiile care îi revin în domeniul drepturilor omului prevăzute în Carta Națiunilor Unite, Declarația Universală a Drepturilor Omului, tratatele ratificate

[1] În perioada 1-12 Noiembrie 2010, reprezentantul Republicii Moldova a făcut parte din troica care a elaborat rapoarte de drepturile omului privind țările Jamaica, Nepal și Palau.

de statul membru în cauză, angajamentele voluntare şi asumate de către stat (de exemplu, politicile naționale în domeniul drepturilor omului şi / sau programele puse în implementare şi aplicarea dreptului internațional umanitar).

În urma evaluării, „troica" elaborează un raport în formă de rezumat al discuțiilor privind situația constatată şi recomandările făcute. Statul are responsabilitatea pentru punerea în aplicare a recomandărilor cuprinse în raport. Procedura prevede că toate țările sunt responsabile pentru progresele sau eşecurile în realizarea acestor recomandări. Cu ocazia celei de a doua evaluări, statul trebuie să furnizeze informații cu privire la ceea ce a făcut pentru punerea în aplicare a recomandărilor. Dacă este necesar, Consiliul poate rezolva cazurile în care statele nu sunt cooperante şi decide cu privire la măsurile pe care le ia în caz de neexecutare şi de lipsă de cooperare de către un stat evaluat.

Unele state au început deja sa pună în aplicare recomandările formulate în cadrul procedurii de evaluare. Astfel, în Barbados a fost abolită pedeapsa obligatorie cu moartea prin modificarea legislației naționale. Tunisia şi-a îmbunătățit sistemul național de raportare către Comitetele ONU care monitorizează aplicarea Convențiilor ONU.

Cu toate că s-au constatat cîteva aspecte pozitive referitor la eficiența procedurii de evaluare, există încă un şir de factori care afectează calitatea acesteia. Bunăoară, statele sunt prea limitate în timp la realizarea dialogului în cadrul evaluării universale. Totodată, numărul recomandărilor formulate în privința unui stat a crescut vertiginos: de la 26 în cadrul primei sesiuni de lucru pînă la 137 în cadrul sesiunii a şaptea. Numărul mare de recomandări diminuează calitatea implementării ulterioare a acestora, iar peste 40 % din ele au un caracter prea general. De asemenea, ele pot descuraja statul de referință.

Următoarea sesiune de evaluare a fost planificată pentru perioada 24 ianuarie-2 februarie 2011, fiind supuse procedurii şaisprezece state , printre care Georgia şi Estonia.

Comitetul Consultativ al Consiliului

„Pachetul de consolidare instituțională" mai prevede şi un Comitet Consultativ, care furnizează Consiliului expertiză şi consiliere pe tematică problemelor de drepturile omului. Toate statele membre ale ONU pot propune sau sprijini candidați din regiunea lor în Comitet. La selectarea candidaților lor, statele ar trebui să consulte instituții naționale pentru drepturile omului şi organizații ale societății civile. Scopul este de a asigura că cea mai bună experiență posibilă este pusă la dispoziția Consiliului. În acest scop, cerințele tehnice şi obiectivele de depunere a candidaturilor includ condiții referitoare la competența şi experiența recunoscută în domeniul drepturilor omului, la calitățile morale, independența şi imparțialitatea acestora. Persoanele care dețin poziții decizionale în guvern sau în orice altă organizație sau entitate, fapt ce ar putea da naştere unui conflict de interese cu responsabilitățile inerente mandatului de membru in acest Comitet, se exclud. Membrii aleşi în Comitet vor acționa în capacitatea lor personal.

Consiliul va alege membrii Comitetului consultativ prin vot secret, din lista de candidați ale căror nume au fost prezentate în conformitate cu cerințele convenite. Geografic, se distribuie cinci mandate pentru statele din Africa, cinci – pentru statele din Asia, două – pentru statele din Europa de Est, trei – pentru statele din America Latină şi Caraibe, trei – pentru statele din Europa de Vest şi alte state. Membrii Comitetului consultativ sunt numiți pentru o perioadă de trei ani. Aceştia sunt eligibili pentru realegerea lor încă o singură dată.

Funcția Comitetului consultativ este de a oferi expertiză în maniera şi forma solicitată de către Consiliu, concentrându-se în principal pe studii şi consultanța bazată pe cercetare. Această expertiză trebuie să fie prestată doar la cererea Consiliului, în conformitate cu rezoluțiile sale şi sub îndrumarea acestuia. Sfera de activitate a Comisiei se limitează la chestiuni tematice referitor la mandatul Consiliului, şi anume promovarea şi protecția tuturor drepturilor omului. Comitetul nu adoptă rezoluții sau decizii, dar poate propune Consiliului în domeniul de aplicare al activității sale, aşa cum dispune Consiliul, sugestii pentru îmbunătățirea în continuare a eficienței sale procedurale, precum şi alte propuneri de cercetare în domeniu.

În exercitarea mandatului său, Comitetul consultativ este îndemnat să stabilească interacțiunea cu statele, instituțiile naționale pentru drepturile omului, organizațiile non-guvernamentale şi alte entități ale societății civile, în conformitate cu modalitățile de lucru ale Consiliului. Consiliul poate solicita Comitetului Consultativ să îndeplinească anumite sarcini care ar putea fi realizate în mod colectiv, prin intermediul unei echipe mai mici sau individual. Comitetul consultativ va prezenta Consiliului un raport privind eforturile depuse. Membrii Comitetului consultativ sunt încurajați să comunice între sesiuni, individual sau în echipe. Cu toate acestea, Comitetul consultativ nu poate stabili organisme subsidiare, cu excepția cazului în care Consiliul îl autorizează să facă acest lucru.

La 15 aprilie 2010, Consiliul a solicitat Comitetului consultativ pregătirea unui proiect de declarație intitulată *„Declarația Națiunilor Unite privind educația în*

domeniul drepturilor omului şi formare profesională", propunîndu-i ca în acest scop să solicite opiniile statelor membre, organizaţiilor internaţionale şi regionale, Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, instituţiilor naţionale pentru drepturile omului, precum şi organizaţiilor societăţii civile, inclusiv organizaţiilor non-guvernamentale, cu privire la elementele posibile ale conţinutului acestui document.

În cadrul sesiunii 13 din aprilie 2010, Consiliul a adoptat Rezoluţia 13/4 care a salutat prezentarea de către Comitetul Consultativ a studiului preliminar privind discriminarea în contextul dreptului la hrană şi a solicitat acestuia continuarea eforturilor în direcţia dată, propunîndu-i să efectueze un studiu preliminar referitor la modalităţile şi mijloacele pentru consolidarea drepturilor persoanelor care lucrează în zonele rurale, inclusiv ale femeilor.

În ianuarie 2010, în cadrul Comitetului a avut loc un schimb de opinii cu un reprezentant al Grupului de lucru asupra unui studiu privind dispariţiile forţate sau involuntare, care a fost transmis Consiliului pentru examinare.

Potrivit Rezoluţiei 5/1 a Consiliului, Comitetul consultativ se convoacă în maxim două sesiuni pentru cel mult 10 zile lucrătoare pe an. Sesiunile suplimentare pot fi programate ad-hoc cu aprobarea prealabilă a Consiliului. A şasea sesiune a Comitetului este programată pentru 17-21 ianuarie 2011, la Palatul Naţiunilor Unite. Problemele, despre care printre altele a fost sesizat Comitetul în cadrul sesiunii planificate, se referă la persoanele dispărute, integrarea persoanelor cu dezabilităţi, la drepturile omului şi solidaritatea internaţională, promovarea drepturilor omului la pace, educaţia şi instruirea în domeniul drepturilor omului.

Procedura plîngerilor privind încălcările grave a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale

„**Pachetul de consolidare instituţională"** include şi mecanismul de depunere la Consiliu de către indivizi si organizaţii a plângerilor cu privire la încălcarea drepturilor omului. În conformitate cu Rezoluţia 5/1 a Consiliului, procedura respectivă este stabilită pentru a aborda încălcări grave şi atestate toate drepturile omului şi libertăţile fundamentale, în orice parte a lumii. Potrivit acestei Rezoluţii, comunicările în cauză sunt supuse „filtrului" de admisibilitate, aşa încît ele să nu fie în mod evident motivate politic şi să corespundă dispoziţiilor Cartei Naţiunilor Unite, Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, altor instrumente aplicabile în domeniu.

Petiţionarul trebuie să descrie pretinsele încălcări, evitînd limbajul abuziv. Cu toate acestea, chiar dacă este utilizat un limbaj abuziv comunicarea poate fi admisă dacă îndeplineşte celelalte criterii de admisibilitate, după eliminarea formulărilor respective.

Plîngerea poate fi depusă de orice persoană sau grup de persoane care pretind a fi victime ale încălcărilor drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, sau de orice persoană sau grup de persoane, inclusiv organizaţii non-guvernamentale, care acţionează cu bună-credinţă, în conformitate cu principiile drepturilor omului, nu recurg la motivări politice sau contrare dispoziţiilor din Carta Naţiunilor Unite, afirmă că au informaţii directe şi de încredere privind încălcările în cauză. Petiţia nu va fi admisibilă dacă ea se bazează exclusiv pe materialele din mass-media, sau se referă la un caz care pare să dezvăluie un model consistent de încălcări grave şi atestate a drepturilor omului deja abordate într-o procedură specială, de către un organism internaţional sau regional similar. Pretinsa victimă trebuie să epuizeze căile de atac interne, cu excepţia cazului în care se pare că măsurile respective ar fi ineficiente sau nejustificat de prelungite.

Aceasta procedură este confidenţială, cu scopul de a consolida cooperarea cu statul în cauză. Doua grupuri distincte de lucru au mandatul de a examina plîngerile şi a aduce în atenţia Consiliului încălcări grave şi atestate a drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale. Ele prezintă Consiliului un raport în domeniu, cu recomandări referitor la acţiunile pe care acesta le-ar putea întreprinde. Având în vedere că procedura este orientată către victime şi trebuie condusă în mod confidenţial şi în timp util, ambele grupuri de lucru se reunesc cel puţin de două ori pe an, pentru cinci zile lucrătoare, întru a examina cu promptitudine comunicările primite, inclusiv răspunsurile statelor. La rîndul său, statului membru i se solicită să depună toate eforturile pentru a furniza răspunsuri de fond, în una din limbile oficiale ale Organizaţiei Naţiunilor Unite, la oricare din cererile formulate de grupurile de lucru sau Consiliu. Secretariatul ţine fişiere confidenţiale şi le pune la dispoziţia tuturor membrilor Consiliului cu cel puţin două săptămâni în avans, aşa încât să asigure suficient timp pentru luarea în considerare a datelor prezentate.

Procedurile speciale ONU

Consiliul continuă să colaboreze îndeaproape cu Procedurile speciale ONU stabilite de către fosta Comisie. „Procedurile speciale" este numele generic dat mecanismelor instituite de către Comisie şi asumat de către Consiliu pentru a aborda situaţii specifice în toate părţile lumii. Procedurile speciale sunt realiza-

te de o persoană (numită „Raportorul Special", „Reprezentant Special al Secretarului General" , „Expert Independent „), sau de un grup de lucru, de obicei, format din cinci membri (câte unul din fiecare regiune). Mandatele de Proceduri speciale sunt stabilite și definite prin rezoluția pentru crearea lor. Statutul independent al mandatului deținătorilor este crucial pentru a fi în măsură să își îndeplinească funcțiile lor cu toată imparțialitatea.

În prezent, Procedurile speciale includ un Grup de Lucru privind detenția arbitrară, Raportorul Special privind vânzarea copiilor, prostituția copiilor și pornografia infantilă, Expertul Independent în domeniul drepturilor culturale, Grupul de lucru privind dispariţiile forţate sau involuntare, Expertul Independent cu privire la problema drepturilor omului și sărăcia extremă, Raportorul Special privind promovarea și protejarea dreptului la libertatea de opinie și de exprimare, Raportorul Special privind independența judecătorilor și avocaților.

Procedurile speciale includ diverse activități, inclusiv executarea răspunsurilor la plângerile individuale, efectuarea de studii, oferirea de consiliere privind cooperarea tehnică la nivel de țară, angajarea în acțiuni de promovare în general. Cele mai multe Proceduri speciale primesc informații cu privire la acuzațiile specifice de încălcare a drepturilor omului și expediază urgent apeluri sau scrisori guvernelor pentru clarificare. Deținătorii de mandate, de asemenea, pot efectua vizite de țară ca să investigheze situația drepturilor omului la nivel național.

Raportorul special privind tortura și alte tratamente sau pedepse inumane sau degradante și Raportorul privind violența împotriva femeilor au vizitat Republica Moldova în perioada 4-11 iulie 2008, inclusiv regiunea din partea stîngă a Nistrului. Recomandările formulate de către Raportorul special privind tortura și alte tratamente sau pedepse inumane sau degradante în rezultatul vizitei s-au referit la durata excesivă a detenției aplicată de către organele de poliție, practicile pe larg răspândite de aplicare a torturii în custodia poliției și probele obținute prin tortură, violența dintre deținuți în instituțiile în subordinea ministerului Justiției, verificarea superficială a stării sănătății în detenție, accesul îngrădit la expertiza medico-legală independentă, accesul limitat la apărător și asistența legală în cazurile de tortură, ineficiența mecanismului de investigare a plîngerilor de tortură, condițiile inumane de detenție, lipsa mecanismelor de monitorizare și de investigare a plîngerilor privind cazurile de tortură din Transnistria și aplicarea carcerei față de persoanele condamnate la moarte sau la detențiune pe viață în Transnistria. Raportorul privind violența împotriva femeilor a constatat, pe de altă parte, atitudinea discriminatorie față de femei și vulnerabilitatea crescîndă a femeilor față de abuz și violență, inclusiv violența domestică.

Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului asigură aceste mecanisme cu personal, suport logistic pentru îndeplinirea mandatelor lor.

La mandatele tematice se apelează de obicei pentru a examina, a monitoriza, consilia și publica raportul privind situații de drepturile omului în anumite țări sau teritorii, cunoscute sub numele de *„mandate de țară"*, sau a fenomenelor majore de încălcare a drepturilor omului la nivel mondial, cunoscute sub numele de "mandate tematice". În prezent, sunt instituite 31 mandate tematice și 8 de țară. Mandatele tematice au o durată de trei ani, iar cele de țară – de un an. Mandatele trebuie să ofere întotdeauna o perspectivă clară de un nivel crescut de protecție a drepturilor omului, acordând o atenție egală tuturor drepturilor omului.

Soldul de mandate tematice ar trebui să reflecte importanța egală larg acceptată a drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale, inclusiv a dreptului la dezvoltare. În cadrul ONU sunt identificate permanent zonele care constituie lacune tematice, fiind propuse soluții inclusiv prin alte mijloace decît crearea de mandate speciale de proceduri, cum ar fi extinderea mandatelor existente. Orice fuzionare de mandate are în vedere conținutul și funcțiile predominante ale fiecărui mandat, precum și volumul de muncă al deținătorilor de mandate individuale.

Republica Moldova membru a Consiliului

La 13 mai 2010, în urma alegerilor în Adunarea Generală ONU, la New York, cu votul a 175 de țări, Republica Moldova a fost aleasă prima dată membru al Consiliului pentru perioada 2010-2013. Țara noastră și-a prezentat candidatura în 2006. Potrivit Rezoluției 60/251 adoptate de Adunarea Generală, Reprezentantul permanent al Republicii Moldova la ONU a transmis la 10 martie 2010 Preşedintelui Adunării Generale Scrisoarea privind asumarea benevolă a obligațiilor și promisiunea de a contribui la cauza de promovare și apărare a drepturilor omului. Astfel, statul nostru și-a susținut candidatura și a demonstrat importanța standardelor reprezentate de Declarația Universală a Drepturilor Omului în cadrul politicilor naționale, cît și implicarea în promovarea drepturilor omului în plan regional.

În cadrul aceleași sesiuni de lucru în Consiliu au fost alese Angola, Ecuador, Guatemala, Jamahiria Arabă Libiană, Malaezia, Maldive, Mauritania, Polonia, Qatar, Spania, Elveția, Thailanda și Uganda.

Membrii Consiliului şi mandatul lor

(Pe grupuri regionale, anul 2011. În paranteze este indicat anul expirării mandatului)

Grupul Ţărilor Africane (13 locuri)	Grupul Ţărilor din Asia (13 locuri)	Grupul Ţărilor Est-Europene (6 locuri)	Grupul Ţărilor din America Latină şi Caraibe (8 locuri)	Grupul Ţărilor din Europa de Vest şi alte ţări (7 locuri)
Angola (2013)	Bangladesh (2012)	Ungaria (2012)	Argentina (2011)	Belgia (2012)
Burkina Faso (2011)	Bahrain (2011)	Polonia (2013)	Brazilia (2011)	Spania (2013)
Gabon (2011)	Iordania (2012)	Republica Moldova (2013)	Guatemala (2013)	Norvegia (2012)
Ghana (2011)	Qatar (2013)	Federaţia Rusă (2012)	Cuba (2012)	Swaziland (2013)
Djibouti (2012)	China (2012)	Slovacia (2011)	Mexic (2012)	Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord (2011)
Zambia (2011)	Kârgâzstan (2012)	Ucraina (2011)	Uruguay (2012)	Statele Unite ale Americii (2012)
Camerun (2012)	Malaezia (2013)		Chile (2011)	Franţa (2011)
Jamahiriya Arabă Libiană (2013)	Maldive (2013)		Ecuador (2013)	
Mauritius (2012)	Pakistan (2011)			
Мавритания (2013)	Republica Coreea (2011)			
Nigeria (2012)	Arabia Saudită (2012)			
Senegal (2012)	Thailanda (2013)			
Uganda (2013)	Japonia (2011)			

Bibliografie

(Documente ONU şi pagina web oficială a Consiliului pentru Drepturile Omului)

1. Rezoluţia Adunării Generale privind înfiinţarea Consiliului pentru Drepturile Omului, nr.60/251 din 15 martie 2006.
2. Nota explicativă a Secretarului General *„În mai mare libertate: către dezvoltare, securitate şi drepturile omului pentru toţi" privind măsurile propuse de către acesta ca urmare a Samitului Mileniului* - iniţial transmisă de Secretarul General preşedintelui Adunării Generale la 14 aprilie 2005, cu rugămintea de a o aduce în atenţia Adunării Generale.
3. Institution-building of the United Nations Human Rights Council, Resolution 5/1, 18 June 2006.
4. General Guidelines for the Universal Periodic Review, Decision 6/102, 27 September 2007.
5. Modalities and practices for the universal periodic review process PRST/8/1, 9 April 2008.
6. Analytical assessment of the Universal Periodic Review, 2008 -2010 // www. info.org.
7. Report of SR to the Human Rights Council on torture and other cruel, inhuman or degrating treatment or punishment, Manfred Nowak, 12 February 2009 // A/HRC/10/44/Add.3.
8. Report of SR to the Human Rights Council on violence against women, Yakin Erturk,8 May 2009 // A/HRC/11/6/Add.4
9. Scrisoarea din 10 martie 2010 către Preşedintele Adunării Generale privind asumarea benevolă de către Republica Moldova a obligaţiilor şi promisiunea de a-şi aduce aportul în cauza de promovare şi apărare a drepturilor omului
10. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/

Teoria semnelor estimative în dreptul penal substanţial: blocul conceptual

Iurie Lealin
audient al INJ,
candidat la funcţia de procuror

One of the prerequisites for the implementation of modern criminal policy of the Republic of Moldova is the strict observance of one of its fundamental principles - the principle of legality. Huge impact on quality of this principle renders the presence of estimated concepts (elements) in the criminal legislation. It renders a huge number of problems arising in practice and in scientific fields of legal activity.

The main purpose of this article is launching the theory of estimated signs in national criminal doctrine. We analyzed multiple points of view about the concept, traits and species of estimated signs in the criminal law and then we formulated our own view of these subjects. Hope that this article will be a good beginning for a multispectral research of estimated signs in Republic of Moldova.

Ambiguitatea reglementărilor din Codul Penal al Republicii Moldova se datorează, în mare parte, utilizării frecvente a semnelor estimative în cadrul normelor de incriminare. Asupra necesităţii reformării dreptului penal naţional se vorbeşte în cadrul multiplelor expertize ale Codului Penal (de exemplu, cele efectuate de Vincent Coussirat-Coustere, profesor de drept public la Universitatea din Lille, de Mariavaleria del Tufo, profesor de drept penal la Universitatea de Napoli, etc.). În practica aplicării normelor juridico-penale se constată diverse probleme, însă pînă la moment nu a fost elaborată modalitatea de abordare a acestora. În contextul dat, în viziunea noastră, este necesară o cercetare ştiinţifică complexă, care va avea drept scop crearea **teoriei semnelor estimative** în baza legislaţiei penale în vigoare.

Teoria menţionată urmează să servească drept bază metodologică pentru cercetările ulterioare a diverselor probleme legate de utilizarea legislativă a semnelor estimative şi prezintă prin sine **un sistem de teze ştiinţifice despre semnele estimative în drept penal, precum şi recomandări metodologice create în baza acestora cu privire la formarea şi interpretarea normelor juridico-penale care conţin semne estimative.**

Avînd o importanţă doctrinală şi practică deosebită, teoria semnelor estimative va permite, în primul rînd, de a concentra în jurul său şi de a stabili un ritm comun pentru toate cercetările ştiinţifice vizînd problematica evidenţiată, în al doilea rînd – perfecţionarea tehnicii legislative de expunere a materialului juridico-penal cu utilizarea semnelor estimative, în al treilea rînd – influenţarea nemijlocită asupra practicii de aplicare a dreptului, stabilind pentru ultima anumite recomandări de interpretare corectă, deci de aplicare, a normelor juridico-penale care conţin semne estimative.

Ca şi orice altă teorie, teoria semnelor estimative în dreptul penal constă din cîteva componente structural-sistemice: blocul conceptual; blocul funcţional; blocul metodologic.

Blocul conceptual al teoriei, la rîndul său, include noţiunea, conţinutul, trăsăturile caracteristice şi modalităţile semnelor estimative.

Blocul funcţional se compune din cauzele utilizării legislative a semnelor estimative şi a funcţiilor acestora în procesele de creare şi de aplicare a dreptului.

Blocul metodologic este format din principiile formării şi interpretării normelor juridico-penale care conţin semne estimative.

Urmează să analizăm fiecare din elemente structural-sistemice menţionate. Prezenta lucrare are drept obiect de studiu blocul conceptual al teoriei.

Noţiunea, conţinutul, trăsăturile caracteristice şi modalităţile semnelor estimative în legea penală

În teoria dreptului penal nu există o opinie comună privind noţiunea semnelor estimative ale legii penale. Cu părere de rău, cercetătorii naţionali abordează semnele estimative doar tangenţial (în mare parte, în cadrul studiilor dedicate componenţelor de infracţiuni concrete, în special variantelor agravate ale acestora), însă problematica vizată este obiectul unor dezbateri aprige şi fără sfîrşit în doctrina penală a Federaţiei Ruse. În viziunea noastră, dezbaterile respective sunt legate de:

1. Gradul înalt de represivitate, severitate a dreptului penal în comparaţie cu alte ramuri ale dreptului, predestinaţia funcţională a lui – de a decide, deseori tragic, soarta oamenilor;

2. Cerinţa de a respecta strict şi necondiţionat legea penală, reglementările căreia trebuie să fie clare, precise, fără echivoc, ceea ce nu coraborează într-o măsură oarecare cu utilizarea semnelor estimative.

Vom scoate în evidenţa unele poziţii existente în literatura juridică de specialitate privind definirea conceptelor care constituie obiectul studiului.

V. Kudreavţev considera că semnele estimative sunt acele semne, conţinutul cărora „în marea măsură este determinat de conştiinţa juridică a subiectului care aplică legea, luîndu-se în consideraţie cerinţele Codului Penal şi circumstanţele cazului concret”[1].

I. Brainin denumea conceptele estimative drept concepte „neconcretizate de legiuitor şi precizate de către organul care aplică legea” [2].

M. Kovalev susţinea că elementele estimative sunt „postulate, care permit de a introduce în ele diverse idei în funcţie de poziţia interpretului” [3].

A. Naumov scrie că conceptele estimative sunt „acele semne ale componenţei de infracţiune, care sunt definite nu de legea penală sau de un alt act normativ, ci de conştiinţa juridică a persoanei, care aplică norma juridică respectivă, reieşind din circumstanţele concrete ale cazului” [4].

V. Piteţchi atribuie calitatea estimativă semnelor „care dau posibilitatea legiuitorului de a include în sfera reglementării juridice un număr mare de fenomene, obiecte, stări, care diferă prin proprietăţile sale empirice şi conţinutul cărora în majoritatea cazurilor se stabileşte cu luarea în consideraţie a circumstanţelor concrete ale cazului penal şi într-o măsură semnificativă este determinat de conştiinţa juridică a celui care aplică legea” [5].

N. Kuznţova menţionează ca fiind estimative conceptele care „sunt reprezentate în dispoziţiile normelor juridice în mod general şi de aceea la calificare necesită o concretizare în funcţie de locul, timpul, mediul şi alte circumstanţe de comitere a faptei respective” [6].

N. Lopaşenco scrie că „categoria estimativă este acea categorie, care nu este definită în legea penală şi în principiu admite diverse variante de interpretare” [7].

T. Lesnievski-Kostareva indică faptul că semnele estimative „capătă sensul real doar în procesul de interpretare a lor de către subiectul de aplicare a dreptului şi permit să păstreze stabilitatea legii în condiţiile dinamismului, schimbării relaţiilor sociale reglementate prin lege”[8].

E. Iliuk consideră că la insuficienţa de semne, care precizează şi concretizează conceptul estimativ, „acestea sunt adăugate de către organul „de interpretare””[9].

M. Stoiakin susţine că semnele estimative sunt acelea, conţinutul cărora este stabilit prin legarea de situaţii sociale concrete şi aplicarea cărora cauzează necesitatea atragerii temeiurilor suplimentare pentru calificarea juridică[10].

A. Malinovski este de părerea că conceptul estimativ reprezintă „o generalizare de fenomene şi procese ale realităţii juridice, care se fixează în legislaţie prin indicarea doar a semnelor cu caracterul cel mai general ale fenomenului sau procesului. Semne particulare, specifice ale conceptului estimativ lipsesc în legislaţie şi se stabilesc atît prin interpretarea normei juridice, cît şi prin diverse precizări şi explicaţii date de practica judiciară şi actelele subordonate legii”[11].

Pe lîngă cele menţionate mai sus, în vederea unei cercetări mai aprofundate a esenţei semnelor estimative şi stabilirea trăsăturilor lor caracteristice, vom aduce unele definiţii date conceptelor estimative de către reprezentanţii altor ramuri ale ştiinţei juridice. Astfel, S. Vilineanski defineşte drept concepte estimative acele concepte, care acordă subiectului de aplicare a dreptului „posibilitatea liberii aprecieri a faptelor cu luarea în calcul a particularităţilor individuale” [12].

T. Kaşanina propune următoarea definiţie a conceptului estimativ: „...reglementarea expusă în norma juridică, în care se stabilesc cele mai generale semne, poprietăţi, calităţi, legături şi relaţii a diverselor obiecte, fenomene... neprecizată de legiuitor pentru concretizarea acesteia prin intermediul evaluării în procesul de aplicare a dreptului şi pentru reglementarea individuală subnormativă a raporturilor juridice în virtutea caracteruuli său general” [13].

M. Baru susţine că conceptele estimative reprezintă „o modalitate deosebită de exprimare a voinţei legiuitorului, care crează condiţii pentru apropierea practicii de creare a dreptuuli cu cea de aplicare a dreptului” [14].

V. Jerebkin afirmă că conceptele estimative sunt „termini ale ştiinţei juridice care nu pot fi definiţi prin lege, teorie sau practica judiciară” [15].

V. Ignatenko defineşte conceptele estimative ca fiind nişte „concepte juridice care nu pot fi determanate parţial sau total în texte legale şi concretizarea cărora se realizează de către subiectul de aplicare a dreptului, luîndu-se în consideraţie situaţia concretă şi în baza unui grad anumit de intimă convingere” [16].

Conţinutul semnelor estimative ale legii penale

Fiind îndreptată spre descoperirea trăsăturilor specifice ale semnelor estimative, perceperea conţinutului lor

reprezintă caracterizarea logico-juridică a conceptelor juridico-penale.

Caracterizarea logico-juridică reprezintă o analiză complexă a conceptelor estimative în legea penală, orientată la stabilirea ansamblului trăsăturilor lor logice şi juridice şi efectuată în scopul cunoaşterii mai aprofundate a esenţei fenomenului juridico-penal abordat.

La efectuarea analizei enunţate, o să reieşim din următoarea definiţie a conceptelor estimative ale legii penale, formulată prealabil: reprezintă o categorie a conceptelor juridico-penale, caracterizate prin structura neexhaustivă a conţinutului său şi inglobatoare prin volumul său a unei multitudini de fenomene şi obiecte. Din definiţia indicată se vede că trăsăturile conceptelor estimative sunt *structura neexhaustivă a conţinutului* şi *volum imprecis*.

Conţinutul unui concept reprezintă prin sine un obiect logic (o entitate logică), în care pot fi evidenţiate elementele componente. Elementele structurale ale conţinutului unui concept sunt acele trăsături esenţiale ale obiectului, care în ansamblu reprezintă conţinutul de bază a conceptului; ele împreună sunt suficiente, iar fiecare în parte este necesar pentru a evidenţia clasa respectivă de obiecte, adică de a delimita obiectele date de altele. Clasa obiectelor generalizate în concept se numeşte volumul acestuia.

Atît conceptele juridico-penale estimative, cît şi neestemative, indubitabil, posedă asemenea conţinut şi volum. Însă există un moment separat, care determină sepcificul conceptelor estimative în comparaţie cu cele neestimative: structura conţinutului lor. Astfel, conţinutul conceptelor neestimative se stabileşte la nivel legislativ, a practicii de aplicare a dreptului sau a teoriei ştiinţifice şi este cunoscut cert subiectului de aplicare a dreptuuli încă pînă la momentul aplicării conceptelor respective. Fiind strict fixat, conţinutul conceptelor formalizate nici într-un caz nu este schimbat de către subiectul de aplicare nici în partea lărgirii, nici în partea îngustării, deci, reprezintă prin sine o structură logică închisă, exhaustivă. Legiuitorul, formulînd normele juridice cu utilizarea acestor concepte, contribuie la soluţionarea problemelor „de limbă" ale realizării dreptului şi, în special, a problemei înţelegerii uniforme a dreptului şi utilizării aceloraşi concepte juridice.

Conţinutul conceptelor estimative, în mod invers, nefiind descoperit în lege, este stabilit de teoria ştiinţifică sau practica de aplicare a dreptului. Şi, indiferent de cantitatea semnelor evidenţiate de acestea, semnele respective niciodată nu vor epuiza conţinutul conceptului estimativ. El permanent va rămîne deschis şi la el „întotdeauna va putea să fie adăugat încă un semn esenţial nou, în baza căruia un obiect individual va putea fi atribuit la clasa definită de conceptul respectiv". Astfel, structura conţinutului conceptelor estimative se deosebeşte de conţinutul conceptelor neestimative, fiind prin sine deschisă şi neexhaustivă.

Vom demonstra acest lucru recurgînd la un exemplu. Din legea penală nu rezultă ce urmează a fi înţeles prin „**deosebita cruzime"**. Teoria dreptului penal, bazîndu-se pe practica judiciară, formulează doar unele semne care caracterizează conceptul menţionat, fără a-l discifra pe deplin. Astfel, pct.15 al Hotărîrii Plenului Curţii Supreme de Justiţie „Cu privire la practica judiciară în cauzele despre omorul premeditat", nr.9 din 15.11.1993, stabileşte: „Calificind omorul premeditat conform pct.6 art.88 CP RM din 1961, se va lua in consideraţie faptul că noţiunea de „cruzime deosebită" se îmbină atît cu metodele omorului, cît şi cu alte circumstanţe, care demonstrează manifestarea unei cruzimi deosebite de către vinovat. Semnul unei cruzimi deosebite există în cazurile în care înainte de a curma viaţa sau în procesul săvîrşirii omorului victima a fost supusă torturilor, schingiuirilor sau s-a săvîrşit o batjocură asupra jertfei sau omorul a fost săvîrşit prin metoda, care cu buna ştiinţă a vinovatului este îmbinată cu pricinuirea unor suferinţe deosebite victimei (aplicarea unui număr mare de leziuni corporale, utilizarea unei toxine cu acţiune chinuitoare, arderea de viu, înecarea, înăbuşirea, lipsirea îndelungată de hrană, apă etc.). O cruzime deosebită se poate manifesta, de asemenea, şi prin săvîrşirea omorului în prezenţa rudelor apropiate ale victimei, cînd vinovatul îşi dădea seama că prin acţiunile sale le pricinuieşte mari suferinţe".

Semnele enumerate nu definesc complet conceptul „deosebită cuzime", în noţiunea căruia practica judiciară şi teoria dreptului penal pot include noi semne.

Totodată, este necesar să menţionăm un lucru important în viziunea noastră: includerea fiecărui semn în structura conţinutului conceptului estimativ abordat are menirea de a detalia, concretiza conţinutul de bază. Astfel, pentru a recunoaşte omorul prin arderea de viu ca fiind săvîrşit cu deosebită cruzime, nu sunt necesare alte semne complementare. Circumstanţele comiterii omorului în situaţia dată sugerează corespunderea faptului infracţional care realmente a avut loc cu conţinutul noţiunii acestuia, elaborate de teoria dreptului penal şi practica judiciară. Deci, semnele ce caracterizează conţinutul conceptului estimativ comportă un caracter de detaliere şi sunt exclusiv alternative.

Conceptul nu-şi pierde calitatea sa estimativă în cazul unei concretizări relative, adică elementul estimativ din anumite motive nu este lichidat de subiectul concretizării (legiuitor, organul care aplică norma juridică, cercetătorul ştiinţific).

Conţinutul şi volumul conceptului se regăsesc într-o legătură strictă, care poate fi caracterizată în general prin formula: conţinutul strict determinat duce la reprezentarea la fel de strictă a volumului şi invers, conţinutul neclar (ca în cazul conceptelor estimative) întotdeauna este legată de volumul nedeterminat. Vom examina prin intermediul unui exemplu legătura conţinutului conceptului estimativ cu volumul acestuia.

Vom reveni la semnul de calificare a omorului „*deosebita cruzime*", referindu-ne doar la un singur semn care caracterizează conceptul estimativ în cauză: aplicarea unui număr mare de leziuni corporale. Urmează să ţinem cont de următoarele:

1) Modalitatea omorului şi alte circumstanţe denotă manifestarea cruzimii deosebite de către făptuitor;
2) Cauzarea unui număr mare de leziuni corporale victimei nu are drept scop lipsirea ei mai rapidă de viaţă, ci invers, este îndreptată spre cauzarea de suferinţe, care nu sunt necesare pentru lipsirea de viaţă a victimei.

Prezintă interes doar caracteristica externă, obiectivă, adică în esenţă forma manifestării unuia din semnele complementare ale conţinutului conceptului deosebita cruzime şi anume *coraborarea omorului cu cauzarea unui număr mare de leziuni corporale*.

Douăzeci de plăgi, cauzate cu cuţitul sau arma de foc, cu siguranţă pot fi tratate ca un număr mare de leziuni. Dar cincisprezece? Zece? Putem pune întrebarea mai concret: cîte plăgi reprezintă un număr mare? Cert este că nu putem indica astfel de număr. Aceasta, desigur, nu înseamnă că numărul de leziuni rămîne a fi „mare" chiar dacă este egal cu unu. Însă conceptul de „număr mare" este unul imprecis, fără limite strict determinate.

Dacă douăzeci de plăgi cauzate cu cuţitul reprezintă un număr mare, atunci cinci plăgi cu siguranţă nu sunt suficient de multe. Astfel, în jurul la cinci plăgi se regăseşte un cîmp destul de larg de incertitudine, cînd este imposibil de a determina precis dacă numărul de plăgi este mare sau mic.

Dar acesta este doar unul din semne, care definesc în mod alternativ „deosebita cruzime". Totodată „deosebita cruzime" reprezintă un concept imprecis după volum din motivul că conţinutul acestuia este neexhaustiv, deschis pentru alte semne. Repsectiv, volumul acestui concept se poate lărgi oricînd în mod automat.

Astfel, în cazul conceptelor imprecise după volum nu este clar care lucruri cad sub incidenţa acestora şi care - nu.

Uneori, se reuşeşte lichidarea conceptelor imprecise. De rugulă, aceasta se întîmplă în situaţiile care necesită univocitate. Se poate, în special, de a recurge la o decizie de compromis şi de a introduce în locul conceptului nedeterminat un concept cu limite strict determinate. Astfel, de exemplu, Codul Penal al RSSM din 24.03.1961 în art.103 conţinea expresia „persoana care nu a împlinit vîrsta de şaisprezece ani", spre deosebire de Codul Penal al RSSFR din 27.10.1960, care, în componenţa de infracţiune similară, utiliza conceptul de „persoană care nu a împlinit puberitatea". Sintagma utilizată de legiuitorul moldav în Codul Penal precedent (dar şi în actualul Cod Penal, art.174) este atît de strictă, încît persoanele care au împlinit 16 ani nu întrunesc semnele victimei infracţiunii, iar persoanele care sunt mai tinere cel puţin cu o zi de vîrsta nominalizată, corespund exigenţelor articolului enunţat.

Astfel, conceptele estimative ale legislaţiei penale se caracterizează, pe de o parte, prin neexhaustivitate şi caracterul deschis al structurii conţinutului, iar pe de altă parte – prin imprecisia volumului.

Ţinînd cont de aceste trăsături logice, este necesară stabilirea locului conceptelor estimative în sistemul conceptelor juridice, iar pentru aceasta vom recurge la clasificarea celor din urmă.

În literatura juridică se propune împărţirea conceptelor juridice în următoarele categorii:

1) Concrete şi abstracte (în funcţie de conţinutul lor)[17];
2) Strict-determinate şi relativ-determinate (în funcţie de gradul de determinare)[18].

În viziunea noastră, prima clasificare din cele menţionate nu este adecvată pentru atingerea scopului studiului în cauză: stabilirea esenţei şi specificului semnelor estimative. Vom lămuri de ce.

Atît în logica formală, cît şi în teoria generală a dreptului, la conceptele concrete se atribuie acele concepte care caracterizează obiectul în plentitudine (de exemplu: persoană, statul, dreptul, infracţiunea, furtul, etc.). Conceptele abstracte nu reflectă obiectul, ci trăsăturile acestuia sau relaţiile (vinovăţia, gravitatea, cruzimea, graviditatea, etc.).

Această clasificare a conceptelor juridice, pe de o parte, contribuie la concentrarea cercetării în direcţia necesară, deoarece permite de a trage concluzia: caracterul estimativ este specific nu pentru conceptele care reflectă obiectul în plentitudinea sa, ci pentru conceptele create şi utilizate pentru manifestarea trăsăturilor acestui obiect. De exemplu, nu este estimativ conceptul de huliganism (art.287 Cod Penal RM), ci conceptele de „acţiuni intenţionate care încalcă grosolan ordinea publică", "acţiuni care, prin conţinutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită".

Pe de altă parte, clasificarea abordată, fiind creată pentru alte scopuri decît acelea a studiului în cauză, încurcă la soluționarea unor anumite probleme.

Una din astfel de probleme este necesitatea de a delimita conceptele estimative de alte concepte abstacte, care și-au pierdut caracterul estimativ în virtutea:

a) Definirii detaliate și exhaustive a semnelor care formează conținutul lor la nivel de act normativ-juridic. De exemplu, un concept la prima vedere estimativ ar fi acel de rude apropiate, des utilizat în Codul Penal al Republicii Moldova (art.103, art.145 alin.(2) lit.h), art.164[1], etc.), însă odată ce art.134 alin.(4) stabilește exact sensul sintagmei menționate, acesta își pierde caracterul estimativ;
b) Atragerii la stabilirea corespunderii circumstanțelor unei fapte concrete cu semnele care formează conținutul conceptului estimativ a specialiștilor care dețin suficiente cunoștințe într-un anumit domeniu (medici, ecologi, tehnici). Persoanele indicate, răspunzînd la întrebările formulate, se conduc în cazurile necesare de acte normative legislative sau departamentale (drept exemplu poate servi Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, din 27.06.2003) și de fapt prin emiterea rapoartelor de expertiză corespunzătoare înlătură subiectul de aplicare a dreptului din procesul de stabilire a conținutului unor concepte juridice;
c) Unei practici stabile de înțelegere a conceptelor respective, problematică fiind doar demonstrarea corespunderii circumstanțelor obiective și subiective ale cazului cu semnele care formează conținutul acestor semne. Însăși aceste semne în ansamblul său reprezintă din punctul de vedere a subiectului de aplicare a dreptului o structură de conținut clară și strict determinată.

Astfel, la conceptele estimative nu se atribuie acele concepte abstracte, conținutul cărora este stabilit prin lege sau alt act normativ, este stabilit de specialiștii într-un anumit domeniu sau posedă un conținut stabil datorită practicii de aplicare a dreptului.

Încă o problemă, care apare în contextul stabilirii locului semnelor estimative în sistemul conceptelor juridice, este problema corelării conceptelor estimative cu conceptele concrete, dar lipsite (la fel ca și cele estimative) de un conținut fix.

Conținutul conceptelor enunțate este deschis din cauza:

a) Imposibilității stabilirii lui exacte, deoarece semnele care îl formează, la rîndul lor, sunt estimative;
b) Răspîndirii largi și notorietății unor concepte juridice. Termenii, care le desemnează, sunt utilizate pe larg în viața de toate zilele și definirea lor la nivelul legislației ramurale ar duce la aglomerarea inutilă a acesteia (persoană, omenirea, munca, an, etc.).

Este necesar să menționăm că definirea neuniformă a conceptelor în cadrul actelor juridico-normative diferite nu duce la apariția caracterului estimativ la acestea.

Astfel, clasificarea abordată, deși a permis să tragem concluzia că caracterul estimativ se atribuie doar conceptelor juridice abstracte, totuși nu este în stare să reflecte natura conceptelor estimative și locul lor în sistemul conceptelor dreptului penal.

Cea de-a doua clasificare a conceptelor juridice, efectuată în funcție de gradul lor de determinare, contribuie într-o năsură mai mare la stabilirea locului conceptelor estimative în cadrul conceptelor juridice și a specificului lor.

Potrivit acestei clasificări, conceptele absolut-determinate sunt conceptele pentru care este caracteristică certitudinea deplină, stabilitatea conținutului, atinsă prin generalizarea obiectelor unui anumit gen după semne comune și specifice ale acestora și care deosebesc aceste obiecte de celelalte, indiferent de faptul ce servește drept izvor pentru acordarea conceptului caracterului exhaustiv – legislația, practica de aplicare a dreptului sau doctrina.

Conceptele relativ-determinate, în viziunea noastră, sunt reprezentate de patru grupe de concepte:

a) Conceptele, conținutul cărora reprezintă un sistem închis, dar în cadrul căruia unele semne sunt instabile, schimbătoare în funcție de categoria normelor juridice cu privire la care se utilizează conceptul respectiv. Drept exemplu putem aduce conceptul de *liberare de răspundere penală în legătură cu căința activă* (art.57 Cod Penal). Acesta nu este univoc pentru toate infracțiunile și are un sens deosebit cu privire la anumite fapte social periculoase;
b) Conceptele, în cadrul cărora unele semne se stabilesc reieșind din situații concrete. Conținutul acestor concepte reprezintă un sistem deschis, în cadrul căruia pot fi incluse și alte semne, în procesul dezvoltării conceptului respectiv;
c) Conceptele, conținutul cărora îl formează semnele, care, la rîndul lor, sunt semne estimative (actul terorist, huliganismul, etc.);
d) Conceptele general cunoscute și nedefinite la nivel legislativ (viața, boala, etc.).

Astfel, ajungem la concluzia înțelegerii biaspectuale a conceptelor estimative, în funcție de abordarea lor – în sens larg sau îngust.

Prin concepte estimative în sens larg urmează să înțelegem toate conceptele relativ-determinate ale dreptului penal.

Conceptele estimative ale legislaţiei penale în sens îngust sunt conceptele juridice relativ-determinate, menite să descrie nu obiectul în plentitudinea sa, ci proprietăţile sau relaţiile acestuia, caracterizate prin structura neexhaustivă a conţinutului său şi înglobînd în sine o multitudine de fenomene concludente pentru dreptul penal.

Definiţia logico-juridică enunţată a conceptelor juridice reflectă clar trăsăturile de conţinut ale acestora şi reprezintă baza pentru formularea noţiunii semnelor estimative ale dreptului penal.

Noţiunea şi trăsăturile caracteristice ale semnelor estimative

Analizînd noţiunea menţionată a conceptelor estimative în dreptul penal, am dedus că concluzia că partea materială a noţiunii semnelor estimative poate fi formulată în felul următor: semnele estimative ale dreptului penal sunt **concepte penale neconcretizate în legea penală sau alt act normativ-juridic, menite să caracterizeze nu obiectul în plentitudinea sa, ci trăsăturile şi relaţiile acestui obiect**.

În viziunea noastră, este necesar de explicat cauzele „neincluderii" în partea materială a noţiunii semnelor estimative ale dreptului a penal unor astfel de elemente ca neexhaustivitatea structurii conţinutului şi înglobarea în volumul său a multitudinii de fenomene concludente pentru dreptul penal. Fiind strîns legate între ele, aceste trăsături caracteristice ale semnelor estimative îşi găsesc reflectarea doar în cadrul unor situaţii concrete de aplicare a dreptului. Aceasta se datorează faptului că legiuitorul exprimă semnele estimative prin formule generale, delegînd conştient posibilitatea concretizării subiectului de aplicare a dreptului în limitele circumstanţelor cazului concret. Deci, ar fi mai eficient (cel puţin pentru a evita utilizarea unei definiţii prea voluminoase) să includem trăsăturile menţionate în partea materială a noţiunii semnelor estimative.

Astfel, trăsăturile caracteristice ale semnelor penale estimative (sub aspectul noţiunii materiale) sunt:

1) Neconcretizarea în lege sau alt act normativ-juridic;
2) Reflectarea nu a obiectului în plentitudinea sa, ci a proprietăţilor sau relaţiilor acestui obiect.

Ne vom opri succint la fiecare din aceste trăsături specifice.

Neconcretizarea în lege sau alt act normativ-juridic

Această trăsătură de conţinut a semnelor penale estimative se deduce în baza caracterului (trăsăturii) relativ-determinat a conceptelor estimative juridico-penale. Fiind identice în esenţă, trăsăturile enunţate diferă doar în sfera de aplicare.

Conţinutul semnelor estimative, nefiind stabilit în lege, se stabileşte nemijlocit în procesul de aplicare a normelor juridico-penale. În acest context, nu contează măsura incertitudinii – în lege pot lipsi toate semnele care formează conţinutul conceptului estimativ (de exemplu, *urmări grave* – art.296, art.306 alin.(2), art.307 alin.(2), art.308 alin.(4), art.316 alin.(2), art.327 alin.(2) Cod Penal), dar pot fi prevăzute anumite trăsături neexhaustive de concretizare (de exemplu, *alte acţiuni cu caracter sexual* – art.173 Cod Penal, *alte întruniri* – art.184 Cod Penal). Caracterul estimativ a unor semne juridico-penale poate fi eliminat atît de către legea penală, cît şi de alte acte normative ale Republicii Moldova, inclusiv şi prin acte normative departamentale (un exemplu în acest sens ar putea servi concretizarea în cadrul Regulamentului Ministerului Sănătăţii din 27.06.2003 diferitor forme de vătămări a integretăţii corporale sau sănătăţii).

Reflectarea nu a obiectului în plentitudinea sa, ci a proprietăţilor sau relaţiilor acestui obiect. Una din probleme legate de cercetarea semnelor estimative este necesitatea delimitării acestora de concepte juridice similare (după anumite trăsături externe şi interne), în special cu acelea care sunt reflectate prin anumite semne estimative. Trăsătura caracteristică abordată contribuie la soluţionarea acestei probleme, deoarece caracterul estimativ se atribuie nu la un obiect în plentitudinea sa, ci la proprietăţile sau relaţiile obiectului respectiv. De exemplu, nu este estimativ conceptul de huliganism (art.287 Cod Penal) care reflectă obiectul în plentitudinea sa, dar sunt estimative conceptele menite să concretizeze proprietăţile obiectului respectiv - *acţiunile intenţionate care încalcă grosolan ordinea publică, violenţa, opunerea de rezistenţă violentă, acţiunile care, prin conţinutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită*.

Astfel, de pe poziţia definiţiei materiale semnele estimative ale legii penale reprezintă concepte neconcretizate în lege sau alt act normativ-juridic, care sunt menite să reflecte nu obiectul în plentitudinea sa, dar proprietăţile sau relaţiile acestui obiect.

Partea formală a definiţiei semnelor estimative trebuie să conţină, în viziunea noastră, indicaţia asupra faptului că **conţinutul lor se stabileşte de către persoanele care aplică norma juridico-penală, în baza circumstanţelor concrete ale cazului**.

Drept trăsătură caracteristică a normelor juridice care conţin semne estimative este faptul că concluzia finală privind conţinutul acestora se efectuiază în baza examinării circumstanţelor faptice ale cazului. Anume condiţiile unei situaţii juridico-penale concrete permit de

a stabili domeniul de căutare a criteriilor de evaluare. În cadrul efectuării cercetărilor sociologice, una din întrebările puse în faţa practicienilor se referea la baza de percepere a semnelor estimative. Drept răspuns, majoritatea absolută a respondenţilor (60%) au indicat *circumstanţele concrete ale cazului în care urmează a fi aplicată norma estimativă*.

Pe lîngă aceasta, trăsătura formală evidenţiată a semnelor estimative – stabilirea conţinutului lor de către persoanele care aplică norma juridico-penală, în baza circumstanţelor concrete ale cazului – manifestă combinarea entităţii obiective şi a celei subiective în procesul de interpretare a normei juridico-penale „estimative". Subiectivismul este legat cu capacităţile de interpretare a subiectului concret de aplicare a dreptului: concretizînd semnul estimativ, el mai întîi stabileşte semnele care îi definesc conţinutul, după ce le concretizează cu referire la faptul concret. Faptul dat, în schimb, reprezintă o circumstanţă obiectivă, care echilibrează entitatea subiectivă, limitează sfera de realizare a acesteia.

Unii cercetători, definind semnele estimative, menţionează că un rol important la stabilirea conţinutului semnului estimativ îl are conştiinţa juridică a subiectului concret de aplicare a dreptului. Fiind de acord cu aceşti autori în esenţă, deoarece anume conştiinţa deseori acordă criteriile pentru discifrarea sensului conceptelor estimative, totuşi nu considerăm că aceasta este o trăsătură specifică a semnelor estimative din două considerente: în primul rînd, conştiinţa juridică are o importanţă considerabilă şi la aplicarea normelor juridice neestimative; în al doilea rînd, indicarea asupra conştiinţei poate duce la crearea aparenţei false precum că aceasta este unicul fundament de stabilire a conţinutului semnului estimativ.

În această ordine de idei, unind partea materială cu cea formală a noţiunii, tragem concluzia că semnele estimative ale dreptului penal sunt **concepte juridico-penale neconcretizate în lege sau alt act normativ-juridic, menite să reflecte nu obiectul în plentitudinea sa, ci proprietăţile sau relaţiile acestuia, conţinutul cărora este stabilit de către persoana care aplică norma juridico-penală, în baza circumstanţelor concrete ale cazului.**

Clasificarea semnelor estimative

În literatura de specialitate semnele estimative se clasifică după diverse criterii.

Astfel, A. Malinovski, invocînd gradul diferit de concretizare legislativă, evidenţiază concepte absolut-estimative şi relativ-estimative, care, la rîndul lor, se împart în neutre din punct de vedere juridic, nemijlocit juridice, juridico-psihologice, juridico-economice, juridico-tehnice, etc.[19]

A. Cerdanţev afirmă că în funcţie de criteriile de evaluare a situaţiilor şi fenomenelor, definite prin concepte estimative, acestea din urmă se clasifică în concepte îngust situaţionale şi concepte, a căror criterii de evaluare sunt mai largi[20].

A. Naumov consideră că, în dependenţă de specificul conţinutului, toate semnele estimative pot fi împărţite în trei grupe: 1) care stabilesc modalitatea prejudiciului cauzat de infracţiune, precum şi gradul de gravitate a acestuia; 2) care caracterizează modalitatea violentă de comitere a infracţiunii; 3) care caracterizează rea-credinţă în fapte[21].

Iu. Graceova propune clasificarea conceptelor estimative după semne obiective şi subiective ale componenţei de infracţiune şi evidenţiază concepte estimative utilizate la descrierea: modalităţilor de comitere a infracţiunii, concecinţelor social periculoase, faptelor social periculoase, motivelor de comitere a infracţiunilor, obiectului infracţiunii, victimei, ambianţa comiterii infracţiunii ş.a.[22]

T. Kaşanina susţine că, în funcţie de caracterul proprietăţilor generale care constituie conţinutul semnelor estimative, acestea pot fi împărţite în calitative (care exprimă calităţile fenomenelor caracterizate în dependenţă de orientarea valorică a legiuitorului, dar fără indicarea gradului de corespundere a calităţilor cu această orientare valorică) şi cantitative (a căror semne conţin anumiţi parametri care reflectă gradul de manifestare a acestor semne, intensitatea lor)[23].

S. Şapcenco şi V. Piteţchi de asemenea evidenţiază semne estimative calitative şi cantitative, dar propun completarea acestei clasificări cu semne combinate, „a căror standarde conţin atît trăsături calitative, cît şi cantitative", sau cu semne mixte, „care presupun existenţa atît a estimării cantitative, cît şi celei calitative"[24].

Considerăm că merită atenţie toate poziţiile menţionate mai sus, deoarece fiecare din ele ne permite să abordăm semnele estimative dintr-un nou punct de vedere şi contribuie astfel la o mai bună înţelegere esenţei lor. Însă cea din urmă clasificare, în viziunea noastră, este cea mai potrivită în contextul prezentului studiu.

Efecturea oricărei acţiuni ştiinţifice, inclusiv şi a celei legate de clasificarea semnelor estimative, trebuie să fie bazată pe stabilirea prealabilă a scopurilor acesteia. Unul din scopurile prezentei lucrări este crearea teoriei semnelor estimative a legii penale, pentru ca cele mai importante idei ale acesteia să-şi găsească realizarea în activitatea de aplicare a dreptului. Conducîndu-ne de aceste raţionamente, am tras concluzia că cea mai productivă calsificare, care are nu doar valoare teoretică, ci şi practică, este clasificarea semnelor estimative în cantitative, calitative şi combinate. Importanţa clasificării constă în faptul că trăsăturile concrete ale semne-

lor estimative, reflectînd proprietăţile considerabile ale standardelor, permit de a stabili cu o anumită precizie aria de căutare a criteriilor de estimare.

Semne estimative **cantitative** sunt acelea, a căror calităţi esenţiale sunt exprimate în lege prin indicarea unor trăsături mai mult sau mai puţin valorice (de exemplu, *distrugerea în masă* – art.136 Cod Penal, *eschivarea sistematică* – art.104 Cod Penal, etc.). Stabilirea conţinutului acestui tip de semne estimative trebuie efectuată „luînd în consideraţie criteriile cantitative, care se pot exprima"[25] în suma bănească, grame sau, pur şi simplu, indici cantitativi.

Nu putem fi de acord cu poziţia autorului T. Kaşanina în acest sens. Ultima consideră, că orice concept devine cantitativ, dacă conţinutul acestuia îşi găseşte exprimare prin indicarea asupra semnului cu un anumit parametru al intensităţii lui (de exemplu, *deosebita cruzime* – art.145 Cod Penal). În viziunea noastră, o astfel de abordare lichidează toate aspectele pozitive ale clasificării semnelor estimative, făcînd-o inutilă pentru activitatea practică, deoarece nu contribuie la stabilirea ariei de căutare a criteriilor de estimare.

Semne estimative **calitative**, în opinia noastră, sunt acele semne estimative, proprietăţile cărora îşi găsesc exprimarea prin indicarea asupra caracteristicilor empirice neevaluabile şi care impun subiectul de aplicare a dreptului să stabilească nu doar un singur criteriu (cantitativ) de estimare, ci un ansamblu al acestor criterii (de exemplu, *ştiri defăimătoare* – art.189 Cod Penal, *pericol sporit* – art.373 Cod Penal, ş.a.). Astfel, de exemplu, la stabilirea conţinutului unui atare semn estimativ cum ar fi *concurs de împrejurări grele* (art.371 alin.(5) Cod Penal), interpretatorul trebuie să ţină cont de situaţia concretă care s-a creat; gravitatea împrejurărilor care l-au determinat pe militar să părăsească unitatea militară; posibilitatea de a ieşi din situaţie pe căi legale şi alţi factori.

În sfîrşit, considerăm semne estimative **combinate** acelea, care, avînd o structură complexă, „impun" subiectul de aplicare a dreptului să apeleze atît la criterii calitative, cît şi cantitative. Drept exemple în acest sens pot servi *urmări grave* (art.296, art.306, art.307, art.308, art.316, art.327 Cod Penal) sau *proporţii considerabile* (art.186, 187, 188, 190, 191 Cod Penal).

Bibliografie:

1 Кудрявцев В.Н. *Общая теория квалификации преступлений*, 1972, p.134.

2 Брайнин Я.М. *Уголовный закон и его применение*, 1967, p.63.

3 Ковалев М.И. *Оптимальное соотношение формального и оценочного в уголовном законе* // Советское государство и право. 1973, №11, p.70.

4 Наумов А.В. *Применение уголовно-правовых норм*, 1973, p.97.

5 Питецкий В.В. *Конкретизация оценочных признаков уголовного законодательства* // Советская юстиция. 1991, №2, p.12.

6 *Российское уголовное право: Курс лекций*. Т. III. Преступления против личности / Под ред. А.И. Коробеев, 2000, p.21.

7 Лопашенко Н.А. *Еще раз об оценочных категориях в законодательных формулировках преступлений в сфере экономической деятельности* // Уголовное право, 2002, №2, p.42.

8 *Уголовное право: Словарь-справочник* / Автор Т.А. Лесниевски-Костарева, 2000, p.298-299.

9 Ильюк Е.В. *Законодательная техника построения диспозиции статьи уголовного закона*, 1989, p.15.

10 Стоякин М.Г. *Дополнительные основания юридической квалификации правонарушений* // Правоведение, 1993, №1, p.92-93.

11 Малиновский А.А. *Оценочные понятия в законодательстве* // Законотворческая техника современной России, p.268.

12 Вильнянский С.И. *Применение норм советского права* // Ученые записки Харьковского юрид. ин-та, 1956, Вып. 7, p.13-14.

13 Кашанина Т. В. *Оценочные понятия в советском праве*, 1974. p.8.

14 Бару М.И. *Оценочные понятия в трудовом законодательстве* // Советское государство и право, 1970, №7, p.104.

15 Жеребкин В.Е. *Содержание понятий права (логико-юридический анализ)*, 1980, p.26.

16 Игнатенко В.В. *Оценочные понятия в законодательстве об административной ответственности*, 1989, p.12.

17 Васильев А.М. *Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права*, 1976, p.87.

18 Кашанина Т.В. *Оценочные понятия в советском праве*, 1974, p.27.

19 Малиновский А.А. *Оценочные понятия в законодательстве* // Законотворческая техника современной России. p.272-273.

20 Черданцев А.Ф. *Вопросы толкования советского права*, 1972, p.173.

21 Наумов А.В. *Применение уголовно-правовых норм*, 1973, p.98-99.

22 Грачева Ю.В. *Судейское усмотрение в уголовном праве*, 2002, p.24.

23 Кашанина Т.В. *Оценочные понятия в советском праве*, 1974, p.15.

24 Питецкий В.В. *Оценочные признаки уголовного закона (сущность, функции, перспективы использования в законодательстве)*, 1993, p.20-22.

25 Питецкий В.В. *Оценочные признаки уголовного закона (сущность, функции, перспективы использования в законодательстве)*, 1993, p.21.

Maxime și cugetări

Mai presus de neștiutori sunt cei care citesc; mai presus de cei care citesc sunt cei care rețin; mai presus de cei care rețin sunt cei care înțeleg; mai presus de cei care înțeleg sunt cei activi.

(Manu.,12, 103: Bohtlingk, Ind. Spr., 3397)

Atît în istorie, cît și în viață se întîlnește un fenomen cîtuși de puțin rar, acela de a da peste oameni mai degrabă neșcoliți, care par să fi atins profunzimi spirituale… În timp ce există nenumărați oameni cu educație aleasă care par să își forțeze mințile pentru a fi considerați isteți și a masca hăul ce se cască în interiorul lor.

(Herbert Butterfield, Christianity and History, New.York)

Cuvintele reprezintă instrumente la care am avut acces dintotdeauna și pe care le-am tot utilizat încă din ziua în care am început să vorbim. Le considerăm ca făcînd parte din rutină. Deseori vorbim fără a gîndi în prealabil și fără a fi conștienți de impactul cuvintelor noastre.

(Cit. de Heyde, Techunik, p. 82)

Toți oamenii, cu cît le merge mai rău, cu atît sunt mai bănuitori; orice lucru ei îl interpretează ca o jignire.

(Terentius, Ad., 605 sg.)

După cum cel care corupe îl învinge pe cel care primește, tot așa cel care nu primește îl învinge pe cel care vrea să corupă.

(Domosthenens, Cor., 247)

Un psiholog a întrebat mai mulți condamnați: De ce sunteți aici? Deși previzibile, răspunsurile au fost foarte edificatoare. Multe dintre ele sunau cam așa: Mi s-a întins o cursă. Au aruncat toată vina asupra mea. M-au confundat. Psihologul se întreba dacă mai era vreun loc unde să găsești atîțea oameni nevinovați laolaltă, așa ca la închisoare.

(John Maxwell, Dezvoltă liderul din tine, p. 180)

Majoritatea dintre noi vor să-și îndeplinească menirea și să atingă excelența. De-a lungul timpului, ne dăm seama că nu contează decît ceea ce este în interiorul nostru. Începem să scoatem apa din izvoarele sufletului nostru și ajungem să înțelegem faptul că viitorul nostru este maleabil, că poate fi plămădit.

(Philip Baker, Secretele oamenilor împliniți, București)

Deschide cartea, ca să înveți ce au gîndit alții; închide cartea, ca să gîndești tu însuți.

(Cit. de Heyde, Techunik, p. 82)

Cu cît un stat e mai corupt, cu atît are mai multe legi.

(Tacitus, Annales, 3,27)

Prezentare de carte

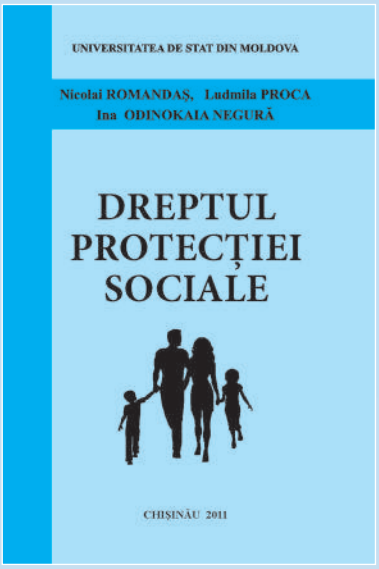

Nicolae ROMANDAȘ, Ludmila PROCA, Ina ODINOKAIA NEGURĂ

Dreptul protecției sociale. – Chișinău: USM, 2010.

Prezenta lucrare cuprinde o viziune de ansamblu a unor noțiuni și concepte cu caracter general pentru a expune ramura protecției sociale într-o largă perspectivă istorică, folosind surse inedite de informație, unele reglementări internaționale și din țările vecine, pentru a trece ulterior la analiza legislației protecției sociale în Republica Moldova. Luînd în considerare faptul că este a doua lucrare științifică în domeniul dat, ne-am străduit să propunem o serie de noi definiții, clasificări, interpretări ce contribuie la sistematizarea legislației atît de dificilă, dar și atît de necesară tuturor.

De asemenea o atenție deosebită a fost acordată analizei instituțiilor privind asigurarea socială (caracterisitica detaliată a tipurilor de pensii ș.a.) și asistența socială (caracteristica alocațiilor, tipurilor de indemnizații, serviciilor sociale ș.a.).

Lucrarea elaborată constituie rodul unei investigații și evaluări atente, în baza unui studiu temeinic de doctrină, practică și legislație, de aceea considerăm că prezintă o reală și semnificativă contribuție la îmbogățirea fondului literaturii de specialitate în domeniul dreptului protecției sociale care nu a fost încă suficient cercetat.

Prezentul studiu este realizat cu scopul de a contribui, în mare măsură, la studierea mai amplă a acestei discipline, de a provoca cercetătorii, doctoranzii, practicienii la scrierea și publicarea unor noi lucrări.

Manifestîndu-ne satisfacția că o nouă lucrare de specialitate vede lumina tiparului, ne exprimăm convingerea că ea va trezi interesul cercetătorilor, practicienilor, cadrelor didactice, studenților, și tuturor celor preocupați de studierea problemelor privind protecția socială.

Lucrarea este recomandată spre publicare de catedra Dreptul muncii și de Consiliul profesoral al facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova.

Nicolae ROMANDAȘ,
Doctor în drept, conferențiar universitar,
șeful Catedrei Dreptul Muncii
a Facultății de Drept (USM)